

כנס מיוחד של הכנסת

הישיבה העשרים וארבע של הכנסת התשיעית

יום חמישי, י"ח אלול תשל"ז (1 ספטמבר 1977)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

הודעת הממשלה על מדיניותה

זכות להגדרה עצמית לערבים הפלשתינאים; ג) שלום הכולל קשרים דיפלומטיים ויחסים מסחריים; עמדה זו של ארצות-הברית נקבעה בעת שכינה ב"שארית הממ"ש" הקודמת ולא השתנתה מאז לא לרעה ולא לטובה.

חברי הכנסת, לא הארכתי ולא פירטתי בנושאים אלה משום שהדברים ידועים. ברצוני לציין, מכל מקום, שתי נקודות מחלוקת שנתגלו בין ארצות-הברית לבין יבנו בשלב זה, עוד בטרם החל המשא-ומתן על חווי השלום עם הערבים. הראשונה היא בנושא ההתנחלויות: עמדת ארצות-הברית ביחס להתנחלויות היא כי יישבו אזרחים ישראליים בשטחים המוחזקים עומד בסתירה לאמנת ז'נבה ולכן אין להתנחלויות חוקיות וכי פעולת זו יוצרת גם מכשול לשלום או למשא-ומתן לשלום. עמדת ממשלת ישראל בנושא זה היא — וזו עמדה שהיא המשך של הקו שנקטו כל הממשלות בישראל מאז 1967 — עמדה זו אומרת כי ישראל אינה מקבלת ולא תוכל לקבל את הטענות שלפיו התנחלות של יהודים בארץ-ישראל היא בלתי-חוקית. הממשלה שבנה ומציינת כי ההתנחלות אינה ולא תהיה מכשול כלשהו במשא-ומתן על חווה שלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): איך זה ייתכן כאשר אתם אומרים שלא תוותרו משום נקודת התנחלות, שזה לא מפריע להסדר שלום? איזו דמאגוגיה היא זו? זו ציניות שאין לה דוגמה.

שר-החץ מ. דיין :

אדוני, יש לי הצעה שתשב בשקט ותשמע את דברי עד הסוף, ייתכן שתשמע בהם תשובה לשאלה ששאלת עכשיו.

עמדת הערבים — וזו גם עמדת ארצות-הברית ושאר אומות העולם המחירות מחזיקות אחריה — אינה מבחינה בנושא זה של התנחלויות בין אזור לאזור ורואה בהתנחלות ברמת-הגולן הפרת החוק הבינלאומי ומכשול לשלום בדיק כמו ביהודה ושומרון. לתשומת-לבם של חברי הבית — ברצוני להפנות במיוחד את תשומת-לבה של מפ"ם שקיבלה החלטה, לפי "על המשמר", האומרת כי "החלטת הממשלה להקים שלוש נקודות אוזרחיות ביהודה ושומרון מערימה מכשול בדרך המשא-ומתן המדיני". ברצוני לחזור ולומר כי לא רק עמדת הערבים אלא גם עמדתה של ארצות-הברית היא שהתנחלויות בשטחים המוחזקים, בין שהדבר נעשה ברמת-הגולן בין שנעשה בסיני ובין שנעשה ביהודה ושומרון, הן בלתי-חוקיות ומהוות מכשול לשלום ואין שום הבחנה

היו"ר י. שמיר :

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ישיבה זו כוננה על-פי סעיף 33 לחוק יסוד: הכנסת, לפי דרישת הממשלה. על סדר-יומה: הודעת הממשלה על מדיניותה. רשת הדיבור לשר החוץ.

שר-החץ מ. דיין :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין בדעתי למסור הפעם סקירה מקיפה על מדיניות החוץ; ברצוני לסקור נושא אחד בלבד, נושא שהוא הנושא המרכזי בפעולתנו המדינית: המשא-ומתן לשלום. מבחינה טכנית — ואני מדגיש, מבחינה טכנית ולא מהותית — תהליך המשא-ומתן מתקדם והולך. תהליך זה החל בפגישות שנערכו ביזמת נשיא ארצות-הברית בינו לבין ראשי מדינות ערב ובינו לבין ראש ממשלת ישראל לשעבר וראש ממשלת ישראל הנוכחית. לאחר זה ערך מזכיר המדינה האמריקני ביקור במדינות ערב ובישראל ועתה אנו עומדים לפני הסיבוב הבא: השיחות הלא-יישירות בין שרי החוץ אשר תיערכנה בווינגטון החל מן המחצית השנייה של חודש ספטמבר.

העמדות הערביות, כפי שנמסרו לנו על-ידי מזכיר המדינה ובהתבטאויות פומביות של המנהיגים הערביים, הן בעיקרן: א) בנושא הטריטוריאלי, תביעה לנסיגה מוחלטת שלנו לקווי 4 ביוני 1967 והחזרת השטחים המפוזרים למדינות הערביות. דבר זה כולל גם את מסירת רצועת-עזה לשלטון מצרים ואת מסירת ירושלים העתיקה, לרבות הר-הצופים והרובע היהודי, לשלטון ירדן; ב) הקמת מדינה ערבית פלשתינאית, או בלשון אחרת: מתן זכות הגדרה עצמית לערבים אפלטנאיים, אשר המציג שלהם הוא אש"פ, ומכאן גם שיש לשתף את נציגות אש"פ, בסמכות דומה לזו של מדינות אחרות, בוועידת ז'נבה; ג) בנושא השלום, רק מדינה ערבית אחת. הודיעה שהיא מוכנה לכונן, נבוא השלום, יחסים דיפלומטיים עם ישראל. המדינות הערביות האחרות טוענות שחווה שלום אינו מחייב אותן לכינון יחסים דיפלומטיים ומסחריים עם ישראל; ד) בנושא יישוב הפליטים, לא רק אש"פ אלא גם נשיא סוריה בהתבטאויותיו הפומביות תובע שגם לאחר כינון מדינה פלשתינאית ברצועת-עזה ביהודה ושומרון תישמר לפליטים הזכות לחזור לבתיהם ואדמותיהם הנמצאים בישראל, נוסף להקמת מדינה פלשתינאית.

לגבי עמדת ארצות-הברית, עמדה זו ידועה לחברי הבית ועיקריה הם: א) נסיגה ישראלית לגבולות 4 ביוני 1967 עם תיקונים קלים שייעשו בהסכמה הדדית; ב) מתן

חוברת י"א, ישיבה כ"ד
— הודעת הממשלה על מדיניותה (דין) —

אזרחים ירדניים ושנציגי הערים שלהם יושבים בפאר-לאמנט בעמאן. הם לא היו מסרבים לדבר הזה אילו לא המגמה להעמיד בראש ערביי השטחים האלה את אש"פ. ואת ההוראות שהם קיבלו כדי לסרב — וזה היה סירוב מעליב, שלא להיענות לפניותיו של מלך ירדן — את ההוראות לכך הם קיבלו מאש"פ.

המגמה האמריקנית לתת לגיטימציה לאש"פ ולה-עלות — החל מוועידת רבאט וכלה במדיניות האחרונה המעמידה אותו כנציגם של הערבים הפלשתינאים — עומדת בסתירה מוחלטת עם המגמה לראות קשר בין ממשלת ירדן לבין הערבים הפלשתינאים תושבי יהודה ושומרון ורצועת-עזה.

בקשר לעמדה האמריקנית אני רוצה להביא לתשומת-לב חברי הבית עוד נושא אחד. בציבוריות בארץ, בעת-הנחות ובקרב מפלגות שונות נשמעו מדי פעם דיבורים והצעות אודות ערבויות אמריקניות לבטחוננו כחלק מהסדר השלום בינינו לבין המדינות הערביות. ובכן, לא ביזמתם של האמריקאים ואף לא בתשובה שלהם לשאלות שלנו לא מצאנו, לדעתנו, איווה שהוא בסים שנוכל לבנות עליו את בטחוננו. לדעתנו, לא שמענו ואינני רואה כל בסיס לכך שבטחוננו יוכל להסתמך על מגמה כזו, על נכונות אמריקנית רצינית, יסודית, לערוב בכוחותיה הצבאיים בצורה אופראטיבית, ממשית, לבטחונה של ישראל כחלק מאותו הסדר. ארצות-הברית אינה מסרבת ואינה מסתייגת מערבויות יחד עם מדינות אחרות, בעמדה דומה מאוד לתת ב-ברית-המועצות, אם תת-בקש עלי-ידי כל הצדדים לצרף את חתימתה להסכם שלום לאחר שיושג. אבל מזה ועד ראיית הנכונות הזאת של האמריקאים לערבות כאמנט אופראטיבי ממש שנוכל להסתמך עליו כאחד המרכיבים הבטחוניים — הדרך רחוקה מאוד.

ולאחרונה רצוני למסור את עמדת ישראל בקווים כלליים לקראת השיחות שתיערכנה בווינגטון. הצעות ישראל והמגמות לנושאים שיידינו בווינגטון, הנושאים המהותיים, לא הפרוצדוראליים, מכילות שני חלקים: הראשון, הצעת גוסס על הסכם שלום מלא על כל סעיף פיו; השני, הצבעה על גישתנו לדיון ולמשא-ומתן בנושאים השונים. החלק השני לגבי הגישה הזאת כולל שלושה מרכיבים: הראשון, הצגת הבעיות הקשורות להסכם השלום שבינינו לבין כל אחת משכנותינו, כגון בטחוננו של ישראל, הבטחת חופש השיט במצרי אילת ובתעלת סואץ, ביטוי לזיקתנו הלאומית וההיסטורית ליהודה ולשומרון, הבטחת מקורות הירדן בצפון ועוד נושאים מסוג זה. כלומר, הצגת הבעיות אשר לפי ראות עינינו עומדות לפנינו בעת שאנו עורכים הסכם שלום בינינו לבין כל אחת מהמדינות הערביות השכנות.

המרכיב השני בגישה הזאת הוא עמדתנו והצעותינו לפתרון הבעיות האלה. המרכיב השלישי הוא העקרון שהמשא-ומתן יתנהל ללא תנאים מוקדמים. עקרון זה אומר לא רק שגוסס צד אינו מחייב את הצד האחר להסכים מראש לתנאי כלשהו אלא הוא אומר שכל הנושאים והשטחים אפשריים למשא-ומתן וכי אינו ניגש בפתיחות מלאה וכנה לשמוע, לדון ולבחון את הצעות הצדדים האחרים. כדוגמה לכך אומר כי אנו סבורים שההסדר לגבי יהודה ושומרון ורצועת-עזה צריך להתבסס על חיים משותפים שלנו ושל הערבים הפלשתינאים היושבים בשטחים אלה ואלה של חלקות השטח. אולם לוא באו הערבים בהצעה לחלוקת שטחים אלה בינינו

בעמדה של ארצות-הברית בעניין זה בין יהודה ושומרון לבין רמת-הגולן.

הנקודה השנייה שיש בה חילוקי-דעות בינינו לבין האמריקאים היא הכרת ארצות-הברית באש"פ כבן-שיחה. בעניין זה חל לאחרונה שינוי לרעה בעמדתה של ארצות-הברית לעומת עמדתה לפני כמה זמן. העמדה הנוכחית היא כי אם אש"פ יקבל את ההחלטה 242, ולוא גם בהסתייגות אשר בה ייאמר כי החלטה 242 צריכה לדבר על הפלשתינאים כעם הזכאי למולדת ולא כעל פליטים — אם אש"פ יקבל את ההחלטה הזאת בתוספת ההסתייגות הזאת, תהא ארצות-הברית נכונה להקים עמו קשר ולקיים אתו הידברות. לא נאמר לנו על-ידי נציגי ארצות-הברית, אבל אני מעריך שכן הוא הדבר, כי גישה זו מכוננת, בטופ של דבר, להצעה לשתף בצורה כלשהי את אש"פ — אם לא כגוף עצמאי, לפחות כשותף — באחת המשלחות לוועידת ז'נבה או במשלחת מאוחדת של הערבים בז'נבה.

אינני משער שהטיפול האקטואלי בנושא הזה של לגיטימציה, לגאליזציה, לאש"פ לצורך דו-שיח בינם לבין האמריקאים נועד לאיזו שהוא צורך אחר מאשר קשירתו והכללתו של אש"פ בצורה זו או זו במשא-ומתן שלום. עמדת ממשלת ישראל כלפי אש"פ ברורה ומפורשת. אנו מתנגדים הן להידברות ארצות-הברית עמו והן לשיתופו בוועידת השלום, וזאת משני טעמים: ראשית, מהותו ואופיו הרצחני ועמדתו כלפי ישראל השוללת את עצם קיומה; שנית, לגבי ועידת ז'נבה. ועידת ז'נבה היא ועידה המתנהלת בין מדינות ומטרתה חתימה על חוזה שלום בין מדינות ולא עם כל אירגון שאיננו מדינה. בסתירה מוחלטת לנטייה האחרת, הנוספת, של ארצות-הברית לגבי המדינה, המולדת או ההגדרה העצמית — ביטויים שונים שנועדו לערבים הפלשתינאים — עמדתה של ארצות-הברית היא שאותה הגדרה, שנקראה לה בלשון פשוטה "המדינה הפלשתינאית", צריכה להיות קשורה עם ירדן. אבל העמדה הזאת וההנחה הזאת עומדות בסתירה מוחלטת לנטייה האחרת, הנוספת של ארצות-הברית להציג את אש"פ כמייצגי המדינה הפלשתינאית, ולפי תפיסה זאת עשוי אש"פ לעמוד בראש המדינה הפלשתינאית.

סתירה זו קיימת, קודם כולל, מבחינתה של ירדן. אולי באחד הימים יקום משטר אחר בירדן, אולי באחד הימים תהיה מהפכה בירדן ואז ישתלט אש"פ על ירדן והמצב יהיה שונה; אבל המשטר הנוכחי בירדן שולל לחלוטין קשר עם אש"פ. אין לו שום הידברות אתו, הוא אינו מאמין לו, הוא רואה בו גורם חתרני נגדו ולכן אינו מוכן לקיים קשר עם מדינה פלשתינאית, אם כזו תקום בגדה המערבית, כאשר בראש יעמוד אש"פ. ובכן אי-אפשר להעלות את שני הדברים האלה בקנה אחד: גם לרצות לראות קשר בין הגדה המערבית, יהודה ושומרון ורצועת-עזה לירדן וגם לרצות שבראש אותה קבוצה של הגדה המערבית ורצועת-עזה, בראש הערבים הפלשתינאים כאן, יעמוד אש"פ. שני הדברים האלה יחד לא ייתכנו במשטר הנוכחי של ירדן; ומי שזקוק להוכחות לכך יראה מה שמתרחש עכשיו בימים אלה: כאשר מלך ירדן הזמין את ראשי העיריות בשכם ובחברון ובג'נין וברמאללה לבקר ביקור נימוסין ולהביא את ברכותיהם ליובל 25 השנים של השלטון בירדן, סירבו ארבעת ראשי הערים של שכם, של חברון, של ג'נין ושל רמאללה לנסוע לירדן; ואלה אותם ראשי הערים שהם כולם

מצרים — תצאנה למלחמה נגדנו. עלינו לראות אפשרות זו כמוחשית בכל עת, ובמיוחד אם שיחות השלום תוענה למבוי סתום. אף-על-פי-כן אל לנו להתעלם מהשוני שבין מדיניותו של נאצר, מדיניות של "מה שנלקח בכוח יוחזר בכוח" ושל "לא משא-ומתן, לא הכרה ולא שלום עם ישראל", לבין מדיניותו של סאדאת השואף להשיג את מטרותיו בדרכים מדיניות ומכריו בפומבי על נכונותו להשלים עם ישראל. אינני סבור שעלינו להתייחס אל דבריו כאל התחזות ורמייה. אינני סבור כך. עלינו לנסות ולהעמיד את הכרזותיו אלה במבחן המציאות ובו בזמן, כאמור, להביא בחשבון את האפשרות שמצרים, למרות הודעותיו של סאדאת, תפתח במלחמה נגדנו.

(ג) הנתון השלישי הוא שליטתנו הצבאית והאזרחית בשטחים המוחזקים. גם מלחמת יום-הכיפורים על כל קשייה לא הביאה שינוי במצב זה. לכן אנו יכולים לנהל משא-ומתן לשלום כאשר איננו זקוקים לווייתורים טריי-טוריאליים ערביים כלשהם. ביכלהנו לתת שטחים מבלי שנבקש אחרים תמורתם.

(ד) ולאחרונה, אורח החיים של "זה בצד זה" השורר זה עשר שנים בינינו לבין הערבים בירושלים, ביהודה ובשומרון, ברצועת-עזה ובסיני. אורח החיים הנוכחי איננו האידיאלי ואף איננו סוף פסוק בנושא זה; אולם כל עוד לא נגיע להסדר טוב ממנו, נוכל להמשיך בו. ואת זאת אנו וגם שכנינו צריכים לדעת.

כנסת נכבדה, אלה הדברים שמצאתי לנכון להביא לפניכם בפתח דיון זה. אני מניח כי במושב הבא של הכנסת, לאחר השיחות שתיערכנה בוועידתנו, יהיה מקום לדיון נוסף.

1. דיון

ישראלי — ששר החוץ של מדינת ישראל איננו מייצג את ראש-הממשלה מר בגין. הדבר לא הוכחש.

ראש-הממשלה מ. בגין:
הוכחש.

שמעון פרס (המערך):
אולי הוכחש באופן פרטי. וכל זה נעשה לפני ששר החוץ נוסע לארצות-הברית.

חיים קורפו (הליכוד):
כאשר מציעים משהו בוועדת החוץ והבטחון, זה בפומבי; כאשר מכחישים משהו בעתונות, זה באופן פרטי?

שמעון פרס (המערך):
לא ראיתי שום הכחשה. לפני ששר החוץ נסע לארצות-הברית הוא הכחיש דבר מאוד מסורט. שר החוץ אמר שהעמדות הנוכחיות של הממשלה הן רק עמדות פתיחה. אני מבין שמר כץ הודיע שההודעה הזאת של שר החוץ אינה על דעת ראש הממשלה. תארו לכם שמישהו מהאופוזיציה היה עושה זאת. איך היה מר בגין מגיב, ובצדק אחר-כך אעמוד על כך. אינני חושב שאי-הסכמה זו היא פרי מקרה לחלוטין. נראה שמאחריה יש גם משהו. גם הפנייה וגם ההודעה שתיהן חסרות תקדים בממשל ובפארלאמנט של ישראל.

לבנים, היינו דנים ובוחנים את הצעתם ואחר-כך מגי-עים למסקנות אם אנחנו מוכנים להסכים להצעות שלהם או לא.

בקשר לדוגמה זו ברצוני לומר לחברי הבית כי שבנו ובדקנו את עמדת ירון, את עמדת הערבים הפלשתינאים ואת עמדת ארצות-הברית ולא מצאנו נטייה כלשהי מצד אף אחד מאתם לפתרון המתבסס על חלוקת יהודה ושומרון ורצועת-עזה בינינו לביןם. רמז כלשהו לא מצאנו לזה לא מצד ירון, לא מצד האמריקאים ולא מצד איוו שהיא ממדינות ערב.

אני רוצה להציע לסייעות ולמפלגות הסבורות אחרת, שאם הן תמצאנה סימן כלשהו על נכונות כזו מצד הערבים — שתבאנה את הדבר הזה לפני הציבור ונדע על מה המחלוקת: על דברים שקיימים או על דברים שאינם קיימים.

בסיים, ברצוני לומר שכמובן אין לדעת אם נצליח להגיע להסכם עם הערבים. אף-על-פי-כן עלינו לעשות מאמץ מירבי במגמה להשיג מטרה זו. אין צורך להרחיב את הדיבור על הצורך העליון שבדבר. מקובל על כל העם כי השגת שלום אמת עם שכנותינו היא היעד הראשי של מדיניותנו. ובעניין זה ברצוני להדגיש ארבעה נתונים אשר, לדעתי, הודות להם הסיכויים להשגת הסדר בתקופה זו עולים על אלה ששררו בעבר:

(א) הגברת השפעתה של ארצות-הברית על המדינות הערביות והקטנת תלותן, בעיקר זו של מצרים, בברית-המועצות.

(ב) נכונותם העקרונית של מנהיגים ערביים לסיים את מצב המלחמה עם ישראל. אף פעם לא הצעת, ואינני מציע עתה, שישראל תרפה את ערנותה והכנותיה הצב-איות והמדיניות למקרה שארצות ערב — ובראשן

הי"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. ועדת הכנסת קבעה ארבע שעות לדיון זה. רשות הדיבור לראשון המתדיינים, חבר-הכנסת פרס, ואחריו — לחבר-הכנסת נסים.

שמעון פרס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשבועיים ימים פנה ראש הממשלה פנייה פומבית למערך ולד"ש כדי שהכנסת תתאחד בהחלטה בנושא אש"פ אני מוכרח להודות כי צורה כזו של פנייה לא ידענו בעבר. בדרך כלל כאשר רצו לאחד את הכנסת בהחלטה פנו באופן דיסקרטי ומסודר לסייעות ללא הפתעה כלפי חוץ. אני מניח שהרצון לאחד את הכנסת סביב נושא אש"פ בא בעיקר כדי להפגין את אחדות עמדתה של הכנסת בנושא אש"פ כלפי חוץ. אינני מולול בערך ובצורה של הפגנת אחדות בנושא שאנחנו מאוחדים בו כלפי חוץ. בוודאי שהאופוזיציה ודובריה נוהרים מאוד בבואם לדבר בחוץ בדברים הנוגעים לנשמתה של האומה ולמדיניותה. אבל אם האופוזיציה נוהרת — הממשלה, לצערי הרב, איננה נוהרת.

ימים ספורים לפני הפנייה הפומבית של מר בגין אלינו קם אדם שהוא באופן אישי נעים הליכות ונושא תואר מכובד מאוד של יועץ ראש הממשלה לענייני חוץ והסברה חוץ והוא מוסר לעתון אמריקני — לא לעתון

האחר, בעצם אין לו תכנית מדינית אלא יש לו חזון מעניין להיפטר מהצד השני. אם אין לו תכנית יש לו כוונה. המתונים שבקרב אש"פ מוכנים להסתפק בהקמת מדינה פלשתינאית כדי ליצור קרש קפיצה להכחדתה של ישראל. אני יודע שיש כל הזמן אי-הבנה בסיסית בתוכנו ובינינו לבין העולם לגבי הישות הפלשתינאית. לגבי רבים הישות הפלשתינאית היא הכרה בלאומיותם של הערבים הפלשתינאים. אולם בעיני אש"פ הישות הפלשתינאית היא התייחסות לטריטוריה — לא לעם — להשתלט מחדש על ארץ-ישראל כולה. אש"פ, במקרה הטוב ביותר, הוא בעיה נוספת, הוא לא פותר שום בעיה קיימת: לא של הפליטים, לא של הגבולות, לא של השלום. הוא יהיה סכנה לישראל, לירדן, למעמד ארצות-הברית ולשלום עצמו במזרח התיכון.

מסיבות אלה, אדוני היושב-ראש, המערך התנגד ומתנגד למשא-ומתן עם אש"פ והתנגדותו אינה נסמכת על מסמך ההבנה שהשגנו עם ארצות-הברית. מזכר ההסכם הזה ביטא את עמדת המערך בטרם חתמנו על הסכם עם מצרים ועל הסכם עם ארצות-הברית.

כאן אני רוצה להעיר את ההערה העיקרית. בו בזמן שממשלת הליכוד מנסה להגיד שיש קונסנזוס בבית, היא אינה ממלאת את תפקידה בחוץ. מר בבין חוזר ומבשר שאין עימות עם ארצות-הברית. אין עימות, יש ידידות. הוא מרבה לשבח בטונים מרשימים מאוד את נשיא ארצות-הברית; הנשיא, אגב, שלא שינה במאומה את עמדותיו כלפי ישראל אחרי הביקור והן נשארו כפי שהיו לפני הביקור.

על הממשלה להחליט על אחת מהשתיים: או שיש לה תיאום עם ארצות-הברית, ואם כן — מהו? או שיש לה ויכוח עם ארצות-הברית, ואם יש ויכוח — היכן היא מנהלת אותו, מתי היא מנהלת אותו ובאיונה עצמה היא מנהלת אותו? ואם יש ויכוח איך אפשר שלא לנהל אותו בשעת ביקור ראש הממשלה בארצות-הברית עצמה?

אני יודע שעכשיו מרבים לדבר על כימיה ביחסים או על יחסים כימיים. יחסים כימיים אינם פותרים את הבעיות הפיסיות. מפני שמר ואנס בבואו הנה — ויש הרעה נוספת בארצות-הברית גם לאחר הביקור — הסביר לנו שאכן לפי מזכר ההסכם אין ארצות-הברית יכולה לצדד בהזמנת אש"פ לוועידת ז'נבה כל זמן שאש"פ לא הכיר ב־242 או במדינת ישראל. אבל הוא הוסיף שלוש הסתייגויות מדאגות: א. הוא אמר שהכרה ב־242 כמוה כהכרה בישראל; ב. הוא הוסיף, או משתמע מדבריו, שבעצם די בכך שאש"פ יודיע שהוא מסתייג מסעיף הפליטים ב־242 ויודיע שהוא מסכים להחליף את סעיף הפליטים בסעיף זכויות הפלשתינאים, וזה מספק את ארצות-הברית. ואנס השתמש בביטוי שהסתייגות כזו תהיה בגדר של reservation ולא של amendment. זה לא מחייב לשנות את 242. מספיקה הסתייגות כדי שתהיה קבילה על ארצות-הברית של אמריקה.

כידוע, ב־242 לא מדובר על מדינה פלשתינאית. ומי שמדבר על מדינה פלשתינאית מבטל, לדעתי, את 242. אפילו הוא קורא לזה reservation ולא amendment. מר ואנס הודיע שאננם לפי מזכר ההסכם אין ארצות-הברית יכולה לחבוע את הזמנת אש"פ לז'נבה, אבל ארצות-הברית חפשיה לנהל דיאלוג משלה עם אש"פ גם בתנאים הנוכחיים. על מה ארצות-הברית תנהל דיאלוג עם אש"פ? — על הסדרים אמריקניים, לא על גושא

אני מוכרח גם להוסיף שבדיעבד התברר שההפגנה המשותפת בכנסת לא היתה דרושה, שכן ימים ספורים לאחר מכן התאספה מועצת אש"פ והבהירה הבהר היטב מדוע היא איננה פארטנר למשא-ומתן להיברות אתנו. וכאשר אש"פ מדבר לא צריך להקיים אותו ולא צריך להפריע לו. אני מודה שגם אילו היה אש"פ מדבר אחרת לא הייתי ממליץ להיתפס לקסם מלוחי, כי מה שקובע לגבי אש"פ איננו תפוקת פיו כמה שאזור בעצ-מותיו באמת.

אדוני היושב-ראש, אין להסכים, כמוכן, לאכופ או לסייע או להשליט על תושבי יהודה ושומרון שלטון אש"פ. ידוע ודאי שאנחנו שוללים תכלית שלילה הקמת מדינה פלשתינאית נוספת. אנו מתנגדים בגלל סיבות שאינן משתנות עם הזמן.

אני רוצה להגיד את הנימוקים העיקריים. מדוע, לפי דעתי, אנו מתנגדים למשא-ומתן כזה. לפעמים אני שואל את עצמי כיצד זה קורה בעולמנו שמשטרים דמוקרטיים אחראיים מאפשרים, ולפעמים גם מסייעים, לקבוצות טרוריסטיות רודניות קטנות להשתלט על עמים ומדינות שלמים. מה תועלת, למשל, צומחת לתושבי אוגאנדה משליטתו של אידי אמין, שליט המפרנס תנינים בנהר באורחים חפים מפשע מבני ארצו? מה ברכה יצאה לשלום האזור מהשתלטותו של איש כמו קדאפי, שסאדאת תיאריו כחולה רוח. קליני? ומדוע אנו צריכים שעוד איש ועוד קבוצה כזו, בסיוע המשטרים הדמוקרטיים, ישתלטו על אזור נוסף במזרח התיכון? עראפאת וחבר שותפיו כבר היום משליטים פחד וטרור על מנהיגי העולם הערבי. הם מהווים סכנה מתמדת לשלום, אבל לא רק בפנים בעולם הערבי — גם זו בעיה — אלא גם בחוץ, כלפינו. מדוע צריך לסייע? וגם אינני מבין את העמדה האמריקנית, מדוע צריך במזרח התיכון עוד שליט כזה, עוד קבוצה שולטת כזו, כאשר אמריקה עצמה לחמה בעד דמוקרטיה או משטרים דמוקרטיים או מה שנראה לה כמשטרים דמוקרטיים — בווייטנאם, בקוריאה ובמקומות אחרים?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

דרום-וייטנאם זה משטר דמוקרטי שאתה כל כך דאגת לו?

שמעון פרס (המערך):

לא הקשבת היטב. אמרתי "הנראים כדמוקרטיים".

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ממה אתה שונה מראש הממשלה הנוכחי ביחסך לפלשתינאים? זו אופוזיציה?

שמעון פרס (המערך):

אני אומר לך שמדינות כמו בולגאריה, רומניה, דרום-וייטנאם, נראות כדמוקרטיות בהבדל אחד, בול-גאריה נראית דמוקרטית בעיני רוסיה, ווייטנאם נראתה דמוקרטית בעיני אמריקה. כל אחד יכול להחליט על זה.

הטרור שמשליט אש"פ הוא סוג של סמים ומי שמתרגל לשלוט בתת-מקלעים אין טעם להעמיד לרשותו גם את הקליפות. מי שיש לו ספק בכך, יראה מה אש"פ עשה בלבנון: הרס מדינה. האם הוא הביא פתרון? קטל אנשים. האם עורר טיפת תוהו?

לאש"פ אין תכנית מדינית אמיתית. חברי הכנסת, כל מי שהולך למשא-ומתן מדיני ומתעלם מקיומו של הצד

הסכימה. בהחלט. היא גילמה את ההון הכלול בהצעה. גם מספר ארצות ערב הסכימו לניסוח הזה. אלא מה שמסתבר יותר מאוחר, שהערבים רואים בחוזה שלום תיבה ללא תוכן, ביטוי ולא שינוי, אמירה ולא התחייבות, שלד ולא מבנה. מדינות ערב, אני מוכרח להגיד, כבר הפיקו מהסכמתם לזה רווח מאקסימאלי. מה מסתבר? ישראל ביקשה הסכם שלום מגולם בחוזה שלום; ארצות ערב מסכימות. אמנם הן אומרות שלא תקיימנה יחסים דיפלומטיים, לא תקיימנה יחסי תרבות ושלוש, אבל הערבים היו וריזים להפיק את מלוא התועלת מהסכמה מילולית לאחיה בדבר שאינו מהווה, לפי דעתי, את גופו של עניין. ואם לפי העדות שלנו פני סאדאת ופני חוסיין לשלום, ואגב, אמריקאים ואמרים גם לגבי סאדאת שהוא עוד לא אמר את המלה האחרונה והוא עדיין מסוגל להפיק מפיו את המלה המגונה הזאת ששמה "שלום" או "חוזה שלום" — מה הן המסקנות המתחייבות בישראל מהתביעה ומהאמירה הזאת?

אני רוצה לשאול את חברי הממשלה, את כולם, וב-רצינות ולא בפולמוס: האם אתם מאמינים באמת שניתן להשיג שלום ללא פשרה? האם באמת אפשר להשיג שלום מגולם בחוזה שלום ונישאר בכל המקומות שאנחנו מחזיקים היום? שר החקלאות אמר אתמול שמרמת הגולן לא זזים.

(קריאה)

מצע הליכוד אומר שעל יהודה ושומרון יחילו את החוק הישראלי.

אמנון לין (הליכוד):

השר גלילי אמר זאת.

שמעון פרס (המערך):

ישראל גלילי אמר והתכוון לזה שלמען שלום אמת הוא מוכן לפשרה טריטוריאלית ביהודה ושומרון. אני משוכנע שאמר זאת ואני משוכנע שהוא מאמין בזה. אם אתם מחקים את מדיניות המערך תחקו אותה עד הסוף. הצרה היא שאתם מחקים אותה רק לחצאין.

אמנון לין (הליכוד):

אם כל כך ברור לך שאפשר להשיג שלום רק תמורת ויתורים, למה זה לא הושג לפני שאנחנו נאלצנו להגיע לכך?

שמעון פרס (המערך):

אני לא אמרתי שאפשר להשיג שלום על נייר, שלום מלא מגולם בחוזה שלום. אני הייתי בהחלט יותר צנוע והייתי בעד הסדרים חלקיים. לכל נושא יש הגיון משלו. אני מוכן לומר לזכותה של ממשלת הליכוד שהיא הבינה את הצורך להודיע על ויתורים, אבל היא החליטה, כנראה שדי בויתורים מילוליים שלא מתכוונים אליהם, ויתורים עם קריצת עין; אמנם אנחנו אומרים, אבל אני חנו לא מתכוונים לזה. היא הסכימה, דבר שלא הסכימה לו קודם, להחלטה 242.

בהחלטה 242 מדובר על נסיגה טריטוריאלית. היא הודיעה שהכול פתוח למשא ומתן, לרבות ירושלים. כל הכבוד לשר החוץ, אני מברך אותו ואת ראש הממשלה על זה שהם מוכנים לדון על חלוקת יהודה ושומרון. אני מוכרח להגיד שזו הפתעת העונה. כל הכבוד לך, מר בגין. אמנם, זה שינוי יסודי בכל עמדותיכם. אם אתם מתכוונים לזה — תהיו רציניים. יותר כיבדתי אתכם

ישראלי? מי שמנהל משא ומתן עם אש"פ לא יודע על מה שהוא מנהל?

אני שואל את הממשלה: מה נדם קולה בזה? מה השקט הזה? אין עימות? יש ידידות? הכל ברור? הכל טוב? מתי יתנהל הוויכוח הזה? הלא מה הרושם שמתקבל בחוץ — שבצעם אם לא בדרך אקטיבית הלא בדרך פאסיבית אנו מקבלים את עמדת ארצות-הברית.

מה ערך לקונסנסוס כאן בבית כאשר אנו מאפשרים בחוץ להשלים יום אחרי יום עם העמדה הזאת? אינני בא להאשים את הממשלה בעמדותיה של ארצות-הברית. אבל אני בהחלט מאשים אותה בהתחמקות מוויכוח, מאותו ויכוח שהממשלות הקודמות ניהלו בזמן בתקופות, ללא התחמקות, ללא החלפת לשון. אנו ניהלנו ויכוח על תכנית-רוג'רס ונשאנו ידידים עם ארצות-הברית. ניהלנו ויכוח על תכנית-רוג'רס ותיאמנו עמדות. מה קרה לממשלה הזאת? הבעיה כאן היא מה נעשה בפנים? אנחנו שומעים את דברי ההרגעה המרובים. אני רוצה להגיד שאני לא מודאג מעצמנו. כל אחד מאתנו די מבוגר כדי לא להתפס להרגעה מדומה זו. אני בהחלט מודאג מהשפעת הדברים האלה בחוץ, באירופה ובאמריקה.

הממשלה הזאת מלאה סתירות כרימון. אני יודע שהיא מקבלת היום הרבה שבחים, שהעלתה את המוראל וכל מיני דברים. זה יחלוף. חברי הממשלה, חברי הליכוד, אל תיתפסו לאשליות. תקראו את הדברים כפי שהם. במקדם או במאוחר העם יעמוד עליהם.

שר החוץ טוען, והוא טוען זאת גם היום בכנסת, שפני סאדאת לשלום. אגב, אני מוכרח להגיד שהיום הכנים שר החוץ אלמנט חדש בעמדת הליכוד, בזה שאם הערבים יבקשו חלוקה של יהודה ושומרון, נדון בכך. אני מברך את הליכוד להתקדמות הניכרת שחלה בעמדתו, תיו, דבר שעד אתמול היה פסול וטרף. אבל השאלה היא —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם ידונו וידחו את זה. מה הבעיה? אתה רואה בזה הישג?

שמעון פרס (המערך):

אתה חושב שאני לא מבין זאת?

אמנון לין (הליכוד):

תודה לך, חברי-הכנסת טובי.

שמעון פרס (המערך):

— השאלה היא אם אתם חושבים שאפשר לדבר עם העולם רק בקריצות עיניים. אינני בטוח אם זה יתקבל. מה שאתם אומרים שזה לא כלום, שזה רק מן השפה ולחוץ — אני מפתח מאוד שזה מעמיד את ישראל על רגל בלתי-רצינית. מר בגין ניסה את ידו — — — (ראש-המשלה מ. בגין קורא קריאה ביניים)

לא, לא, דברים נאמרים לכולנו. גם אליך. מר בגין ניסה את ידו להעניק למושג שלום צורה משפטית. הוא, כנראה בצדק, מייחס משקל רב לניסוח המשפטי של Peace agreement. הוא עמד על כך שהסכם השלום יגולם בחוזה שלום: embodied in peace treaty. הוא ראה בתיבה "חוזה שלום" עולם ומלואו. ארצות-הברית

שר-הבריאות א. שוסטק:

איפה זה נאמר על-ידי הממשלה?

שמעון פרס (המערך):

השר דיין אמר בשני ראיונות ל"ידיעות אחרונות" שיש תכנית-דיין, וגם היום מעל במת הכנסת הוא הש-תמש בנוסחה פחות מחייבת.

(קריאה: הוא לא אמר זאת.)

השר משה דיין, האם אתה מעלה על דעתך שאפשר להגיע להסכם עם ירדן או עם מישהו אחר רק על בסיס של חיים משותפים, על בסיס של גיסוח כזה?

ראש-הממשלה מ. בגין:

אתה האיש שהציע זאת.

שמעון פרס (המערך):

הצעתי ואינני מתכחש לזה — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם אפשר להבין שבין חברי-הכנסת פרס לבין ממשלת הקואליציה הנוכחית בעצם אין הבדל?

שמעון פרס (המערך):

אם הקואליציה הנוכחית היא בעד פשרה טריטוריא-לית או פונקציונאלית — אין הבדל. לא ברור לי שהם בעד זה. חברי-הכנסת פעיל, אתה צריך להיות פחות פעיל ויותר מקשיב.

ראש-הממשלה מ. בגין:

ביחס ליהודה ושומרון התנגדת לפשרה טריטוריאלי.

שמעון פרס (המערך):

אישית, אני מעדיף פשרה פונקציונאלית. מעולם לא התנגדתי, אדוני ראש הממשלה, לנהל משא-ומתן על פשרה טריטוריאלי. זוהי עמדת המערך מאז מלחמת ששת הימים.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אני שואל על עמדתך, לא על עמדת המערך.

שמעון פרס (המערך):

זוהי גם עמדת.

שר-החוץ מ. דיין:

לדעתי, בתנאים הנוכחיים, ואם לא תקום מדינה פלשתינאית, יש יותר סיכוי להגיע להסכם עם ירדן על פשרה פונקציונאלית על חיים משותפים ביהודה ושומרון מאשר על-ידי חלוקת השטח.

שמעון פרס (המערך):

יכול להיות.

אני מבין שעמדת הליכוד היא בעד פשרה פונקציו-נאלית וגם טריטוריאלי. על כך אתם מוכנים לנהל משא-ומתן... קם שר החוץ ואומר שאם אמנם הערבים יבקשו לדון על חלוקת יהודה ושומרון נודיע שאנו מוכנים לדון.

(קריאה: לא.)

אני רוצה לשאול כישראלי: צריך להחליט אם אנו בעד שלום. אם הערבים הם בעד שלום ואם אנו מבינים ששלום כרוך בוותורים, נשאלת השאלה על-ידי האמרי-

כאשר כתבתם במצע שלכם להחיל את החוק הישראלי. אחר-כך אמר מר בגין שהוא מוכן לבטא זאת באופן שלילי: לא להרשות שלטון זר ביהודה ושומרון. חלוקה זה שלטון זר. זו כבר לא פשרה פונקציונאלית. במשך חודשים מעטים מאוד בממשלה עשיתם כברת-דרך מאוד מעניינת.

אגב, אני שמח שבכל מה שקורה אתם מסתמכים על המערך. התנחלות — כפי שהמערך עשה. אמנם בליווי קצת "פאנפאר", קצת תזמורת — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הלך זרויר אצל עורב.

שמעון פרס (המערך):

אני לא מדבר בשמך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גם אני לא מדבר בשמך.

שמעון פרס (המערך):

אבל אני מדבר ואתה צריך לשתוק. זה ההבדל בינינו.

אני רוצה להגיד שלבגי יהודה ושומרון יש ללי-כוד שתי תכניות, אני מבין: אחת מהן היא תכנית-דיין, שלפי דברי שר החוץ זכתה לאוון קשבת בארצות-הברית והיא מושתתת על פשרה פונקציונאלית, כלומר, על ויתור על חלק מהשליטה במקום על חלק מהשטח.

ראש-הממשלה מ. בגין:

לא דיברת על פשרה פונקציונאלית?

שמעון פרס (המערך):

אני מתנגד לזה?

אני דיברתי והתכוונתי לזה. אני שואל אותך: האם אתה מתכוון למה שאתה אומר? מתי עלי להאמין לך, במצע שלך או בדיבור שלך? המצע איננו מדבר רק לבית. תחליט מתי צריך אורח ישראלי להאמין לך, למה שאמרת ערב הבחירות או למה שאמרת היום?

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קרי-את-ביניים)

אני לא מכחיש. אף פעם לא הסברתי מה דעתי בנושא הפונקציונאלי, כי אינני רואה טעם לגייס התנג-דות ערבית לפני הזמן. נשב במשא-ומתן, אני אסביר. יתר על כן, אחרי שהסכמתם או הסכמתם רק לומר שיש לכם הצעה לפשרה פונקציונאלית — — —

ראש-הממשלה מ. בגין:

איפה נאמר על-ידי הממשלה?

שמעון פרס (המערך):

לשם הבריאות, תקשיב מה שאמר שר החוץ.

ראש-הממשלה מ. בגין:

איפה?

שמעון פרס (המערך):

על במה זו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

על חלוקה פונקציונאלית?

ישראל. דהיינו, אם יבוא יום ואש"פ יכיר בהחלטה 242 ובקיומה של ישראל, זה אומר שארצות-הברית, על-פי ההסכם המחייב עם ממשלת המערך, תהא רשאית להכיר באש"פ; זה אומר שמכוח ההסכם, שהוא תמיד הדדי, תהיה ישראל חייבת להכיר בהכרה של ארצות-הברית. סעיף זה שאתם, ראש-הממשלה, לשעבר יצחק רבין וחבריו, התח-ללתם בו, הוא סעיף מסוכן יותר מאשר הוא מועיל. אני אינני רואה סוף פסוק בהחלטה של המועצה הלא-מית הפלשתינאית של אש"פ. אני רואה שהמהלך הטאק-טי המוצע על-ידי כמה ממדינות ערב, בעיקר סעודיה, עוד יכול להדביק את אש"פ. אני רואה סכנה חמורה בנושא זה. אמנם בהחלטת המועצה גילה אש"פ את פרצו-פיו; האירגון הזה גילה את פרצופו באופן נחוש ביותר; אבל אינני רואה בזה סוף פסוק.

לכן, מהי אם כל חטאת? אם כל חטאת הם הדיבורים שלנו במשך שנים, ולא בימים האחרונים בלבד, על הבעיה הפלשתינאית. בשנים האחרונות היתה נוסחת יריב-שם-טוב, וכן הדברים שבאו לידי ביטוי, בעיקר מפי שר-החוץ לשעבר יגאל אלון, על הצורך לפתור את הבעיה הפלשתינאית ולתת ביטוי לישות ולזהות הפלשתי-נאית וכי זהו לב הסיכסוך. מאז מלחמת יום-הכיפורים התפתחה המערכת לנוסחה הזאת. הסכנה היא לא באש"פ, הסכנה היא כאשר אנחנו מוכנים לנהל משא-ומתן בכל צורה שהיא עם אירגון כלשהו, בין שיהא קרוי אש"פ ובין שיהא אירגון פלשתינאי בשם אחר, בין שהוא בעל אמונה כמו זו של אש"פ ובין שהוא ללא אמונה כזאת. משום שמי שמדבר על משא-ומתן עם אירגון פלשתינאי יהיה חייב בבוא העת לקבל את המסקנה — והוא לא יוכל להימלט ממנה — שיש להקים מדינה פלשתינאית שלישית.

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
ומה בדבר חלוקה פונקציונאלית?

משה נסים (הליכוד):
תרשה לי, עוד אגיע לזה.
בשביל מה לנהל משא-ומתן עם אירגון פלשתינאי?
כלום משא-ומתן כזה לא יהא כדי למסור את יהודה וש-
מרון לירדן?

דניאל רוזווליו (המערך):
איפה אתה מוצא במצע המערך שמישוה מציע לנהל
משא-ומתן עם אירגון פלשתינאי?

משה נסים (הליכוד):
קודם כול יש, ההלטת מפ"ם מיום אתמול והיא לא
חדשה. מפ"ם היא עדיין במערך. שנית, מה אמר פה השר
לשעבר שמעון פרס? מה יהיה אם אש"פ יכיר בהחלטה
242 ויכיר בקיום ישראל? לוא אתם הייתם מרכיבים את
הממשלה, האם יכלתם להימלט מהכרת ארצות-הברית
באש"פ? הפסילה שלנו את אש"פ היא פסילה טוטאלית.
חבר-הכנסת שמעון פרס אמר עוד — ומי יאמין לדברים
אלה? איך אמרו גנד קולנו, הממשלה הזאת גנד קולה
בעניין אש"פ. רבון העולמים, הלא בעניין זה תקענו שו-
פרות, היתה תקיעה בשופרות בכל מקום, ברומניה, ביש-
ראל, בזמן שוואנס היה כאן, בארצות-הברית, בשיחות
עם קארטר, בכל פינה ובכל לשון. הממשלה הזאת גייסה
את יהדות ארצות-הברית למערכה נגד אש"פ, והפגישו
של שיגדלו עם קארטר בשכונת שעבר תוכיח.

קאים ועל-ידי כל העולם: אתם מוותרים או לא, אם
אתם תובעים שלום? להגיד לעם שגם השטח יישאר
שלם וגם השלום יהיה מלא — זה רק יגרום נחת רוח
לטווח קצר; אין בזה אמת פנימית. בכך אתם עושים
את השגאה הגדולה ביותר. מוטב שהדברים יהיו
אמינים וצוללים בפנים ובחוץ. אתה רוצה שלום — לשלום
יש מחיר, מחיר שצריכים לשלם הערבים, מחיר שאנו
צריכים לשלם. לספר לעם שהשטח יישאר שלם — ושר
החקלאות הופיע אתמול ברמת-הגולן ואמר שלא תהיה
שום נסיגה; ואתה תובע במצע של הליכוד ובוועדות
אחרות של הליכוד החלת החוק הישראלי, אמנם אחרי
משא-ומתן, ואי-שלטון זר — להגיד לעם: יש לי הישג,
שלום מלא מבוצע ומגולם בחוזה שלום, יש בכך סתירה
שאיננה הולמת רמה מדינית אחראית. זו בריחה מהמצי-
אות והיא גם תביא לנו נזק-בל ישוער כלפי חוץ.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים.

משה נסים (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו זה עתה
את נאומו של ראש האופוזיציה. אני סבור שגם הוא
עצמו לא יוכל ולא ישכיל לצאת מהסבך של דבריו.

חבר-הכנסת פרס יצא, ראשית, בזעם נגד ראש
הממשלה על פנייתו הפומבית בעתונות כדי להביע את
הקונסנזוס הלאומי באשר לאש"פ ועמדתו כלפי אירגון
זה. אפשר שחבר-הכנסת פרס היה אותה שעה בחוץ-
לארץ ולא ידע שפנייתו של ראש הממשלה היתה בשקט,
בצנעה, בהסברה, בבקשה, לפני ועדת החוץ והבטחון
של הכנסת. אם אתה גורס שזוהי פנייה פומבית, זוהי
עדות — — —

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

הדבר פורסם בעתונות באותו בוקר לפני הישיבה.

משה נסים (הליכוד):

אחרי ישיבת הממשלה הופיעה ידיעה האומרת
שראש הממשלה עומד לפנות לסיעות ד"ש והמערך
בכנסת. מי שגורס שזוהי פנייה לא תרבותית, צר לי
עליו. הפנייה נעשתה לוועדת החוץ והבטחון; אמנם היא
קיבלה פירסום למחרת. בעניין זה אינני רואה כל פסול
בפירסום. ועדת החוץ והבטחון היתה יכולה אפילו
לפרסם הודעה רשמית על כך. אבל מדוע אתם גולשים
אל הטפז? יש או אין קונסנזוס לאומי מסביב לשאלת
אש"פ? — זוהי השאלה. הבה נראה את השאלה במלוא
אקטואליותה ואולי נעשה נסיון להעמיק בה.

חבר-הכנסת פרס אמר שבמזכר החבנה — וזה
איננו מזכר, זהו הסכם הבנה, הסכם רשום בקונגרס

— — —

שמעון פרס (המערך):

זהו מזכר.

משה נסים (הליכוד):

הוא נקרא "הסכם הבנה", אתה יכול לבדוק זאת.
הוא רשום ומאושר על-ידי בתי הקונגרס האמריקני. אתה
אומר שהסכם זה מבטא בדיוק את דעת המערך. זוהי
הסכנה. מה אומר הסעיף הזה בהסכם? הסעיף אומר
שארצות-הברית לא תיתן הכרה לאש"פ כל עוד אירגון
זה איננו מכיר בהחלטה 242 ואיננו מכיר בקיומה של

כאילו רצית לומר שאילו היית מציע פשרה טריטוריאליית היה הסכם שלום מוגן בכיסך. זוהי אשליה, אתם נטעתם אותה בעם שבע, עשר שנים.

(קריאה: מה הפסדנו?)

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אתה מאמין בזה או לא?

יגאל אלון (המערך):
אני מאמין.

משה נסים (הליכוד):

אתה מאמין שמדינה כלשהי, אפילו ארצות-הברית הידירה, תסכים לפשרה טריטוריאליית ביהודה ושומרון, תסכים לתכנית-אלון? זאת אשליה.

חבר-הכנסת פרס, אתה עצמך אמרת במפורש שאתה בעד הסכם פונקציונאלי באשר ליהודה ושומרון, כלומר אתה האמנת שזאת הדרך.

אני חוזר, בכל הכבוד, על מה שאמר שר החוץ בקריאת-ביניים. לעניות דעתי, תפיסת הליכוד באשר לעתיד יהודה ושומרון היא קבילה יותר ומתקבלת יותר. חבר-הכנסת אלון, אני רואה שאתה מחייך. יש רמזים לכך, ואתה יודע אותם. תשאל את חבר-הכנסת אבא אבן. אני לא אומר שתפיסה זו היא קבילה. אני לא אומר שתתקבל.

יגאל אלון (המערך):

חבר-הכנסת נסים, אל תטעה את הציבור. לכל היותר מוכנים לחלוקה פונקציונאלית, למספר מוגבל של שנים, כדי לאפשר לחושבים הערביים לקבוע את עתידם.

משה נסים (הליכוד):

לא בכדי אמרתי את הדברים. תשאל את חבר-הכנסת אבא אבן, תשאל אותו על שיחות שהיו לו ועם מי היו. אתה יודע את זה.

אינני אומר שהתפיסה או העמדה של הליכוד בעניין יהודה ושומרון היא תפיסה שתתקבל. ספק, ספק גדול. אבל אני משוכנע שמהלך כזה יש בו נביטה שיכולה להביא להסכמה פי כמה יותר מאשר תכנית-אלון, משום שיש בה נימת הסמולנות והשביע את כל הצדדים. תכניתך איננה משיבעה את כל הצדדים, היא איננה קבילה ולא היתה קבילה מעולם.

אני בהחלט אינני סבור שצריך לנטוע אשליות בעם. היום אמר שר החוץ את הדברים בצורה מאופקת, אבל יש לי להפנות גם אליו הערה. לדעתי, הוא אמר לפני כמה ימים דברים שלא היה צריך לומר, הוא אמר שפני סאדאת לשלום. היום היה זהיר יותר.

הוא אמר שאין לראות במהלכי סאדאת רק התחזות. אני סבור שגם אמירה כזו יש בה משום סכנה כלשהי, משום שמי שמתבונן לעומק רואה שאש"פ איננו אירגון בן-טיפוחים אמיתי למדינות ערב. לעניות דעתי, אש"פ הוא רק מכשיר בידי מדינות ערב. אנחנו לא צריכים להתעלם מכך שמהלכים שעושים ראשי מדינות ערב הם מהלכים טאקטיים, או רק טאקטיים או גם טאקטיים, וזו הסכנה ולכן יש בה גם משום אשליה. אם אנחנו לא נהיה ערים לכך, אם ניצוק שמן בתחושה הזאת שפני סאדאת לשלום משמע שאנחנו יכולים להיות עם אשליה.

יגאל ידן (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
תצביע בעד סעיף 3 בהחלטה שלנו.

יגאל ידן (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
הוא התכוון רק לשר החקלאות.

משה נסים (הליכוד):

אנחנו מדברים על ממשלת ישראל. חבר-הכנסת פרס דיבר על הממשלה ואמר שגדם קולה.

יגאל ידן (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
לא בנושא אש"פ.

משה נסים (הליכוד):

דברים אלה רק מעוררים חמלה.

ובכן, אנחנו גורסים שאין לנהל משא-ומתן עם כל אירגון שאיננו מדינה. יש לנו מחלוקת, יש לנו מריבה, עם שכנים, אויבים, שהם מדינות. אין לנו משא-ומתן ולא יעלה על הדעת שנגלה משא-ומתן עם אירגון. כל משא-ומתן עם אירגון משמעו נכונות — בהכרח, גם אם לא נרצה בזה — להקמת מדינה פלשתינאית שלישית.

הסבך השני שאלינו נכנס חבר-הכנסת פרס הוא שניסה היום לומר שהממשלה בראשות הליכוד מחקה את המערך. אם כן, הרי הוא צריך היה להשתבח בכך ובכל זאת דיבר בנימה של ביקורת. אתמהה. הוא אומר שהנה שר החוץ אמר היום מעל בימת הכנסת שאם תוצע חלוקה של יהודה ושומרון על-ידי הערבים תהיה הממשלה הזאת מוכנה לדון בזה. אני אינני חושב שחבר-הכנסת פרס תמים כדי שלא להבין את משמעות הדברים של שר החוץ.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני תמים. אני לא מבין, אולי תסביר.

משה נסים (הליכוד):

אסביר, ללא בושות פנים. קודם כול, חבר-הכנסת פרס תקע היום בשופר ואמר: האם מישהו מעלה על הדעת שאפשר להגיע להסכם ללא פשרה טריטוריאליית? קודם כול, הוא חשב כך.

שמעון פרס (המערך):

מילא אני, אבל בגיז? אתם חשבתם כך? חבר-הכנסת נסים, אני מוכרח להגיד לך שהיום היה יום מפתיע מאוד. קם דובר בשם ממשלת הליכוד ואומר שאתם מוכנים לדון על פשרה טריטוריאליית.

משה נסים (הליכוד):

אולי לא היית באולם כשאמרתי כי אינני חושב שאתה תמים עד כדי לא להבין את המשמעות.

שמעון פרס (המערך):

אני מבין, האמריקאים לא יבינו. אתה לא מדבר אלי, אתה מדבר אל האמריקאים, אל הערבים. עכשיו אתה קם ואומר שזה לא רציני.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
בדיוק. אז מה זה?

שמעון פרס (המערך):

אתה רציני או לא רציני?

משה נסים (הליכוד):

אתה אמרת שאין אדם בר-דעת שיעלה על דעתו כי ניתן להגיע להסכם שלום בלי פשרה טריטוריאליית,

משה נסים (הליכוד):

אני מציע לך שתצביע בעד ההחלטה שלנו. אני מבקש לומר לחברי הכנסת שמעון פרס: הוא אמר שהאופוזיציה נזהרת מלדבר בחוץ. האם כך הדבר? בימים אלה נמצא בדרום-אפריקה חברי הכנסת חיים צדוק. הוא איננו קטלא קניאז. הוא היה שר ההגנה בממשלת ישראל הקודמת. מה הוא אומר בחוץ? פעולות בגין פגעו במאמצי — במאמצים של מיי של ארצות-הברית, הם פגעו במאמצי ארצות-הברית. הנה הצטיינה: "שר המשפטים לשעבר, חברי הכנסת חיים צדוק, תקף ביוהאנסבורג, דרום-אפריקה, את ההחלטה של ממשלת ישראל להקים שלוש התנחלויות חדשות ביהודה ובשומרון. חברי הכנסת צדוק אמר כי את הקמתן של שלוש ההתנחלויות יסיכנו המערך, אולם הן לא הוקמו שכן חלה התקדמות במאמצי השלום". מעניין איזו התקדמות היתה. לא הרגשנו בהתקדמות כזאת. להיפך, הרגשנו בנסיגות בהתקדמות לשלום בחודשים האחרונים של ממשלת המערך. עוד אומר חברי הכנסת צדוק כי "נשיא מצרים אנוואר סאדאת אמר בשעתו כי המערך עיכב את הקמתן של ההתנחלויות החדשות בגלל האפשרות כי 'חלקים רחבים של הגדה המערבית יוחזרו לירדן', חברי הכנסת חיים צדוק חיווה דעתו כי פעולתיה של ממשלת ישראל, בראשותו של מנחם בגין, פגעו במאמצי ארצות-הברית במזרח התיכון והביאוה לידי נקטת עמדה שאיננה נוחה לישראל, כגון דיבורים על מולדת לפלשתינאים. חברי הכנסת צדוק אמר כי הגישה הנקטתה של ארצות-הברית היא תגובה על מעשיה של ממשלה זאת". אם בעיניך, חברי הכנסת פרס, זוהי זווית של אנשי האופוזיציה, אתמהה. יש פה יותר מחוסר אחריות, משום שיש סילוף של עובדות. הדיבור כאילו נושא מולדת לפלשתינאים נולד בעקבותיה של הממשלה בראשות הליכוד הוא יותר מאשר חסר אחריות. הוא סילוף והכול יודעים זאת. גא בדקו את עצמם. אתם לא נזהגים בזהירות הראויה.

אדוני היושב-ראש, אנחנו איננו עומדים לפני שלום. אנחנו אולי עומדים לפני אפשרות של שלום. אסור שתהיה תחושה והרגשה שאמנם אנחנו קרובים לשלום. יש לעשות הכול כדי לתרום לשלום. נעשה הכול כדי לתרום למומנטום הזה והממשלה הזאת יצרה ועשתה בתחום זה כוונן קצר מה שלא עשתה הממשלה הקודמת במשך שנים. אבל מומנטום זה לא יכול להיות על חשבון בטחונה של ישראל. לא גוכל להיכנס למלכודת במחיר המומנטום הזה. עלינו להיות זהירים לפני עצמנו, לפני העם, לפני יהדות העולם וגם לפני מדינות העולם.

עמדנו לגבי אש"פ היא עמדה נחושה וברורה ויש לעשות כדי לחדד אותה יותר. זו הבעיה המרכזית של הרגע הזה. יש בעיות רבות, אבל ראוי היה אילו היינו כולנו חשים באחריות משותפת להציב את הנושא הזה להכרעה ולהצביע על הנושא הזה בלבד היום בכנסת.

ח'יר' ב. הלוי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת עמית, ואחריו — לחברי הכנסת ורהפטיג.

מאיר עמית (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו היתה מוכנה לתת אשראי רב לממשלה החדשה בהרבה שטחים וגם בנושאי חוץ ובטחון. אנחנו אמנם ידענו את הקו

המוצהר של הליכוד בענייני יהודה ושומרון, אבל באיזה שהוא מקום קיננה בקרבנו התקווה שכאשר יתייצבו בפני המציאות ינקטו עמדה הגיונית. כשאני אומר מציאות, אני מתכוון דווקא לערבים. מהם לא תצמח לנו ישועה. אני מתכוון למדינות העולם המערבי, לאירופה המערבית, ובעיקר לארצות-הברית, כמוכן. אל נא נשכח שבעיות חוץ ובטחון ובעיות הכלכלה הם כלים שלובים ומי שמתיימר לתקן צד אחד איננו יכול להתעלם מן הצד השני. אבל אני מוכרח להודות שלדאבוננו, כבר מהצעדים הראשונים של הממשלה החדשה הנוחלנו בתחושה כבדה שיש מקום לדאגה הולכת וגוברת. חוץ אומר זאת אפילו ניקח בחשבון את הטענה שתהליכי הידרדרות מסויימים התחילו עוד בימי ממשלת רבין ואני לוקח בחשבון גם את העובדה שהכול יודעים היטב היטב כי הנחונם האובייקטיביים קשים מאוד וקשה להתגבר עליהם.

נדמה לי שמחובתנו להעמיד דברים על חומרתם ולהתריע על כיוונים מסוכנים. אני מבקש לומר שאין לי טענות לראש הממשלה ולשר החוץ בכך שקבעו קו התחלה חדש בנושאי חוץ ובטחון, קו גבוה יותר ואולי אפילו ברור יותר. אבל נשאלת השאלה, היא נשאלה פה היום בחלל כמה פעמים: האם זהו עץ גבוה שעולים עליו ונשארים עליו או, אם תרצו, מחפורת שנתקעים בה, או שזהו קו התחלה לצרכי דיון ומיקוח?

אני מוכרח לומר שלאחרונה הוגדרה הנקודות כערך בפני עצמו. מרגע שמעניקים לנקודות ממד של השראה וקוראים לכך זקיפות קומה, אני מתחיל להיות מודאג. ראש הממשלה איננו פה, אבל אני מבקש לומר — אני יודע שהוא איננו אוחז כשאומרים לו את הדברים, אבל אני מקווה שהוא יקבל אותם ברוח טובה: יש עינות גדול בפעילותה של הממשלה ביחס שבין הצד ההצהרתי-דקלארטיבי לבין הצד המעשי-סובסטנטיבי, עינות גדול לטובת המלה המוצהרת. מדברים יותר מדי, מציאות יים יותר מדי, עושים מהומה לעתים קרובות על לא מאד מה. ועוד משהו: בצד ההחלטות והבהירות של הצגת הדברים יש משום-מה עירפול לגבי ההגדרה של מספר מטרות.

יש הצגת דברים שיש בה סכנה לגופם וגם הונאת הציבור. גם פה אני מחזק מחזיק אחרי מה שנאמר, שלנו לא ברור מדוע מנסה שר החוץ בכל הכוח להסביר לנו לעולם כי פני מצרים, ובמידה מסויימת גם סוריה, לשלום, וזאת כאשר מנהיגי ארצות אלו — אם זה שר המלחמה המצרי ואם זה שר החוץ הסורי — סותרים באותו יום את דבריו של שר החוץ.

עוד זכורה לנו יפה הקביעה למעט בלתי-משמעת לעתיד פנים, לפני מלחמת יום-הכיפורים, כי פני סאדאת לשלום. אינני רוצה לסכסך בין ראש הממשלה ובין שר החוץ, אבל אני רוצה להפנות תשומת-לב הבית לדברי התוכחה של ראש-הממשלה מנחם בגין, שהיה אז ראש האופוזיציה, למר דיין בנושא זה. אני קורא מ"דברי הכנסת" מ"3 באפריל 1974 על דבריו של מר בגין:

"שר הבטחון יכול להתעקש ולהוסיף ולומר שפני מצרים לשלום — ושוב הוא לא למד מהנסיון שלו כאשר אמר... לפני מלחמת יום-הכיפורים שעשר שנים יהיה לנו שלום."

שר הבטחון דאז מכחיש עניין עשר השנים. אבל מר בגין מתעקש ואומר:

"שר הבטחון והממשלה... מרדימים את העם, את

כאשר קודם לכן כתבו על כך בעתונים ודובר על כך בכל אמצעי התקשורת, ואחר-כך הביאו לפנינו את הב"קשה. אין זה, חס וחלילה, מפני שאנו מוכנים לקבל את אש"פ כבן-שיח לאיו שזינא עמדה, לאיזה שהוא ויכוח. לא יכול להיות ולא יהיה מגע עם אירגון השואה במוצרה, על-פי אמונתו, להרוס ולהחזיר את מדינת ישראל. לא תהיה לנו הידברות עם אירגון שרצח נשים וילדים וטרור נגד אזרחים הם חלק מן האידיאולוגיה שלו, אידיאולוגיה שהוא מגשים הלכה למעשה. על כך אין ויכוח. אולם השאלה היא: כיצד מציגים דברים כלפי העולם כולו וגם כלפי עצמנו? כלומר, אש"פ — לא, מה כן?

אנחנו ביקשנו לציין לא רק את שלילת המגע עם מרצחים אלא גם להצביע על פתרון, על פתרון לבעיית הזהות והייצוג הפלשתינאי. וזו איננה רק שאלה ניסוי-חית. אם תרצה, חברי-הכנסת נסים, זו תמציתה של הבעיה. זו תמצית הוויכוח בינינו.

אינני מקבל את הטיעון החוזר ונשנה — ולא רק בעניין זה — התובע קונסנסוס לאומי ובא בדרישות בשם הפאטריטיסם. "אם אינך תומך בקו שלנו — אתה מחליש את מדינת ישראל." זוהי קצת הגזמה, הייתי אומר, אם לא יותר מכך. בכלל, אף אחד עוד לא קבע מה מחליש יותר את מדינת ישראל. ואני, בכל אופן, אינני זקוק להטפת מוסר בעניין פאטריטיסם.

ולקראת סיום, שתי הערות הנוגעות למעשה היום יום שלנו ביהודה ובשומרון. אני מתכוון לעניין ההתנחלויות ולמה שקרוי "המעשה ההומניטארי של השוואת השירותים". אפילו אלה הגורסים כי יש להתנחל ביהודה ושומרון בצורה מוגדרת והולמת, התואמת מחשבות מדיניות מרחיקות-לכת, לא יסכימו לעשות פעולה גמורת בעניין זה, פעולה אשר חביא בעקבותיה הקשחה אמרי-קנית, תזרו את ההכרה באש"פ ותקשה עלינו את המאבק בזירה הבינלאומית. פעולות אלו ביהודה ושומרון גושי-אות הרבה פעמים אופי הפגנתי יותר מאשר מעשי-בטחוני. הצרה היא שהן לא חזון לאתריית הימים. הן קורות היום, ממחר ומחרתיים. אני מזהיר מעל במה זו ותובע מן הממשלה שיקול כולל וזהיר, כי סוף מעשה במחשבה תחילה. ייתכן שיש כאן סיפור — מה שקרוי בלעז "סאטיספאקציה" — ובוודאי נאמנות לעקרונות ולאמונות, אך תבונה פוליטית אין בכך והשכר ייצא בהפסד גדול.

אחרון אחרון: ראש הממשלה ושר החוץ הצביעו על ההישג הגדול שלהם על כי נמנעו עימות עם ארצות-הברית. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אל נשלה את עצמנו ואל נטיל רימוני עשן צבעוני אל פני הציבור הישראלי. נכון שהעימות עם ארצות-הברית נדחה, אך האם הוא נמנע? האם מטען התיסכול שמזכיר המדינה נשא עמו בשבוב מן הסיבוב הזה יביא אותנו לשבת אחים גם יחד עם ארצות-הברית? מאז ביקורו של ראש הממשלה בארצות-הברית מפגשים את אזרחי ישראל בתצפיות אופ-טימיות הן לגבי היחסים עם ארצות-הברית והן לגבי המצב האובייקטיבי, תצפיות אשר בסיסן הוא רעוע וגם אם הן נראות כנתיבים מבריקים, מובילות הן למבוי סתום.

יחסי ציבור, רבותי, אמרי שפר וגינונים של טקס אינם תחליף למהות. הנפוץ הוא: יש בהם סכנה רבה של אשליה, כי כגודל הציפייה יהיה גודל התיסכול ומוטב שיגירו לעם את האמת בלי כחל ובלוי סרק, בלי

דעת הקהל בארצות-הברית, כרחבי תבל, בקשרם קשר של רודף שלום למי שמתכוון למלחמה."

ואני חוזר ושואל: מדוע לחזור ולהגיד לעם דברים שאין להם ביסוס והוכחה? אני מקבל דבריו של שר החוץ כאשר הוא אומר: בואו נראה, אולי. אבל פה צריך להיזהר ולשמור על הפרופורציות; בייחוד שבאותה מידה שמנסים — ואני אומר אולי מלה קשה — לטשטש את הסכנה הגדולות מדגישים במקביל את הבעיה האש"פית, שהיא פרובלמאטית, פרובלמאטית מאוד ואינני מת-עלם ממנה, אבל היא רחוקה מלהיות סכנה פיזית לעצם קיומה של מדינת ישראל.

(חבר-הכנסת מ. נסים קורא קריאת-ביניים)

נחיו על מה מדברים כל הזמן, מה מטשטשים ומה מדגישים. עוד אחזור לבעיה הפלשתינאית ולסוגיה שהועלתה פה ואיך אנו מציגים את הדברים לעולם.

אני רוצה כרגע להתרכז בשני דברים שהם, לפי דעתי, חשובים הרבה יותר: מה הביאה לנו הממשלה החדשה, איזה שינוי ומה המשמעות שלו? — א. מדיניות "אף שעל" ביהודה ובשומרון; ב. הפיכת האמריקאים משותף חלקי למתווך. אני מרשה לעצמי להביע חשש כי העמדה הקשוחה בענייני יהודה ושומרון מביאה באמתחתה ויתורים מיותרים בנושאים אחרים. אני מת-כוון בעיקר לעניין מהות השלום, שההסכמה לגבינו הולכת ונסדקת בצורה די מדאגה, אך גם לגבי ההסדרים בגזרה המצרית ובגזרה הסורית וגם בנושא דרום לבנון, אשר הישגינו לגבינו, שנקנו בצנעה, נמוגים בעשן הפר-סומת. מה שנוגע לתפקיד האמריקאים באזור, יש לי רושם שקרה כאן מקרה קלאסי של קרחות מכאן ומכאן. מחד גיסא, פטרתם את האמריקנים מאחריות לתיאום מוקדם, תוך הדגשה שאנו נדבר עם הערבים באופן ישיר; ומאידך גיסא — לא השכלתם לנווט את הדברים בצורה כזאת שהאמריקאים יישארו בחזקת מתווך גרידא. מן הסיבוב הראשון ברור עכשיו כי האמריקאים יבואו ביוזמת משלהם, חסרי מחויבות כלפינו. וכך יצאנו מופסדים פעמיים: אנו נמשיך לדבר עם האמריקאים ולא עם הערבים, אבל אנו מדברים עם האמריקאים שהתרגו להם את הנדר או מקצתו, לפחות. ואל יגידו לנו ששי-חות הקירבה בניו-יורק הן שיחות קירבה. זהו תחליף מופקפק ואפילו הייתי אומר יתור — לאחד מעקרי-נחת, העקרונות של שיחות ישירות פנים אל פנים.

כן, אנחנו נדבר עם האמריקאים ורק עם האמריקאים, אבל על בסיס חדש, מסוכן מאוד, לפי דעתי, שבבילינו. דוגמה בולטת אחרת בעניין זה היא השינוי שחל בעמדה האמריקנית לגבי התחייבותה שלא להכיר באש"פ כצד במשאומתן. הנה, הכרה זו רובצת עתה לפתחנו מבלי שאש"פ אפילו יודה בזה מלא ברביבונותה של ישראל וללא ביטול האמנה הפלשתינאית. ואין זה חשוב כרגע אם אש"פ קיבל החלטה נוגדת ואפילו נתן סטירת לחי לאמרי-קאים ולא קיבל את עצתם. אני לא הייתי סומך יותר מדי על הערבים שעד עולם ימשיכו לשרת את האינטרס שלנו בטעויותיהם.

ואם בפרשת אש"פ עסקינו, אני רוצה להסביר לחבר-הכנסת נסים דבר שהוא הציג אותו כתמוה: איך לא תמכנו בבקשתו של ראש הממשלה להכריז על כך שאש"פ אינו צד למשאומתן אתנו. אני מתעלם כרגע מהשאלה איך הוצג הדבר לפנינו בוועדת החוץ והבטחון,

המשותף והיחיד בינינו למשא-ומתן לשלום. כל שינוי יערער אותו ועידעור גורר עידעור.

גם אני הקשבתי רב קשב לביטוי של שר החוץ שאיש אינו מציע לנו פשרה טריטוריאלית ביהודה ושר-מרון. חבר-הכנסת פרס איננו. גם אני האנתי ורשמתי לי את זה. המסקנה שאני מסיק היא אחרת מן המסקנה של חבר-הכנסת פרס. ראשית כול, אינני נחרד כל כך מאמירה כזאת. אני מתפלל שחבר-הכנסת פרס נחרד. הממשלה הקודמת היתה מוכנה כל יום. היא צריכה לשמוח שהממשלה הנוכחית אינה רחוקה כל כך מתפיסת עולם זו. המסקנה שאני מסיק היא אחרת. המסקנה היא: אנחנו כל כך רחוקים עדיין מאיזו הצעה מעשית על פשרה ביהודה ושומרון, למה לנו אם כן להבליט את חילוקי-הדעות שבינינו, למה לנו לנהל את המשא-ומתן על פשרות עם עצמנו? מה התועלת בכך? מה התועלת שתצמח לסיעה זו או זו אם נגל השכם והערב ונדגיש זאת שעה שאין צד שני השומע והאומר זאת? טוב שנאמרה אמירה זו. טוב שהובלעה ברמז. מדוע אנחנו צריכים להדגיש חילוקי-דעות אלה? כוחנו באחדותנו, לפחות במה שאנחנו מאוחדים. אני משבח שבשעתו היה הסכם גודלה מאיר "מפד"ל על נוסחה — היא הביאה לאפשרות של הקואליציה בין שתי סיעות שגישתן המדינית היתה שונה — שכאשר תגיע השעה נשאל את העם. מדוע נוסחה זו אינה יכולה לאחד היום את הסיעות? אין מרחקים בין הסיעות; מדוע לא לאחד אותן? באחדות הזאת כוח רב לא רק כלפי מדינות ידידותיות כי אם כלפי כל העניין של המשא-ומתן.

ועתה ברצוני להעיר הערה שחיראה אולי כצדדית, אבל בכל אופן ברצוני לומר אותה. שר החוץ הוזכר שאנו לא רוצים בערבויות של מדינה ידידותית או של כמה מדינות יחד. הוא אמר כי אין ערבות זו דרושה לנו. נכון אולי שאיננו צריכים לדרוש ערבויות, כי הדבר יכול להתפרש כתחליף או כאלטרנטיבה לערבויות של שטחים שהן הרבה יותר משמיות. אולם אינני חושב שאנו צריכים גם לדחות את ההצעה לערבויות ולהדגיש בכל פעם שאיננו רוצים בהן. ערבויות בין-לאומיות אין להן ערך בשביל מדינה חלשה, אבל יש להן ערך בשביל מדינה חזקה. מדינת ישראל אינה חלשה מבחינה צבאית, ולכן יכול להיות ערך רב לכל ערבות בנאמנות. לכן, אל נציע זאת, אבל גם אל נדחה.

לסיום דברי, הערה אחת, אולי בנימה מפלגתית כלשהי. אני מרשה לעצמי לפנות לסיעות בכנסת במשאלה שנגיע בכל האפשר למאקסימום של אחדות בשאלה הפוליטית. באופן מיוחד ברצוני לפנות אל החברים היושבים כאן לימני — סלחו לי אם אשתמש בשם המקוצר ד"ש, כי כאשר אני נוקב בשם הארוך אני עלול לטעות.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
זה מספיק טוב.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

אני הייתי מאוד שמח אילו היינו מגיעים לממשלת אחדות לאומית. הייתי שמח אילו המערך היה עושה מה שסיעתי הציעה בשעתה לליכוד והיה מצטרף לממשלה עד שתבוא השעה לחילוקי-דעות. אבל במיוחד אני פונה לד"ש. היא יצאה לבחירות כמפלגה פוליטית שעיקר מאווייה הבעיה המדינית הבטחונית, והרי זו באמת

הוד ובלי הדר. והעיקר: אל תסתכנו בויתורים מפליגים ביירות שונות ובנושאים שונים בגלל עמדה קשוחה בנושא יהודה ושומרון. צריך לחפש את האיזון הכולל ולהתקדם בגירה רחבה, תוך מציאת שביל זהב בין הגמיר שות המפוכחת ובין העמידה על העיקר.

אנחנו, אדוני היושב-ראש, נציע הצעת סיכום ברוח זו.

חז"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

כבוד היושב-ראש, מורי ורבותי, אני רוצה להעיר ולהדגיש שיש חידושים במדיניותה של הממשלה בהש-וואה לזו של הממשלה הקודמת. שר החוץ אמר לפני כמה ימים, והיום חזר על זה בצורה יותר חלשה, כי אנחנו נמצאים בעיצומה של משא-ומתן על שלום. אני מחייב את העניין וגם את האמירה. אני רואה בחיוב אם נמשיך בכנות במאמץ להגיע לשלום. הבעת נכונות — ואני יודע עד כמה זה קשור עם סיכונים, לא רק עם סיכונים — מצד הממשלה הזאת ללכת לזינבה למשא-ומתן פתוח ללא כל הגבלות וללא כל תנאים מוקדמים, על סמך החלטות 242 ו-338, היא הוכחה שאנחנו רוצים שלום. הדרך לשלום היא ארוכה, גם הדרך למשא-ומתן לשלום ארוכה, אבל צריך להתחיל בצעדה, צעד ראשון, צעד אחר צעד. יש ביטוי אצל ישעיהו הנביא: "בורא נים שפתיים, שלום שלום לרחוק ולקרוב". זה מתחיל בנים שפתיים, מתחיל בדיבור. מוטב לדבר שלום מאשר לדבר מלחמה. לכן איני מבקר אם אומרים שסאדאת רוצה שלום. הלוואי וימצאו מנהיגי ערב שירצו בשלום. מוטב לציין כל אמירה טובה מאשר להדגיש יותר את האמירות הרעות.

יש משום חידוש בגישת הממשלה הנוכחית. אני רוצה לציין שאני נגד משא-ומתן עם אש"פ. הממשלה ניסתה להביא לידי כך שזה יבוא לידי ביטוי כעמדה משותפת של כל עם ישראל, עד כמה שאפשר של כל עם ישראל. ברור שיש תמיד יוצאים מן הכלל. אני מקווה שעוד היום אפשר לעשות זאת בהצבעה על ההחלטות אם נצביע על הצעות ההחלטות סעיף סעיף. אם נפריד בהצבעה או ימצא סעיף אחד הוא נחלת כל הכנסת כמעט. אבקש שהסיעות שציינו הצעותיהן יסכימו להצבעה על סעיף סעיף ואז נגיע היום בהצבעה לידי מאקסימום של הסכמה כללית שלא להיכנס למשא-ומתן עם אש"פ, עם אירגון ששר החוץ הדגיש היום את אופיו הרצחני — גם אני רוצה להדגיש את זה — אירגון שלא נבחר על-ידי אף אחד בשיטת בחירות זו או זו אירגון שלא נתמנה על-ידי אף אחד והלגיטימציה היחידה שלו היא פעילות של טרור, אירגון שזורע טרור לא רק נגד ישראל כי אם גם נגד מדינות אחרות, גם ערביות. איני יודע נגד מי הטרור מכון — אם נגד לבנון, שם הוא עכשיו, אם נגד ירדן, שם יהיה מחר, אם נגד סעודיה, שם יהיה מחרתיים, והאם לא נגד מצרים עצמה, לכן, אם נדגיש שזו עמדה כללית יש סיכוי שעמדה זו תוכבד גם על-ידי ארצות אחרות. אני מקווה שארצות-הברית תהיה איתנה בעמדתה נגד כל שינוי בהחלטות 242. כל שינוי עלול להרוס את המכנה המשותף בינינו לבין שכנינו במאמץ לשלום. בכל אופן, החלטות 242 היא עדיין המכנה

להגיד: אני פלשתינאי. הוא היה בארץ-ישראל לפני קום המדינה — אני לא. בהתאם להגדרות של יאסר עראפאת ומרעיו — ואני אומר זאת לתשומת-לבם של אלה המביעים בטון זה או זה את השאיפה או את הרצון או את ההסכמה להכיר בו ולהשלים אתו — בהתאם להגדרות המתונות שלהם, אני חייב לחזור למקום שממנו באתי. אולם אני באתי לארץ הזאת מדאכאו ואני לדאכאו לעולם לא אחזור. גם יהודי סוריה ויהודי ארצות ערב האחרות אין להם לאן לחזור.

אנו הגענו לארץ הזאת כפליטים ורכושנו נשאר שם. אני ממליץ לכבוד שר החוץ שבדיונים על שלום יוכיר בהדגשת-יתר ובתוקף-יתר ממה שעשתה זאת הממשלה הקודמת את העובדה של הפליטים הרבים אשר הגיעו לארץ הזאת והתיישבו בארץ הזאת ורכושם נשאר שם. העולם יודע על פליטים ערביים, כביכול; הוא יודע על רכוש ערבי, כביכול; העולם אינו יודע שום דבר על הפליטים היהודים ועל רכושם.

ייתכן שנכוננו לנו ימים קשים, אך עלינו לזכור שאסור לנו לזלזל בסכנה הטמונה ביאסר עראפאת ובמרעיו. איך יכול העם היהודי, שלושים וכמה שנים אחרי היטלר, לחזור על אותה שגיאה כפי שעשינו אותה אז? לעגנו לו. צחקנו לו. וכאשר אמר במפורש: אני אשמיד — דחינו זאת בכל מיני הצלות. היום אומר יאסר עראפאת במפורש שהוא ישמיד אותנו, ואסור לנו לחזור על אותו משגה. הנסיון לימד אותנו כי בכל מקום שבו עמדו יהודים שפופים ומפוזרים הקיזו את דמם. אנחנו איננו עוד יהודים בגולה, נצטרך ללמוד להיות איתנים לא רק לגבי אויבים ויריבים אלא גם לגבי ידידים.

צרפת היתה פעם בעלת-בריתנו ועד היכן הגענו אתה כולנו יודעים, אין, כמובן, לזלזל בידירות הממשל של ארצות-הברית והעם האמריקני, אך שיהיה ברור: היו דברים מעולם והיתה וייטנאם. בארצות-הברית נשמעים היום קולות של סימפאטיה לוייטנאם, אך מה זה יכול לנחם את היושבים שם? גורלם המר ידוע לכולנו. עלינו להבהיר לידידתנו הגדולה ארצות-הברית: בשבילנו שאלת ארץ-ישראל היא שאלת חיים ומוות ולא נפקיר את עתי-דנו תמורת אהדה. אנחנו חייבים לעמוד בכל מצב, אפילו יהיה קשה. עמדתנו כבר במבחנים.

צר לי שבהפגנת עמידה איתנה בפני יריבים וידי-דים בשאלת יסוד חיונית לא ידעו שתי התנועות הצעיר-ניות — מפרד דו"ש — להתעלות מעל אינטרסים מפלגתיים צרים ולא נענו להזמנת ראש הממשלה מהשכנו שעבר. אמרו לי ידידים ממפלגות אלה: בשעת מבחן נעמוד יחד. זה לא מספיק. צריך גם להתעלות ולעמוד יחד לקראת מבחן ולא רק בשעת מבחן, כי אם נעמוד יחד לקראת מבחן ייתכן שגם נמנע את המבחן.

בניגוד לחבר-הכנסת עמית אני מביע סיופוק מכל הצעדים שנקטה הממשלה הזאת בשטח המדיני. באופן טבעי הייתי רוצה לראות תנופה גדולה יותר בשטחים שונים ובפרט בהתנחלות. אני אינני תמים דעים עם חבר-הכנסת עמית כי ההתנחלות תזרז את ההכרה האמריקנית באש"פ. להיפך, אני חושב שההתנחלות תרחיק את ההכרה האמריקנית. אני מביי כי ההתנחלות היא פעולה מעשית ומדינית גם יחד, אך על הממשלה לתאם את הצעדים בעניין זה לאור המציאות הקיימת. אני בטוח שהממשלה הזאת מתאמת את צעדי ההתנחלות מבלי שהיא שוכחת לרגע אחד מהו חיעד הסופי. אני

הבעיה העיקרית היום במדינת ישראל. הרי סוף סוף שבעת העקרונות של ד"ש אינם י"ג העיקרים של הרמב"ם ומכל שכן אינם עשרת הדיברות שבתורה. הם אמנם עקרונות חשובים, אבל אפשר לדחות אותם עוד לארבע שנים. אם יכולנו לחיות במשך 30 שנה עם שיטת בחירות שלפי הכרתי היא הטובה ביותר בעולם, למרות כל הביקורת שיש נגדה, הרי יכולה גם ד"ש לדחות את מאווייה לארבע שנים נוספות. אינני חושב שהבוחר נתן לה את ייפוי הכוח שבלי מילוי כל שבעת העקרונות היא לא יכולה להצטרף לממשלה. מדוע, אם כן, לא תיתנו יד לפעולה המדינית ולחיוקיה של ממשלת ישראל? האם זה לא נראה לעתים כיותר מדי פרובינציאלי, כאינטרס מפלגתי, כדרישה שסיעה אחרת תמעט את עצמה ואז תוכלו אתם להצטרף לממשלה?

המדרש מספר כי הקדוש-ברוך-הוא יצר שני מאורות. בא מאור אחד ואמר לו: דרוש מאור אחד גדול ולא שני מאורות גדולים. אחד המאורות צריך למעט את עצמו. אמר הקדוש-ברוך-הוא ללבנה: לכי את ומעטי את עצמי. האם זו הבעיה היום במדינת ישראל, שצריכה סיעה אחרת למעט את עצמה כדי שאתם תוכלו להצטרף לממשלה?

אני פונה אליכם גם מעל במה זו. אני חושב שבוה תעשו גם את רצון בוחרים. הם רוצים שאתם תהיו פעילים בממשלה הזאת ושתחזקו אותה למען שלום ישראל.

הד"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת תלמי.

רב שילנסקי (הליכוד):

אזוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לכל מדיניות יש יעד והצעדים ננקטים על-מנת להגיע למטרה כפי שהממשלה מתוודת לעצמה. מהו היעד שאני רואה אותו לפני? אני מגדיר את עצמי כציוני. את הציונות שלי למדתי בילדותי כאשר התפללתי בבית-הכנסת וכאשר למדתי חומש. שם נעשיתי ציוני, שם למדתי על חברון ועל בית-לחם עוד לפני שידעתי על תל-אביב ועל רמת-גן. לאחר מכן המשכתי ללמוד את הציונות בגימנסיה שצביונה היה ארץ-ישראל העובדת. בשטח זה לא נתקלתי בשום שינוי.

אני מתפאל על שהחברים היושבים בספסל אשר ממולי וכן אלה היושבים לימיני, החברים שינקו מאותם מקורות, מתעלמים מהם, מתעלמים מהתורה שלמדו בנעוריהם ושלאחר מכן המשיכו בה ולימדו גם אחרים, ביחס למהותה של ארץ-ישראל, והם שמים תחום בין רמת-גן לבין חברון ובית-לחם.

או הדברים היו ברורים לנו. אנו היינו שלמים עם עצמנו. היה ברור לנו כי לנו, לעם היהודי, אין מולדת אחרת בעולם וזאת ארץ-ישראל וביחס למולדת הזאת אי-אפשר גם להגיד מבחינה משפטית שיש התיישנות. במשך שנות אלפיים בגולה אנו חוזרנו והדגשנו יום יום את זיקתנו ומשיכתנו לארץ-ישראל. ולא רק זאת, גם הגויים הכירו לנו יום יום שהמולדת שלנו היא ארץ-ישראל. הם אמרו: יהודים לפלשתינה. אני דווקא מתכוון לעם היושב היום בשטחים הנמצאים בגבולותיה של ברית-המוצעות — לאירופה המזרחית. הם אמרו: יהודים לפלשתינה. ואני, בניגוד לראש הממשלה, אינני יכול

עתונאים מכובדים בארצות-הברית טוענים כי נמשך משא-ומתן עקף בין הממשל לבין אש"פ. חל כירסום בעמדת ארצות-הברית, ונכונותה לשלף את אש"פ בשיחות' ו'נבה על יסוד הסכמתם להחלטת 242 בלבד סותרת את הכתוב והחתום בניגון בספטמבר 1975. מוטל עלינו להבהיר ולומר ברורות: משא-ומתן יכול וצריך להתנהל רק עם גורמים פלשתינאיים המכירים בריבונותה של מדינת ישראל, המכירים בהחלטה 242 ואינם עוסקים בטורר ותכלה. הכירסום איננו מקרי והוא מחייב תשומת לב. נאמני התנ"ך בבית-הלבן יודעים כי ארצנו היא זבת חלב ודבש, אך לא פחות מזה הם יודעים, כנראה, כי הנפט זורם מבארות סעודיה וארצות "אופק", כשם שוודאי שמור אתם חשבון הפטרו-דולרים וחשבון היצוא האמריקני הגדול והולך לארצות ערב. זו השליה מוחלטת להניח כי צפויות הכרעות חד-צדדיות לטובתנו. אם יש לאל ידנו להיאבק עם הכרעות חד-צדדיות נגדנו הרי ניתן הדבר במערכה שננהל אותה ללא נוקשות, על בסיס פשרה טריטוריאלית, על עמדות שניתן לגייס סביבן ידידים ובני-ברית ולהיאבק עליהן בדעת הציבור בארצות-הברית ובעולם כולו.

ממשלת בגין איננה מסוגלת להוביל לקראת פתרון הבעיות. ראש הממשלה מגדיר את עצמו כ"יהודי פלשתינאי". על-פי תעודת הזהות שאני קיבלתי ממדינת ישראל ועל-פי השקפתי אני רואה את עצמי כיהודי ישראלי. "פאלסטיין" איננה תרגום לועזי של ישראל, כפי שמסביר זאת ראש הממשלה. בגבולות "פאלסטיין" נכלל בעבר גם השטח של ירדן. מר בגין מוותר עליו משום מה, אף-על-פי-שצעירי בית"ר שרו על "שתי גדות לירדן" — זו שלנו, זו גם כן.

ההזכחות מימי המאנדאט המסתמכות על הנוסח "פלשתינה — ארץ-ישראל" אינן רלבנטיות מאז החלו, קה, מאז כינונה של מדינת ישראל, בשנות ה-40 עמדה לפנינו בשעתה האפשרות לחלק את שטחה של ארץ-ישראל ההיסטורית או בתוך גבולותיה לחלק את השלטון. הכרעות מדיניות ועובדות שפעלו במציאות הביאו לחלוקה, קה, ועד למלחמת ששת הימים לא היו על כך עוררין. מה שרצוה ממשלת בגין הוא בבחינת "כולה שלי", כל השטח וכל השלטון. והוויכוח איננו על השאלה: היש לנו זכות היסטורית וזיקה היסטורית ליהודה ושומרון? הוויכוח הוא האם ניתן, אפשר וצריך לשלוט על מיליון ערבים החיים בתחום מרוכז, על-פי סדרי חייהם ותרבותם, והם אינם רוצים בשלטוננו? הוויכוח הוא על כך: הניתן לקיים את מדינת ישראל כמדינה יהודית, תוך חישובים דמוגרפיים מתמטיים של יחסי כוחות בין רוב ומיעוט וסכנה לאבדן הרוב? הוויכוח הוא על כך: האם ניתן לקיים מאטר דמוקרטי כאשר שלטון צבאי מחזיק בידיו את מעשניו של מיעוט גדול ובלתי משלים עם גורלו? הניתן לקיים מדינה כזאת כאשר המיעוט הנאבק על זכותו הלאומית נשען על גב רחב של עולם ערבי סביבנו, ולצדו מתייצבים גם כוחות עולם במזרח, במערב ובעולם השלישי? זה ויכוח חמור מאוד על דמותה של מדינת ישראל ועל בטחונה. למעשה, זה ויכוח של גורל הציונות והעם היהודי. לב לבו של הבעיה הוא המשך בניינו הלאומי במציאות הממשית של האזור כמות שהוא ובמציאות המדינית הנתונה בעולם הגדול.

הנוסח של הליכוד בזמן האחרון: "לא יהיה שלטון זר ביהודה ושומרון" הוא רק נוסח אלגנטי יותר ל"אף

בטוח שממשלה זו תישאר נאמנה ליעד כשהמטרה העליונה שלה היא הבאת השלום. שלטון זה כמה לשלום ואף התחיל בכך בתנופה. אני בטוח כי ראש הממשלה ער לזה שלא כל מה שקוראים לו "שלום" שלום הוא. היה צימברלין — הוא הביא כאילו שלום. מה קרה? ואני רוצה להזכיר לממשלה: מול צימברלין היה צירצ'יל. לא היה לו רוב, הפופולאריות היתה של צימברלין; ההמונים באנגליה וממשלות רבות, שהוגדרו כנייטרליות, הריעו לו. המציאות העגומה וההיסטוריה כבר הוציאו את הפסק לא רק לגבי שני האישים האלה אלא גם לגבי דרכם.

השלטון הישן הכניס את המדינה לכל הקשיים שבהם אנחנו נמצאים כרגע ואנשינו מנהלים ביקורת כאילו כל זה נוצר רק עתה. עלינו לדעת שבמשך 29—30 שנים ניהל השלטון הישן מדיניות מסוימת והיא הביאה אותנו עד הלום. עלינו לתת לממשל החדש את ההזדמנות לשנות את הנושאים ולהביא אותנו ליעד שבו רעיונו וחזונו הציוניים נשארים שלמים והשלום אתנו.

היורף ב. הלוי:

רשות היבור לחבר-הכנסת תלמי, ואחריו — לחבר-הכנסת טובי.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין מגוס מהעובדה כי במרכז הוויכוחים המדיניים המתנהלים בכנסת ובציבור ניצבות בעיות עתידיות של יהודה ושומרון והתשובה לעניין הפלשתינאים. זהו ויכוח נוקב ולא ניתן להלביש עליו ניסוחים של קונסנטוס לאומי. כולנו חיים את שותפות הגורל ואת הדאגה לבטחוננו ועתידינו ויש שעות מבחן שהן עדות נאמנה לסולידאריות בעם. אולם דווקא הדאגה לבטחוננו ועתידינו היא התוצה בחריפות בין דעה לדעה על דרכי מדיניותה של ישראל. מוטב כי לא נמיר את היתרון הקיים של סולידאריות בתכסיס המנסה לטשטש את חילוקי הדעות על-ידי גילוי טפח וכיסוי טפחיים. החלטה קטועה המנסה להחליט על המשותף בהתנהלות אש"פ תוך התעלמות מבעיות הגדה והפלשתינאים אינה משקפת את האמת לאשורה.

הבשורות הטובות שהביא לנו ראש הממשלה מביקורו בארצות-הברית מתגדפות בקצב מסחרר. מר בגין בטח בכך כי השיג שביתת נשק מילולית עד לזינבה; באנשי ארצות-הברית ואמר דברים ברוורים: "החלטתי נוושה לבטא את עמדותי, אף-על-פי שהן גורמות דאגה לישראל, כדי שהעם האמריקני יתמוך בי בעת שנקוט עמדה חזקה". מר בגין בטח בכך כי השיג ידידות אישית כנשק במערכה הצפויה ואילו נשיא ארצות-הברית אמר דברים ברוורים: "אם אחד המנהיגים שישתתף בשיתוף זינבה יגלה כי עמדתו נוגדת ישירות את העמדות של צדדים אחרים הנוגעים בדבר" — לרבות אותנו ואת ברית-המועצות — "הרי שיופעל עליו על אותו מנהיג לחץ חזק להתאים את עצמו לדעה המכרעת". מה שראש הממשלה כן הצליח לעשות בבית-הלבן זהו שיחירות של ארצות הברית מהידידות אתנו ובכוחו של "הישג" מצער זה בישר לנו מר בגין כי "אין עימות" בין האמריקאים לישראל.

החלטת אש"פ מלפני שבוע מנעה חיידוד יחסים חמור ומיידי בינינו לבין הממשל האמריקני, אולם גובר והולך החשש כי אין המיבור אלא בתכסיס לחץ על האמריקאים במערכה על שינוי החלטה 242.

הסיפוח הטוטאלי שלה לגדה ולרצועה, במדיניות שלילת כל זכות לעם הערבי הפלשתינאי, בביצוע תכניות "גוש אמונים" להנחלות רבתי.

גם המשך התמרוגים של ווינגטון — למרות כשלון מסעו של ואנס לכפות בעזרת ממשלת הליכוד ובעזרת משפטי הפעולה מבין השליטים הערביים הסדרים המת-עלמים מזכויות העם הערבי הפלשתינאי — תמרוגים אלה לא רק פוגעים במאמצי השלום הבין-לאומיים ומ-שתקים את המכשיר היעיל לעשיית שלום, שהוא ועידת ז'נבה, אלא יוצרים מצב מסוכן לשלום העמים באזור ולשלום העולם.

על כן אין הצהרתו של שר-החוץ מר דיין לפני פני-לי המגבית היהודית שלשום בירושלים, ש"תהליך המשא-ומתן לשלום בין ישראל ומדינות ערב כבר נמצא בעיצומו", ואשר חזר עליה היום — אין הצהרה זו אלא אחיות עיניים, הונאת דעת הקהל ונסיון לחפות על המצב המסוכן הנובע ממדיניות הסיפוח וההנחלות של הממשלה המכשילה מאמצי השלום והרוחפת אל התפוצצות חדשה.

שר-החוץ דיין מרבה הסברים וממציא נוסחאות כדי לשכנע שמדיניות ממשלת הליכוד ותכניתה הן סחורה סבירה למשא-ומתן ולהסדר. הוא מצהיר שיסע לארצות-הברית כשבאמתחתו תכנית שלום, כביכול, מי לוקח בריצות תכנית זו הוגרסת ישראלותה של יש-ראל בגדה וברצועה במסווה הסדרים לניהול עצמי או לניהול ירדני לשירותים בחסות כיבוש ישראליזי מי לוקח תכנית שלום זו בריצות — תכנית השוללת זכות העם הערבי הפלשתינאי למדינות לצדה של ישראל, תכנית שמתלוות אליה פעילות מוזרות של התנחלויות והכשרה לסיפוח? השר אומר שההתנחלויות לא יפריעו למשא-ומתן ולהסדר, אבל הוא ידע שזו דמאגוגיה והונאה. תכניות כאלה, חלומות כאלה, היות כאלה, הביאו בעבר לקאטאסטרופה ועלולים להביאה שוב.

שר החוץ מדבר מעמדת כובש ואומר: "יש לנו סחורה להציע ואנו שגמלים שנקבע". ההיסטוריה של העמים מלמדת שכך דיברו חזקים ממנו ונכשלו כשלון חרוץ מול מאבק צודק לשיחרור לאומי. השר מרגיע באותו סגנון של התנשאות הרפתקנית כפי שהכרנו אותו ערב מלחמת אוקטובר 1973, שגם אם יסתייגו, שהוא משלה את עצמו ואת העם בה, לא יסתיימו בהצלחה "נחזור מהשיחות וגמשיך לחיות כפי שאנו חיים עתה", כפי שאמר שלשום לפני פעילי המגבית היהודית בירו-שלים.

מי שחושב שאפשר להמשיך ולקיים את הכיבוש ולקרוק לו בצניות דו-קיום יהודי ערבי, כפי שעושה שר החוץ; מי שחושב שאפשר לצפצף על דעת הקהל בעולם ועל החלטות האו"ם לאורך ימים, להפקיע אדמה ומולדת של עם אחר, להקים התנחלויות, לבטל זכויות של העם הערבי הפלשתינאי, לבלות אש המלחמה בל-בנון, לדקלם באותו הזמן על רצונו בשלום ו"להמשיך לחיות כפי שאנו חיים" — הוא רק מטעה ומזיק, קודם כול, לעמו הוא.

אשליה מסוכנת היא לחשוב שהעמים הערביים ישלימו עם המשך הכיבוש ועם המשך שלילת זכויות-תיו הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי. כאשר מדי-שלת ישראל כופה בכוח את הסטאטוס-קו הבלתי-צודק של כיבוש ושלילת זכויות לעם שלם, היא היא הדו-

שעל" בגזרה זאת, והקונצפציה של "פשרה פונקציונאלית" של שר החוץ איננה אלא תוספת קוסמטית לעמדת הלי-כוד, שמר דיין מוסיף לה תפאורה וגם הוא איננו גרוע מלזרוע אשלויות. בראיון באחד העתונים לפני שבועיים בלבד נשאל שר החוץ האם תכניתו היא בתקפה, ועל כך הוא השיב, ואני מצטט: "לא רק שהיא תקפה אלא שאני שמח לציין שהיא מתקבלת והולכת יותר ויותר גם על-ידי הצדדים האחרים, ובראש וראשונה על-ידי האמריקאים". כך אמר. עברו ימים ספורים ושר החוץ הסביר כי ארצות-הברית עומדת בראש מהלך של הכרה באש"פ. רק אתמול צוטטו בעתונים דברים מפי שר החוץ, והוא אמר: "מונחי השלום של ארצות-הברית אינם שלה אלא של מדינות ערב". משום מה לא הוסיף מר דיין הסברה האומנם יש בכך הוכחה לדברים שאמר אותם לפני שבועיים בלבד והאם בזאת הדרך "מתקבלת והולכת יותר ויותר" הקונצפציה שלו לפתרון בעיה מר-כית, כאובה, גורלית בחיננו.

חברי הכנסת, זוהי ממשלה של הצהרות משלות, ואשלויות כוחן אתן לשעה קצרה בלבד. מי שמסביר כי אין זהות פלשתינאית פותח את הדרך לטישטוש מושגים שבו אין הבדל בין פלשתינאים לבין אש"פ, וזה מה-שקורה עכשיו. מי שמסביר כי יפתור את הבעיה הפלש-תינאית על-ידי מתן זכות להצבעה לפארלאמנט הירדני ברשותו האדביה של השלטון הישראלי מערער את האמון בפתרון צודק ומחוק רחוקות קיצוניים באוכלוסיה הערבית בגדה. מי שמתנגד למשא-ומתן על בסיס פשרה טריטוריאלית מוביל בהכרח לעימות בינינו לבין אר-צות-הברית, מקרב את סכנת ההידרדרות לקראת מל-חמה. מוטלת עלינו חובה לומר בבהירות: על יסוד עמדות כאלה אי-אפשר להגיע לקונסנזוס, כפי שמר בגין ניסה להציע לנו.

איננו יכולים לתת יד להרגעה מדומה של הציבור בהנחה מוטעית כאילו ביסוד, בעיקר, אין חילוקי-דעות חמורים, בעוד שאנו מסכמים שלושה חודשים של ממשלת בגין בלב כבד, בדאגה חמורה ובהכרה ברורה כי חובה פאטריוטית היא להתניע נגד הממשלה הזאת ולהזהיר את הציבור מפני תוצאות מדיניותה.

חי"ר ש. ארבייאלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת טובי, ואחריו — לחבר-הכנסת גרוס.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז כינונה מנסה ממשלת הליכוד לבסס את מעמדה הרופף ברעש תעמולתי והצגות סרק אודות מסעותיו של ראש הממשלה, בהע-דת פנים על חיווק קשריה הבין-לאומיים חרף עמדת-תיה הבלתי-מקובלות בעולם.

האמת היא ששום מגעים בין-לאומיים ושום רעש תעמולתי מסביבה לא יכולים להעלים מעיני הציבור את עובדת בידודה ההולך וגובר של ממשלת הליכוד בזירה הבין-לאומית ואת התרופפות בסיסה ומעמדה של ממשלה זו כתוצאה מעמדותיה הקיצוניות וממדיניותה ההרפתקנית המסוכנת המכשילות את מאמצי השלום באזור והרוחפות להתלקחות מלחמתית מחודשת.

אנו עומדים לפני נסיון מסוכן של טיפת מוחות מצידה של הממשלה כשמשמים דובריה לצבוע בצבעים ורודים מצב מסוכן שאליו מובילה ממשלת בגין במדיניות

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
כמה ערבים נהרגו בלבנון?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

אתם מנסים להביא לכך שהערבים יהרגו זה את זה. הסירו ידיכם מלבנון. אנו מזהירים מפני התכניות שמגלה זאב שיף ב"הארץ" מאתחול, 31 באוגוסט 1977, על פעולה מאסיבית שממשלת ישראל מתכננת בלבנון. במאמר זה הוא מגלה שיש חוגים התובעים הליכה עד הסוף בלבנון כנגד סוריה ולא להירתע. אנו קוראים להפסיק את ההתערבות המסוכנת בלבנון.

ממשלת ישראל, בהמשך להם שעשתה ממשלת המ- ערך, מנהלת מלחמת הסברה דו-קישוית המיועדת לסלק את דמותה של התנועה הלאומית הפלשתינאית הע- רבית, להציג אותה כתנועה שרוצה לחסל את ישראל. דוברי הממשלה נאחזים בהחלטה האחרונה של המועצה הארצית של אש"פ במושב בדמשק, ביחס ל-242, כדי להצדיק את סיורם של שליטי ישראל להכיר בזכות העם הערבי הפלשתינאי לעצמאות ולהידבר אתו לעשיית שלום. דוברי הממשלה יוצאים מגדרם להוכיח שהסיור לקבל החלטת 242 מוכיח כאילו את חתירת אש"פ לחיסול ישראל. אבל ממשלת ישראל מתעלמת ממה שהעולם כולו יודע, שאם כיום הנהגת אש"פ אינה מקבלת את החלטה 242 זה מפני שההחלטה אינה מזכירה את הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי. כל הגורמים הבין-לאומיים יודעים שקבלת אש"פ להחלטה זו כפופה לכך שהאוי"ם יתקן אותה או תתקבל לצידה החלטה נוספת המכירה בזכות העם הערבי הפלשתינאי למדינה עצמאית, לריבונות ולעצמאות. ואז מוכן אש"פ, כפי שאמר ערא- פאת לוואלדהיים, לקבל גם את 242 וגם להכיר במדינת ישראל, אם מדינת ישראל תכיר בעם הערבי הפלשתי- נאי כמדינה עצמאית, בזכויותיו ובזכות הפליטים, בהת- אם להחלטות האוי"ם.

אבל לא עובדות אלה הן המעניינות את ממשלת ישראל. כי אמר שר החוץ בשיחה שלו בלונדון עם יהדות בריטניה: יעשה אש"פ אשר יעשה, יקבל 242 ו-338 או לא יקבל — ממשלת ישראל לא תכיר בו ולא תדבר אתו. על כן לא זה, שאש"פ לא מקבל את 242 היא הסיבה שאחם לא רוצים לקיים מגע והיברות למען שלום אלא מפני שממשלת הליכוד, כמו ממשלת המערך, לא רוצה להכיר, בשום זכות לעם הערבי הפלשתינאי, לא רוצה לנהל משא-ומתן עם שום פלשתינאי, מפני שאין היא מעוניינת ואין היא רוצה להכיר בזכויות העם הערבי הפלשתינאי.

עמדה זו שאחזתם בה, ממשלת המערך וממשלת הליכוד, מתמוטטת כיום מול לחץ דעת הקהל בעולם כולו, שיודעת שבלי פתרון הבעיה הפלשתינאית, בלי הכרה בזכויותיו הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי ובלי הידברות עם אש"פ — עם נציגותו המוסמכת — לא ייתכן שלום. ממשלת הליכוד בדברותה בעמדה זו חוסמת את הדרך בפני השלום. היא דוקה בעמדה זו מפני שהיא משלה את עצמה שהיא יכולה לכפות את הכיבוש לנצח ויכולה לספח את הגדה, רצועת-עזה ושטחים אחרים שנכבשו. אבל אשליה זו לא תקום. זו אשליה מסוכנת, אבל אין לה סיכוי. השלום יקום אך ורק כאשר יוכרו זכויותיהם של שני העמים — עם ישראל בישראל למדי- נתו העצמאית והעם הערבי למדינתו העצמאית לצדה של

חפת למלחמה ותהיה אחראית לאסונות ולטראגדיות שיקרו.

בחזרו מביקורו ברומניה השמיע שלשום ראש הממשלה איימנים שהוא קרא התקפת נגד ישראלית שתעביר את המלחמה אל הארצות הערביות מעבר לקווי הפסקת האש הנוכחיים. אכן למבוי סתום מובילה ממ- שלת הליכוד וכל תכניותיה לשלום, כביכול, הן זריית חול, קודם כול, בעיני העם בישראל, כי אין איש בעולם שאינו יודע שתכניות אלה של ממשלת בגין הן תרשים למלחמה ולא שלום.

כפי שהזהרנו ערב מלחמת אוקטובר 1973 אנו מז- הירים באותו תוקף כיום. אנו קוראים לכל כוחות התבונה, לכל מי שעניין השלום יקר לו באמת, שיעמוד יררים קול אמיץ נגד סכנת המלחמה הנובעת מצעדיה ההרפתקניים של ממשלת הליכוד, נגד צעדי הסיפוח וההתנחלויות, נגד הזילזול בזכויות העם הערבי הפלש- תינאי, נגד ההתערבות ישראל בלבנון — ויחסום את הדרך בפני המלחמה.

ומה בפי הנהגת המערך שצריכה להיות, כביכול, אופוזיציה פועלית הדואגת לשלום? במקום להסיק מסקנות ממשלון מדיניותו שהכריע את המצב ושהביא את הליכוד לשלטון, קם חבר-הכנסת פרס במפגש אי- חוד הקבוצות והקיבוצים ותקף את הליכוד על כך שמ- דיניות ההתנחלות שלו היא מילולית ללא משמעות. הוא קרא ליתר התנחלויות, לעקירת הערבים מאדמתם, כאשר הוא מזוהר מערביוצאיה, כביכול, רחמנא-ליצלן, של ירושלים והגליל. הנהגת המערך מציעה להגדיל את תקציב ההתנחלויות בשטחים. כל הביקורת על הממ- שלה היא שהממשלה לא מתאמת עם ארצות-הברית. מה לתאם? כמה שטח לספח? כיצד לשלול את זכויות העם הערבי הפלשתינאי? הרי ממילא עושים זאת.

שמענו היום מפי חבר-הכנסת פרס דברי איבה לעם הערבי הפלשתינאי ודברי בלע על נציגיו. שמענו איך הוא מתמוגג מצעדיה התכססניים של ממשלת הלי- כוד. אופוזיציה כזאת היא מתנה מהשמים לממשלת הליכוד והיא סכין בבב המאבק נגד סכנת המלחמה.

אנו קוראים לכוחות הבריאים, אם במערך ואם במפלגות אחרות, להתעורר ולהסיק מסקנות לפני שיהיה מאוחר וכן להציב סכר נגד כוחות הפאשיסם והמלחמה. חברי הכנסת, המעורבות הישראלית בדרום לבנון הגיעה בימים אלה לשיאים חמורים ומסוכנים. ממשלת ישראל חוששת, כנראה, מביצוע הסכם שתורה, ודרכו — החזרת השקט והריבונות הלבנונית לדרום לבנון. הממשלה חוששת, כנראה, שבמצב זה יישמט מידיה המכשיר שיצרה אותו והוא הכוח המזוין של הפאלאנ- גות שבאמצעותו ישראל מנהלת מלחמה נגד העם הערבי הפלשתינאי; ולכן עושה ממשלת בגין — — —

דב שילנסקי (הליכוד):

לולא ההתערבות היו מזמן שוחטים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

בשם הדאגה לנוצרים, שאתה כל כך אוהב אותם, אתה כופה מלחמת אזרחים על לבנון, מלחמה נגד העם הערבי הפלשתינאי.

דב שילנסקי (הליכוד):

הם מנהלים מלחמה בשיטה טוטאלית.

ועזה תהיה סכנה רצינית לקיומה של ישראל, איום מתמיד על קיומה. איש מאתנו אינו מסוגל לבוא מתי ואיך נשיג את השלום. אבל בכל זאת, אל נרפה מפעולה, נמשיך לנהל משא-ומתן למען השלום. עלינו לחיות באמונה כי אי פעם בוא יבוא השלום.

אני, חושב שצעד נכון עשתה ממשלת בגין כאשר הטילה על שר-החוץ מר דיין להביא אתו לארצות-הברית טיוטה של שלום. הבה נדבר מתוך הכתב; הבה נבחן את רצונם של הערבים, למה הם מסכימים ולמה אינם מסכימים; הבה נבדוק סעיף אחרי סעיף. מעלתה של הממשלה הנוכחית היא בכך שראש הממשלה מדבר, לפחות, דברים ברורים. הוא אומר מה שהוא רוצה והוא לא מתבייש להזכיר שיש לנו זכות אבות על יהודה ושומרון. זאת לא בזה. הממשלה הקודמת לא הזכירה זאת. אני יודע שבחוגי ה"סטייט-דפארטמנט" יש כאלה שהתחילו להכיר בכך שיש סנטימנטים יהודיים ליהודה ושומרון. טוב שמדברים על זה.

חברי-הכנסת תלמי אמר שאנחנו אומרים "כולה" ש"לנו", הערבים גם כן אומרים "כולה שלנו". אני אומר שעל-ידי כך נגיע אולי לאמצע, כפי שנפסק בגמרא. מי שאומר "כולה שלי" מקבל את הוזה, אבל מי שאומר "רבע שלי" לא מקבל כלום וצריך לוותר על הכול.

אומרים שהמדיניות של ממשלת הליכוד לא טובה. אדריבה, נשמע, חברי הכנסת, תביאו לנו מסמך של שלום שעליו יש הסכמת הערבים ונדון עליו. אולי גם אנחנו נצטרף לזה. אבל הביאו משהו, מסמך שגם הערבים מסכימים לו. עד עכשיו אף אחד לא הביא זאת. מדברים רק על מה לתת ולתת, אבל לא על הסכמה של שליטי ערב.

אף אחת ממדינות ערב איננה מסכימה למה שהא"פ פוזיציה מציגה, אפילו למה שתבירי-הכנסת פעיל ואליאב אומרים. גם לזה הערבים לא מסכימים. הם לא יסכימו לשום דבר בלי ירושלים. תביאו מסמך תתום על-ידי ערבים ונתוכח על זה. שר החוץ לוקח אתו מסמך. נדע למה הם מסכימים ולמה לא.

הנשיא קארטר נקט יזמה ואנו מאחלים ומתפללים שיצליח בה. הוא רואה נוקשות של ישראל, רק נוקשות של ישראל. במהרה הוא ייווכח לדעת עד כמה נוקשים הערבים ואינם מוכנים לשום פשרה.

חברי הכנסת, צאו וראו, הבעיה הישראלית איננה יורדת מעל הפרק. כולם מטפלים בישראל, כולם משיאים לנו עצות להקים מדינה פלשתינאית. לפנינו מתגלים דברים מחרידים של מה שהיה בווייטנאם, מה שהיה בקאמבודיה, כאשר רצחו מיליוני אנשים, מה שקורה באוגאנדה, מה שקורה בכל העולם ומה שקורה בשכנותנו בלבנון. האם מישוה מדבר על כך? הם העלו את הבעיה על במת האו"ם? לא מדברים על זה. זה מוכיח שגורלו של עם ישראל הוא מיוחד במינו. לא שמענו מפי מזכיר האו"ם מלה אחת על רצח וגירוש אנשים, זקנים, נשים וטף בקאמבודיה. הוא לא התפנה להביע מחאה. הוא לא התפנה גם לדבר על עניין לבנון. הכול מטפלים בישראל הקטנה.

מי כמונו רוצה בשלום? אבל יום יום אנחנו רואים בעליל שאנחנו יכולים להתקיים כאן רק מתוך אמונה בשומר ישראל. מול העמדה של השנאה מצד כל האומות, השוק האירופי, מול התחלכות נגדנו יש רק תשובה אחת:

ישראל. וכך יהיה. על זה אנו ניאבק. ותבוא בישראל ממשלה שתקבל דרך זו ותלך בה.

הי"ר ש. ארבל-אלמולניג:
אפילו כשהיושב-ראש מגלה ליברליות, אי-אפשר לנצל אותה יתר על המידה. רשות הדיבור לחברי-הכנסת גרוס, ואחריו — לחברי-הכנסת אליאב.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, זה עשר שנים מאז 1967 שאנו מנהלים ויכוחים ומשא-ומתן על שלום עם עצמנו. אנו מתווכחים בינינו לבין עצמנו על פשרה טריטוריאלית, מה להחזיר, כמה להחזיר; לעומת זאת לא זכינו לשמוע מפי אף אחד משליטי ערב רמז קל שבקלים שהוא מוכן לפשרה כלשהי.

אנו עם גדול בדעות. יש בעלי דעות נציות, יש המור-כנים לפשרה טריטוריאלית, יש המוכנים להחזיר את כל השטחים וגם להקים מדינה פלשתינאית ביהודה ושר-מרון. מעניין לציין לשם קוריוז שגם אלה שמציעים להחזיר את כל השטחים ולהקים מדינה פלשתינאית לא הצליחו לקבל הסכמה מאש"פ שהוא מסכים למדינה פלשתינאית לצד מדינת ישראל. נפגשים בפרבר של פאריס עם פקיד אש"פ מדרג נמוך, מבטיח לנהל משא-ומתן ואחר-כך מכחשים. אפילו לגבי החזרת כל השטחים אין הסכמה ערבית לשלום. ראינו את זה בשבוע שעבר כאשר אש"פ הצהיר שאיננו מקבל את החלטת 242. לא רוצים לדבר אתנו עם כל ההבטחות הטובות מצדנו.

ההיסטוריון שיבוא לכתוב את ההיסטוריה של עשר השנים האחרונות וידפדף ב"דברי הכנסת" ישאל את עצמו: עם מי התווכחו היהודים בעשר השנים? וייווכח שהתווכחו עם עצמם.

ראשי הממשלה הקודמים וגם ראש הממשלה הנוכחי הצהירו פעמים אין ספור שהם מוכנים להיפגש עם שליטי ערב בכל מקום ובכל זמן, אך אף אחד לא התנדב להיפגש אתם באופן פורמאלי כדי ליצור גשר כלשהו בדרך לשלום. שליטי ערב, ללא יוצא מן הכלל, מדברים בסגנון אחד. הם מאוחדים בשלוש נקודות, והלוואי שאנו היינו מאוחדים כמותם.

שמענו גם מוואנס שלוש נקודות: א. הם דורשים נסי-גה מלאה מכל השטחים בלי לוותר על סנטימטר, רבבות ירושלים; ב. הקמת מדינה אש"פית עראפאתית ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה; ג. הם מציעים שלום קטוע, בלי יחסים דיפלומטיים, בלי קשרי מסחר. גם נשיא מצרים, שהוא, כביכול, דוגל בשלום, אומר שאת עניין השלום נשאיר לדור הבא או לשנים הבאות. את השטחים יקבל הדור הזה ואילו הבנים או הנכדים יגיעו לשלום.

אני כשלעצמי נוטה להאמין כי הרגע של אמת של נשיא מצרים היה אז כאשר הכריז לפני שנתיים באסיפה הלאומית במצרים כי ישראל היא פגיון בלב האומה הערבית. זה היה הרגע של אמת של סאדאת ושל שליטי ערב.

כאשר שליטי ערב עומדים בעקשנות על הקמת מדינה פלשתינאית הם רוצים לזכות בשני דברים: 1. להיפטר מהפלשתינאים שכולם שונאים אותם, לא נותנים להם דריסת רגל בהרבה ממדינות ערב; 2. להיפטר מהמדינה היהודית, להוציא את העגיון מלב האומה הערבית. ברור לשליטי ערב שהמדינה הפלשתינאית ביהודה ושומרון

לא נברח מבעיה זו, לא בבת-המלאכה בתל-אביב, לא בשדות לכיש, לא בקסבה בשכם, וכפי שראש הממשלה נוכח גם לא בווינגטון. ובבוקארשט. ושר החוץ ייווכח גם ייווכח כי לא יעזרו לו כל תמרוניו והוא לא יברח ממרכזיות הבעיה באו"ם, בני-יורק.

אין פתרון קל ומהיר לבעיה הפלשתינאית. רובם בוודאי היו שמחים לוא היינו אנו היהודים נעלמים מכאן במטה פלאים או במקל חובלים. גם אנו, או רבים מאתנו, לא היינו מצטערים לוא היו הם עולים באורח נס על מרדב קסמים שהיה מביאם לאבו דאבי. אך זה לא יקרה. אנו נמצאים כאן בנחלת אבותינו, מים ועד ערבה, בנחלת שנים-עשר השבטים, ולא נזוז מפה; והם נמצאים כאן בנחלת אבותיהם ולא יזוזו מפה אלא בכוח הזרוע והנשק.

אין לנו דרך אחרת אלא להתפשר אתם ולהתחלק אתם בטלית הקירה לשנינו. אך כדי לעשות זאת עלינו להידבר אתם, עם הערבים הפלשתינאים. ניסינו זאת, אנו ובני הדור שקדם לנו, במשך עשרות שנים ובגלל עקשנותם לא הצלחנו. אך האם בשל כך נחדל? אנו עייבים לנסות ולנסות שוב, וזאת מבלי לוותר על כהוא זה מכווננו הצבאי ולעמוד בתוקף על זכותנו המוסרית והצודקת בארץ הזאת.

עם מי עלינו לדבר? והאם בכלל יש עם מי לדבר בקרב הפלשתינאים?

לפני כעשור, לאחר מלחמת ששת הימים, אמרתי, ואמרו זאת גם חברי לדעה: הבה ניתן לערביי השטחים זכות התארגנות פוליטית חפשית, בהגבלה אחת — אי-נשיאת נשק. לוא זאת היינו עושים היו בוודאי קמות תנועות פוליטיות שונות ומגוונות. ייתכן שהיתה כמה תנועה הדורשת החזרת השלטון הירדני, וייתכן שהיתה כמה תנועה הדורשת אוטונומיה פלשתינאית וקשר פד-ראטיבי עם ירדן, ואולי עם ירדן וישראל כאחת; בוודאי היתה כמה תנועה הדורשת מדינה פלשתינאית עצמאית וקשר עם הפל.או. לדעת, לוא היינו מרשים התארגנות פוליטית כזאת ובד בבד היינו מטפלים ביתר יומה, כשרון וחזון בבעיית הפליטים ברצועה ובגדה, היה היום מצבנו אחר ומרחב התימרון שלנו בנושא הבעיה הפלשתינאית גדול לאין ערוך.

אני וחברי לא אמרנו מעולם כי הפל.או. הוא הנציג היחיד של הערבים הפלשתינאים. מה שאמרנו, וזאת בדומה לנוסחת יריב-שם-טוב הידועה, הוא כי בתנאי של הכרה הדדית מוקדמת והפסקת הטרור אין על ממשלת ישראל לפסול מראש שום ארגון פלשתינאי. וכנציגים של גוף יצירי ניסינו, חברי ואני, לחפש מנהיגים ערביים אשר יסכימו מראש לתנאי מוקדם זה ויפגשו אתנו לשיחות גישוש לא פורמאליות שאולי, כך קיוונו, יובילו בהמשך הזמן לפגישות גם עם דרגים ממשלתיים. אם יש למישהו לומר דברים קשים על הנהגת הפל.או., בנוסף לדברים הקשים והנוראים הכל-ליים — הרי זה לנו; אם מישהו מכיר מקרוב את העמדה המטורפת של "חזית הסירוב", ששמה לאל כל נסיון הידברות — הרי אנו הם אלה; אם מישהו למד על עור את התככים הביזאנטיים בתוך הפלגים השונים של "הפתח" — הרי על גבנו חרשו חורשים.

ואחרי כל אלה ואחרי שנה של פגישות ושיחות עם מנהיגים ערביים, ובתוכם המנהיגים ערביים פלשתינאים, אני חוזר ואומר: יש זרם מתון בעולם הערבי, יש

להתלכד ולהתאחד כעם אחד מסביב הצעת הממשלה בכמה נקודות:

הנקודה הראשונה, לא להקים מדינה פלשתינאית; הנקודה השנייה, לא לנהל משא-ומתן עם עראפאת. על זה יכול כל הבית להתאחד ולהתלכד.

רבתי, מיליון ילדים, כן ירבו, התחילו ללמוד היום בבת-הספר. זה משמח כל לב יהודי. אלא מה? מאחר שיש שר חינוך דתי מפחדים שמא, חלילה, הוא יכניס קצת אמונה בילדים; שמא, חס ושלום, יעלה בדעתו שילדי ישראל יגידו "שמע ישראל". "מפי עוללים ויוני-קים ייסדת עוז", אמר דוד המלך. מפי תינוקות של בית-רבן אנחנו גיעזר. חינוך מסורתי המבוסס על אמונה — אני לא מדבר על מהפכה בחינוך, אני יודע שזה לא ניתן מהיום למחר, אבל שכל ילד בישראל יגיד את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" — רק בזה בטחוננו. אין אף אחד תרופה אחרת ואין אף לאחד עצה אחרת על מי לסמוך אלא על אבינו שבשמים. בטחוננו על שומר ישראל ואני בטוח שהישועה בוא תבוא.

הדו"ר ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו — לחבר-הכנסת לין.

אריה אליאב (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, רבתי חברי הכנסת, באחד הלילות בשבוע שעבר פרצה שריפה במסגריה בתל-אביב. מבעד לחלונות המסורגים ולדלתות הנהולות על בריח בקעו זעקות שבר של אדם שנלכד בלהבות ורק במאמצים גואשים עלה בידי הכבאים לחלצו כשהוא נכווה קשה. כלילה אחר, לפני זמן לא רב, אחזה דליקה בגגריה בתל-אביב, שם לא צלחו נסיונות המצילים להגיע לשני בני-אדם שסגרו עליהם במנעוליהם והם עלו באש.

בני-האדם האלה שבאו מהשטחים לעבוד בערינו — ולהם כבר לא כל כך חשוב איך נקראים השטחים: מוחזקים או משוחררים; או איך קוראים להם עצמם: ערבים פלשתינאים, בני אוכלוסית השטחים, או ערביי ארץ-ישראל — בני-אדם אלה הם לב הבעיה של הסיכ-סוך בינינו ובין הערבים במזרח התיכון.

לאור הלהבות הללו עלינו לראות את בעיית חיינו וקיומנו בארץ הזאת.

אנו נמצאים בסכר אינטרסים מעצמתיים גלובאליים; אנו נתונים בצבת של ריב דמים עם העולם הערבי; אנו עומדים בעימות צבאי עם מדינות מצרים, סוריה, וירדן. אך הבה נסתכל נכוחה מול המציאות האכזרית: אויבינו הגדולים ביותר, והם שכנינו הקרובים ביותר, הם הערבים הפלשתינאים. מיליון ומעלה מהם יושב בתוך תוכנו, מהם אלפים רבים ב"חושות" דמויות אוהל יהוד תום, במושבינו ובמושבותינו, מהם בגאראזים בצ-מת כבישינו, במרתפי מלונותינו ובכוכי בתי-החולים שלנו.

בעייתם נהפכה לבעייתנו, לא החיצונית בלבד, בוודאי לא הצבאית בלבד, אלא החברתית, הפסיכולוגית והמור-סרית.

אם לא נמצא לה פתרון לא יבוא השלום לגבולות-חינו. אם מרחמים לגורלם אני מדבר אלא, קודם כול, מתוך דאגה וחרדה עמוקה לגורלנו כמדינה יהודית, ציונית ואנושית.

היא לבוא במגע ותבקש מאתנו לדעת מה טיב האנשים הללו, לרבות אנשי המיעוט בפ.ל.א. שאתם נפגשנו. אנו מאמינים כי המציאות תביא את ממשלת ישראל לכך. אנו נעשה זאת ברצון ולא נדרוש רהאביליטציה ושכר. את "שכרנו" כבר קיבלנו בשירות הבזו באסי" פות, בעצרות ובכיכרות הערים.

אנו מקווים כי שיחות שלום כאלה עם מדינות ערב ועם הערבים הפלשטינאים תזקיקימנה לפני מלחמת דמים נוספת מיותרת ונוראה. אנו מבטיחים כי מקצה המדבר הפוליטי נמחא כף לכל — ואני חוזר — לכל ממשלה שתקרב מהלך של שלום.

היו"ר ש. ארבל-אלמולוני:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו — לחבר-הכנסת חריש.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, מצבה המיוחדת של מדינת ישראל הוא בכך שהיא שונה בהרבה ממדינות אחרות בעולם. אחד הדברים המאפיינים אותה שהיא לא רק צריכה לחפש את ידידה, כדי למצוא את כל האפשרויות ולקיים אתם יחסי ידידות ושלוש, אלא היא חייבת לברור ולמצוא לה גם את אויביה שאתם היא תנהל משאומתן לשלום. אין דוגמה כזו בין כל אומות העולם.

ומדוע אני אומר שהיא חייבת לבחור לה את אויביה ולא רק את ידידה? אין ספק כי ממשלת ישראל ניצבת עתה אל מול משימה אדירה — ואני אישית אינני תולה תקוות רבות בסיכוייה של משימה זו — לנסות לפגוש את מדינאי ארצות ערב למשא ומתן — אני מקווה, ישרי — להשגת שלום של אמת, וזאת לאחר כל כך הרבה שנים של מלחמות. מתבקשת השאלה, מיוחדת לאחר הדברים ששמעתי מידידי חבר-הכנסת אליאב, מדוע אנו כה נוקשים וכה נחושים בהחלטתנו שלא לראות את אש"פ כצד למשאומתן? האם זה מפני שאש"פ הרג בנו ילדים, נשים ואזרחים שלווים? הרי גם מדינות ערב, במשך כל המלחמות אשר הן כפו עלינו, הרגו בנו, גרמו לנו אבידות של אלפי אלפים בגנים, טובי בנינו. אם כן, מדוע אנחנו בכל זאת אומרים שאנחנו לא רואים את אש"פ כפארטנר למשאומתן? האם רק מפני שהוא אירגון טרור רוצח או בגלל הפילור סופיה שלו, האמנה שלו, הקובעת שמטרתם ושיאפתם של אירגוני החבלה היא השמדת מדינת ישראל?

יש סיבה מאוד סודית, ומי שאינו מבין אותה עלול לשגות. אני אומר מראש: כשם שאני מאמין לכל מלה שאמר כאן קודמי, חבר-הכנסת ליובה אליאב, שהוא מאמין בלב תמים שהוא צודק, כך אני רוצה לנסות לשכנע, גם כן מתוך אמונה פנימית, שאם, חלילה, אנחנו נשגה את המשגה הזו אנחנו עלולים להמיט עלינו שואה, שכמובן, איש לא יוכל לשער אותה כיום.

במה דברים אמורים? מה ההבדל בין מדינות ערב ובין אש"פ? אמיתי שמדינות ערב גם הן עדיין לא השלימו עם עצם קיומה של מדינת ישראל. הייתי אומר יותר מזה: גם במדינות ערב קיימת עדיין דוקטרינת השמדת ישראל. ותיכף אדבר על הדוקטרינה הזאת. ובכל זאת, מה ההבדל בין מדינות ערב ובין אש"פ? יש הבדל מהותי אחד. אנחנו מאמינים באמונה שלמה ומתוך תקווה — זהו האופטימיסם שלנו במדינות שלנו —

מנהיגים בעולם הערבי הרוצים אתנו בשלום, וזאת לא מתוך שנעשו חובבי ציון אלא מתוך ריאליזם קר והכרה בעובדות. זרם זה עדיין חלש אך הוא קיים, ואילו אנו חייבים לנסות ולהגיע.

בספרי "ארץ הצבי" כתבתי כי מכל עשרה קידוחים בכיוון השלום יהיו תשעה עקרים או מלוחים, אך אל לנו לחדול. את טעם המלות הזה בכל מרירותו טעמנו בשנה הזאת אך לא נחדל.

בשנה האחרונה נפגשנו והכרנו מנהיגים פלשתינאים כמו וליד אל חאלדי, עיצאם סרטאוי, פרופסור ענאבתאוי ואחרים. באמצעות אנשים אלה נפגשנו באי-רופה ובצפון אפריקה גם עם מנהיגים ערביים אחרים, כמו השרים התוניסאיים לשעבר בשיר בן אחמד וחביב בולין, עם יועצים אלזיראים כמו ד"ר גולאם באראק. נפגשנו עם אנשי רוח לבנוניים כמו פואד עג'מי וגברת אמאל נקאש וכן עם נציגים מרוקניים ומצריים. השיחות הללו נעשו בידיעה מלאה ובעידוד של שני ראשי מדינה ערביים, לפחות.

במשך השנה האחרונה נפגשנו, כמובן, כמה וכמה פעמים עם ראשי ערבים בגדה וברצועה כמו פאהד קואס-לה מחברון ובסת שאקה משכם ואחרים. כל האנשים הללו ואחרים, שעדיין אינני רוצה לנקוב בשמם אך שעליהם דיווחנו לשרי הממשלה הקודמת, נפגשו אתנו על בסיס ברור של הכרה הדדית מוקדמת, של רצון להגיע אתנו לשלום חוזי ומלא תמורת החזרת השטחים ושל הבנה ברורה כי על הערבים הפלשטינאים יהיה לבנות, קונסטרוציה חדשה המושתתת על השלמה עם קיומה של ישראל וחיים מדיניים לצדה.

השיחות הללו, שנמשכו לסירוגין כשנה, נערכו רובן ככולן בנוכחות אישים בין-לאומיים שאהדתם ליש-ראל ודאגתם לשלומה הן מעל לכל ספק, ובראש וראשונה פייר מנדס-פראנס, יהודי גאה ואחד מגדולי טובי המדינאים בדורנו. חלק מהפגישות התקיימו בחסותו ובביתו. שיחות אחרות נערכו בחסות נשיא סנגאל, ליאופולד סנגור, ונשיא חוף השנהב, הפואה בואני, ואישים אמריקניים, בלגיים, איטלקיים ואחרים שטרם הגיעה העת לגלותם.

השיחות נסתיימו עתה וקפאו, כי התברר שגם אנו וגם אנשי שיחנו נמצאים במיעוט במחנותינו ובארצנו-תינו.

ד"ר סרטאוי כמעט ונגרם באבנים בישיבת מועצת הפ.ל.א. בקהיר והוקע כ"בוגד", "כמשרת ישראל" וכמי שנותן לגיטימציה למנהיגים ציוניים על-ידי עצם המפגש אתם. הוא וחבריו הוקעו כ"פרו-אמריקניים". במאמר מוסגר ייאמר כי רובם ככולם ורוב אלה שנפגשנו אתם הם אמנם פרו-ערביים מובהקים.

אני אינני מצטער לרגע על הנסיון להידבר, גם תוך מאבק ומלחמה, עם אויבינו, עם גדולי אויבינו. אינני מתחרט על הנסיונות שעשינו ושעלו, לצערי, עד כה בתוהו — לרדוף שלום עם הערבים בכלל, ועם הפלשתינאים בעיקר. אין זאת בושה להיות במיעוט בעם היהודי ומי שמסתכל על ההיסטוריה היהודית המפוארת ורבת-הייסורים יודע כי לא תמיד היו המעטים גם טועים וכי לא תמיד הרוב צדק.

אני מאמין כי ממשלת ישראל, זו או אחרת, עוד תקרא לי ולחבריי בגלוי או בסתר, ותבקש כי נחדש המגעים או כי ניתן להם שמות וקשרים עם מי תוכל

מטרה. ומדוע בכל זאת אני אומר שמדינות ערב הן פארטנריות שלנו למשא-ומתן? אני מאמין שממשלת ישראל תצא למשא-ומתן עם מדינות ערב לדון אתן פנים אל פנים בנושא אחד ראשוני, זהו הנושא האידיאולוגי של מהות השלום. אסור לנו לדון עם מדינות ערב בנושאי גבולות ושטחים כל עוד לא התנערו אידיאולוגית משאיפתן להשמידנו.

אני שמח שיש כאן לפחות אחד מאנשי ד"ש שמתווכחים אתנו ואומרים שאם אנו לא מוכנים לגלות גמישות בנושא השטחים הרי אין על מה לדבר. ידידינו מד"ש, ואני מדבר גם אל חברי הממערך, עלינו לדעת כי אין מה לדבר כרגע ואין טעם לריב בינינו על נושא השטחים, על גמישות ועל ויתורים, כל זמן שלא דנו עם נציגי מדינות ערב בנושא אחד שהוא בראש כל דאגתנו: מהות השלום. בבואנו לדבר עם נציגי מדינות ערב בוועידת ז'נבה — ואני מאמין שזה יהיה משא-ומתן ישיר עם כל מדינות ערב גם יחד — אנחנו חייבים לדעת ולהיות משוכנעים ששילטי ערב התנערו לחלוטין מהדוקטרינה המנחה אותם זה שנים, עשרות בשנים, והיא הדוקטרינה המכוננת להשמדת מדינת ישראל. אם נראה שהם התנערו מן הדוקטרינה הזאת יהיה מקום שאנחנו נתכנס ונריב בינינו על תנאים למשא-ומתן לשלום על נכונות לויתורים פה ושם ועל נסיגות.

יש פה נציג הממשלה, שר החוץ, ולפני סיום דברי אני רוצה לומר כי אני משוכנע שממשלתנו יוצאת לז'נבה, או לכל ועידת הכנה, לדיונים עם מדינאי ארצי וזרות על השלום המצופה, המיוחל, עם תכניות מדיניות ברורות הן לשלום והן לאפשרות של מלחמה.

עלינו להציג יעדים ברורים שהצבנו לנגד עינינו להשגת השלום. אסור לנו לדבר על דברים מופשטים. אנחנו חייבים להציב לנגד עינינו יעדים ברורים להשגת השלום, שפירושם התנערות העולם הערבי מהדוקטרינה של השמדת מדינת ישראל ונכונותו להשלים עם קיומנו ועם המטרות הברורות שלמען הוקמה מדינת ישראל הציגונית.

לא אמלא את חובתי אם לא אומר משפט שאני אצטער מאוד אם הוא יתגשם, אבל אני רואה חובה לומר שיש לי תחושה שעם כל הכנות שבנו והרצון שלנו להגיע להידברות עם העולם הערבי — יכול להיות שהעולם הערבי הולך להיפגש אתנו מתוך מגמה אחת לחלוטין, ייתכן שכל המפגשים האלה הם לצורך הכנת דעת קהל לסיבוב אחד נוסף נגדנו. לכן, אדוני השר, באותה מידה שאנחנו חייבים להכין יעדים ברורים שני ציב לנגד עינינו למשא-ומתן של שלום אמת, בה במידה לא תהיה ממשלתנו פטורה אם היא לא תכין את העם הזה לקראת האפשרות הגרועה ביותר אשר, תלילה, נעמוד בפניה, מכיוון שאין דבר יותר מסוכן מאשר הפחת אשליות שאחריהן באות האכזבות.

אני מאמין ומקווה, הבה נאמין כולנו, כי ממשלתנו אמנם תפגוש את הרצון הטוב, אולי רצון אשר יפתיע את כולנו, רצון של מדינות ערב לפגוש אותנו למשא-ומתן לשלום אמת שבמרכזו יעמוד הדיון האידיאולוגי על מהות השלום. רק אז יהיה מקום לוויכוחים בינינו על נכונות לויתורים ונסיגות.

תופים ויאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה לא תפתיעו אותנו ותיסוגו מן השטחים?

שיום יבוא וכאשר תיעלם דוקטרינת השמדת ישראל במדינות ערב והן יבינו שאי-אפשר להשמיד את מדינת ישראל, או אז יתברר שעצם קיומה של מדינת ישראל, ללא כל קשר לשאלה באילו גבולות תתקיים, איננו מסכן אף אחת מהמדינות הערביות השכנות לנו. נדון אתן, נתווכח אתן פה ושם על עניינים שונים, גם כיצד ליצור את היחסים בינינו וביניהן, אבל עצם קיומה של מדינת ישראל איננו מסכן אף מדינה ערבית אחת. אם הן רק יבינו שדוקטרינת השמדת ישראל איננה מציאותית ויהיו מוכנות לחפש דרכים לדו-קיום אתנו, יתברר להן שיתכן שגם האינטרסים שלהן זהים לאינטרסים של מדינת ישראל — לפעול למען השגת השלום. והייתי קובע יותר מכך: כי מי שאינו מאמין בסיכוי זה של שינוי האידיאולוגיה בארצות ערב מתייחס לכל ישותנו כאן בדרך פאטאליסטית. דרך חשיבה זו אינה שלי.

אין הדבר דומה בנושא אש"פ, כי כל מה שקשור באופיו של אש"פ, כי כל מה שקשור באש"פ ובמה שהוא מייצג הוא השאיפה להשמיד את מדינת ישראל. ההבדל בין אש"פ ובין מדינות ערב הוא בכך שאם אמרנו שעצם קיומה של מדינת ישראל איננו מסכן אף מדינה ערבית אחת, הרי עצם קיומה של מדינת ישראל מחסל את רעיון הישות הפלשטינאית, ללא קשר לבעיית הגבולות. גם אילו היינו נסוגים מהגבולות שאנחנו נמצאים בהם היום, לאחר מלחמת ששת הימים, גם אז עצם קיומה של מדינת ישראל היה מסכן את רעיון הישות הפלשטינאית ואת הישות הפלשטינאית עצמה.

שמואל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אתה יכול לומר זאת על כל גורם פלשטינאי.

אמנון לין (הליכוד):

כל גורם שמדבר על ישות פלשטינאית מהצד המערבי של הירדן.

אנחנו חייבים להבין את הדבר לאשורו. יש ויכוח עקרוני אידיאולוגי בנושא זה. כשם שאני מאמין לחבר הכנסת ליובה אלהא שהיא משוכנעת במאה אחוז בצדקתה, כך אני רוצה שתדע שאני משוכנע, ואני שייך לאלה המשוכנעים, שלגבי אש"פ עצם קיומה של מדינת ישראל מחסל את הישות הפלשטינאית. לא תיתכן ישות פלשטינית בלי שתשאף להחזיר את אחרון הדונאמים שעליו קיימת הישות הישראלית. הישות הפלשטינאית — מגמתה, שאיפתה, האידיאולוגיה שלה עוסקות בשאיפה לרשת את הישות הישראלית לאחר חורבנה.

תופים ויאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו דמאגוגיה.

אמנון לין (הליכוד):

מדוע אין אנשי הישות הפלשטינאית פארטנרים למשא-ומתן על שלום אתנו? בבואנו לדבר על שלום, עם מי בכל זאת נדבר על השלום? הרי אמרתי שמדינות ערב גם הן עדיין יש בקרבן דוקטרינת השמדת ישראל. אינני רוצה לסקור את תולדות הדוקטרינה הזאת. היא נכתבה בכתובים, היא נכתבה בשלושה מסמכים שיצאו במצרים; יש פה אנשים שמכירים אותם: האמנה הלאומית הערבית ב-1964, מסמך 30 במארס 1968, מסמך אוקטובר 1974. אבל נוסף לכתובים, דוקטרינת השמדת ישראל נחתמה על ידי עשרות ומאות נאומים של שליטי ערב, מחנכים ומדינאים שחינו עם שלם להאמין באותה

חברת י"א, ישיבה כ"ד
— הודעת הממשלה על מדיניותה (דיון) (גרסמן, חריש) —

עם האינטרסים הישראליים, יכולה להתמודד עם אש"פ בהצלחה.

מצע המערך מנסה לתת כיווני מחשבה בעניין זה, תוך הכרה שהבעיה הפלשתינאית, בעיית הזהות העצמית של הפלשתינאים, יכולה למצוא את פתרונה במדינה הירדנית-פלשתינאית, כאשר סעיף זה קשור לנכונות לפשרה טריטוריאלית בכל הגזרות, במסגרת של הסדר שלום כולל. מר בגין, בהתעלמו מהבעיה, משרת את האינטרסים של אש"פ, אם כי ברור שאין זו כוונתו.

כבוד היושב-ראש, הערה שנייה ברצוני להעיר בקשר לביקור ראש הממשלה ברומניה. אין ספק שהיחסים "הנורמאליים", כלשון נשיא רומניה ניקולאי צ'אוש'סקו, משרתים את האינטרסים של שתי המדינות, ישראל ורומניה כאחת. לפיכך, פיתוח נוסף של יחסים אלה ראוי לכל ברכה. אולם כמי שעובד את רומניה כאורח רשמי ביום בואו של מר בגין לרומניה — היה לי העונג לראות את קבלת הפנים המרשימה בשדה-התעופה בהמחני למטוסי ארצה — אני רוצה לקבוע כאן שהביקור בוצע בפזיזות ובבלא הכנה מספקת ולכן נגרמו מספר אי-נעימויות למדינת ישראל ולא הושגו מספר הישגים שניתן היה להשיג לאינטרסים הישראליים.

לא מובן לי למה לא היה ניתן לבצע את הביקור שלושה-ארבעה שבועות מאוחר יותר ולהכניסו ביתר יסודיות, דבר שהיה מאפשר לסכם את כל פרטי הביקור והתכנית, לרבות תוכן מדיני, הסברתי ופירסומי, זמן מספיק מראש כדי שלא תהינה הפתעות. הדבר חשוב לגבי כל ביקור ממלכתי בדרג גבוה כל כך וגם בדרגים פחות גבוהים ורצוי לעשות הכנות מקדקדות. הדבר חשוב שבעתים עם מדינה כמו רומניה, אשר הנהגתה היא אמנית הדיפלומאטיה — כפי שמכונה מעמדה הבינלאומי של רומניה אשר לו היא זכתה על אף התנאים הקשים שבהם היא מנהלת את מדיניותה — ושמה דגש חשוב ביותר על כל צד פורמאלי ובלתי-פורמאלי של ביקור ממלכתי רשמי.

חברי הכנסת, הערה אחרונה נוגעת, כאמור, למחדל הסברתי חמור אשר צריך להתריע עליו בעיקר בימים אלה של כירסום במעמדה של ישראל בקרב ידידיה בעולם ולמען מנוע מחדלים נוספים בעתיד.

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, יש בבריטניה אירגון הנקרא Labour Friends of Israel — ידידי ישראל בלייבור. זהו אירגון לא יהודי שחברים בו רבים מאוד מחברי הפארלאמנט וראשי האיגודים המקצועיים של הלייבור. אירגון זה רואה את תפקידו בקיום קשרים ידידותיים עם ישראל ועושה פעולה רצינית מאוד למען ישראל בדעת הקהל בבריטניה ומסייע גם לפעולות ביתר ארצות אירופה — בפארלאמנט האירופי ובמועצה האירופית.

במשך שנים נהג האירגון לארגן סיורי לימוד בישראל לאישים חשובים בפוליטיקה הבריטית, וזאת בסיוע משרד החוץ ושגרירות ישראל בלונדון. והנה השנה שוב התארגנה קבוצה כזאת בת שישה אנשים, בתוכם שלושה חברי פארלאמנט צעירים ומבטיחים, אחד העוזרים הפוליטיים החשובים של ראש ממשלת בריטניה ושני אישים. בעלי מעמד בתחום המוניציפאלי.

הקבוצה השתתפה בסכום משמעותי בכיסוי הוצאות ביקורה והצפייה היתה לטובתיה של מדינת ישראל, כפי שהיה נהוג בעבר, במשאומתן שהתנהל עם הקבוצה

הי"ח. נרדפמן:

חבר-הכנסת ויאר, אתה לא יכול לקרוא קריאות ביניים אחרי שחבר-הכנסת לין סיים את דבריו.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חריש, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, רצוני להעיר שלוש הערות בקשר למדיניותה של ממשלת ישראל בתחום הבינלאומי: ראשונה, יסודית, על השפעת מדיניותה של הממשלה על יחסה של ארצות-הברית בקשר לנושא הפלשתינאי; השנייה, קשורה למסע ראשי-הממשלה לה מנחם בגין לרומניה; השלישית נוגעת למחדל חמור ביותר של ההסברה הישראלית בבריטניה, אשר אמר תיהפך לשיטה תביא למפולת חמורה במעמד ישראל בעולם, אשר בלאו הכי יעמוד בפני קשיים חמורים לאור מדיניות הממשלה.

חברי הכנסת, אין ויכוח שחל כירסום חמור בעמדה האמריקנית, אך מה שחמור יותר — חל כירסום בעמדתם של גורמים ציבוריים חשובים בדעת הקהל האמריקנית ובקונגרס האמריקני, אשר נחשבים לידידי ישראל מסורתיים. גם לא יכול להיות ויכוח שהכירסום העיקרי חל בנושא של אש"פ. מדוע זה קרה? האם זה התרחש מעצמו?

צר לי, אבל דווקא כמי ששולל את האפשרות לפתור את הבעיה הפלשתינאית באמצעות משאומתן עם אש"פ או הקמת מדינה ציבורית, עלי לקבוע שאובייקטיבית מדיניותה של הממשלה הנוכחית מהווה משום שיתוף פעולה עם אש"פ בכך שהיא מסייעת לאש"פ לזכות בתמיכה בחוגים חשובים בדעת הקהל האמריקנית, אשר איננו בעבר אינטרסים פרו-ערביים בתוך הממשל האמריקני.

יש כוחות פרו-ערביים חזקים בממשל ובתברה האמריקניים עוד מאז 1947. כוחות אלה עוד התחזקו מאז משבר האנגריה ב-1973 בגלל מונופול הנפט הערבי והפטרודולרים. אולם מאז קום המדינה היתה מדיניותה של ישראל בארצות-הברית מושתתת על היכולת להביטח תמיכה נרחבת בדעת הקהל ובקונגרס, שם נוצרה הזהדות עמנו מתוך הרגשה שהצדק עם ישראל, ותמיכה זאת איננה אתהמגמות הפרו-ערביות בממשל.

מדיניותה של הממשלה הנוכחית אחראית לכירסום בדעת הקהל בעשייה ובמחדל. ראשית, יצירת הרושם המוטעה על-ידי ראש הממשלה, בעת ביקורו בארצות-הברית, שהכל בסדר עם הנשיא קארטר, שענה שהיו חילוקי-דעות יסודיים וחמורים, השאירה את הזירה המרכזית, בעיקר הקונגרס, פתוחה לגיוס למען עמדות הנשיא וה"סטייט דפארטמנט", שנית, התבטאויות של ראש הממשלה ואחרים המתעלמות מקיומה של בעיה פלשתינאית — שעו שדעת הקהל האמריקנית והמערבית, לרבות רובה של דעת הקהל הפרו-ישראלית, משוכנעת שקיימת בעיה פלשתינאית — גורמות לכך שהבעיה הפלשתינאית מתקבלת בתודעת הציבור כזוה עם אש"פ ובכך משרתות התבטאויות אלה בפירוש את אש"פ.

רק הכרה בקיומה של הבעיה הפלשתינאית והעצת תיוה ישראלית לפתרון הבעיה, שאיננה עומדת בסתירה

הברורה כלפי האירגון המחקרא אש"פ, עמדתו השוללת מגע אתו בתכלית השלילה.

על כן אינני יכול להבין עמדת המפלגות, אשר, לאמיתו של דבר, לגבי אש"פ עמדתן כעמדת הממשלה, שלא הצליחו להתגבר על יצר האופוזיציה שלהן ולא הביעו במשותף ובצורה הברורה ביותר את עמדתו המלוכדת והמאוחדת של רוב רובו של העם בשאלה זו.

הנני מודע לחילוקי-הדעות שישנם בין המפלגות בשאלות יסודיות של המשא-ומתן ואפשרות המשא-ומתן עם הערבים, אף-על-פי שהרבה אינני יכול להבין בהבדלי דעות אלה. לצערי, ארצות ערב, יחד עם ארצות-הברית, דוחות לא רק את עמדתה של ממשלת הליכוד. הן דוחות גם את עמדת ממשלת המערך לשעבר. הן דוחות את עמדת מפלגת העבודה, את עמדת התנועה הדמוקרטית לשינוי ואף את עמדתה של מפ"ם. אלא על אף חילוקי-הדעות בשאלות מדיניות, שאינם נראים לי כה תהומיים מהסיבה 'השוכרת', אינני מבין למה אי-אפשר היה לבודד — אכן לבודד — את העמדה כלפי אש"פ ולנקוט לגבי הבעיה עמדה אחידה ומאוחדת.

קראתי, לדוגמה, את החלטות הוועדה המדינית של מפ"ם מאמש ואני רוצה לשאול את אנשי מפ"ם: למה בעבר היה אפשר לבודד את השאלה של העמדה כלפי אש"פ ולהציג קונסנסוס לאומי בשאלה זאת, ולמה היום זה בלתי-אפשרי? אני מוכן לשאול עוד יותר: למה אפשר להיות סיעה אחת עם מפלגת העבודה, אשר יש בה גם עמדות אחרות בהחלט מאשר עמדתה של מפ"ם, ולהדגיש את המשותף, ולמה בשאלה כה חשובה ונכבדה לעמנו אי-אפשר לנקוט עמדה מאוחדת ולבודד אותה משאר הבעיות?

אבל יש לי גם שאלה כלפי ראש הממשלה, אינני סבור שאת הכול צריך לנהל בצורה של דיפלומאטיה גלויה ופתוחה. אילו היה ראש הממשלה משיג החלטה אחידה, היה משיג דבר טוב לעם ולמדינה. משל היה ברור במאת האחוזים שישגי אותה, לא היה מקום להעלות שאלה זו בפומבי. והעלאתה בוועדת החוץ והבטחון היתה העלאה בפומבי. גם בתקופתנו יש עוד מקום לדיפלומאטיה חשאית. והייתי מציע לנקוט דרך זאת בכל המקרים הבעייתיים ולא לחשוף את עצמנו לביקורת בלתי-רצויה?

ברצוני להדגיש: נדמה לי כי יש דברים שרצוי לעשות אותם, רצוי לנסות אותם, אבל אין זה רצוי לדבר עליהם. לא כל דבר מוכרחים לדבר עליו. "המש" כיל בעת ההיא יידום" — זה טוב גם, ואולי לא רק גם, בנהולי המדיניות.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עטשי, ואחריו — לחבר-הכנסת לבני.

זיראן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בשבועות האחרונים, מאז הרכבת הממשלה החדשה, עדים אנו להצהרות שרים בסגנון דראמאטי, כאשר במרכז הצהרות אלה עומדים יהודה ושומרון, ההתנחלויות ואש"פ.

הטאקטיקה הדיפלומאטית הערבית הצליחה, כנראה, לבודד את ישראל, כאשר העמדה העיקשת של הממשלה ומדיניות הלאומים שלה עוזרים להצלחתה של טאקטיקה

זה הבינו חבריה שהדבר אמנם יסודר והם התפנו מתפ"קידיהם. במקרה אחד ביטל חבר פארלאמנט למען הבין קור בישראל מסע הרצאות בארצות-הברית.

כבוד היושבת-ראש, ארבעה ימים לפני המועד המ-תוכנן של הנסיעה הגיעה לחברי הקבוצה הודעת הבי-טול. השמועות אומרות שהיתה זו החלטה אישית של שר החוץ. אינני יודע אם זה נכון. אבל מי שהחליט על כן לקח על עצמו אחריות לפגיעה חמורה באינטר-סים של ישראל בבריטניה. ונשאלת השאלה: מה היו השיקולים והמניעים להחלטה זו?

בבריטניה, כידוע, שולטת ממשלה של הלייבור. והפעולה של אירגון ידידי ישראל בלייבור היא בעלת חשיבות עליונה לאינטרסים הממלכתיים של ישראל. בקרב חברי האירגון נפוצה ידיעה כאילו באותו זמן הוזמנו ארצה, על חשבון ממשלת ישראל, חברי פארלא-מנט של המפלגה השמרנית הנמצאת באופוזיציה.

אני מחייב פעולה בקרב השמרנים וכן מחייבים פעולה כזאת ידידי ישראל בלייבור. אולם הפרשנות המתקבלת בקרב אנשי הלייבור, לאור הזמנת השמר-נים — אם הדבר נכון — ולאור ביטול הביקור, מסכנת את מעמדה של ישראל בבריטניה.

אני רוצה לקוות שלא שיקולים פוליטיים פנים-ישר-אליים גרמו לפגיעה באינטרסים ממלכתיים.

היו"ר ח. גרוסמן:

תודה על שמירת מסגרת הזמן למופת. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת עטשי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, בנושא העיקרי של הדיון המתקיים היום בכנסת ביכולתי לקצר. העמדה של רוב חברי הבית כלפי האירגון המחקרא אש"פ היא ברורה למדי, והיא — שלילה מוחלטת של כל משא-ומתן עם אירגון המרצחים, ללא התחשבות אם בפיו דיבורי חלקלקות או דברי הסתה גלויים וברורים. עמדה זו מקבלת חיזוק אף עליידי כך שאש"פ לא חשב ואינו חושב לשנות אף באורח מילולי את תכניתו, וכל כוונותיו אינן אלא השמדת מוחלטת של מדינת ישראל.

אולם הנני רואה צורך להוסיף מלים אחדות למה שהתרחש סביב הזמנתה של ישיבה זו של הכנסת. בני-גוד לנאמר מעל במה זו היום, הנני סבור שיש ערך רב בהפגנת אחדותו של העם, רובו ככולו, נגד משא-ומתן עם אש"פ ונגד תכנית המדינה הפלשתינאית. אמנם אש"פ בהחלטותיו האחרונות אמר מה שאמר ולא מילא אחרי תקוותיהן של מדינות מערב מסויימות כאילו הוא מוכן לרכך את עמדותיו. וזה, לכאורה, פטר אותנו מהפ-גנת עמדתנו. אבל זה רק לכאורה. רבות ממדינות המע-רב מתייחסות במידת איפה ואיפה להצהרות הבאות מפי נציגי ארצות ערב ולא להחלטות הבאות מפיו. מופעלת כל מידת הדיון, כל מה שאפשר לגנות, כל מה שאפשר למצוא בו שמץ פסול — מבליטים ומדגישים אותו ומאשימים אותו בהערמת מכשולים על הדרך לשלום. לעומת זאת, כל דיבוריים הקיצוניים של מדי-נות ערב או אירגונים ערביים ולא רק דיבוריים אלא אף מעשיהם החמורים ביותר, מעשי איבה והרג והרס — מכסים עליהם באהבה ומעריכים אותם כמס שפתיים; ומאתנו ממשיכים לצפות שאנו נהיה ותרגים מאקסימא-ליים. ועל כן היתה במקום והינה במקום הפגנת עמדתנו

למשאומות. אם הכוונה היא דמוגרפית, הרי המצב הכלכלי והמתיחות הבטחונית אינם גורם משיכה לנוער יהודי שיגבור על האוכלוסיה ביהודה ובשומרון. אם הבעיה היא בטחונית, הרי אתם מיישבים קרקע באזורי רים עירוניים ביהודה ובשומרון, כלומר מרחיקים ערים ישראליות כמו נתניה, כפרסבא וירושלים מקווי העימות הצבאי ומקברים לאותם קווים ישובים אורחיים אחרים. מדוע לנסות לזרות חול בעיני העולם ולשים את עצמנו ללעג ותרמית לעצמנו? טעות היא לחשוב שכתוצאה ממדיניותכם תפנה ארצות-הברית את לחצה על הערבים, כאשר המטרה היא שאש"פ ימשיך לדחות את החלטת מועצת הבטחון וארצות-הברית תיטוש את רומאן המלל שלה כלפי אש"פ. לא כן מוכיחים לנו מאורעות השבועות האחרונים, לא רחוק מאורנו. ארצות-הברית, למען האינטרסים הגלובליים והכלכליים שלה, תומכת בעקיפין בתנועות שיחרור, כמו בארית-היאה ובאוגאדן. צריך לזכור שלארצות-הברית יש אינטרסים עמוקים עם מדינות ערביות ואף ידידות מסורתית היסטורית שתצטרך לכבדה. לכן, רבותי, צריך להבדיל בין המושג diplomacy למושג expediency — בין דיפלומאטיה וכדאיות.

הממשלה הזאת צריכה להתחיל לדבר על אלטרנטיבה של שלום שתכלול ויתורים טריטוריאליים בהתאם לצרכי המדינה, לנטוש את מדיניות הלאווים ואת העירפולים והעטיפות הסמאנטיות למטרות עקשנות וסיפוח. שר החוץ צריך להפסיק לסווג את האזור ומדינותיו למדינות המעוניינות בשלום, צריכות שלום ומקוות לשלום ולמדינות אחרות. כי גם לפני אקטובר 1973 שמענו את הנבואות שלו האומרות שלא תהיה מלחמה בעתיד הנראה לעין.

ממשלת ישראל תהיה מכובדת בעיני עמנו ובעיני אומות העולם אם תציג תיוה חדשה לאותו שלום שהיא מבקשת להגשים במזרח התיכון.

הי"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת לבני, ואחריו — לחבר הכנסת שפייר.

איתן לבני (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, את מי משרתת הגישה החדשה של המערך? את האינטרסים של מדינת ישראל? — בוודאי לא; את האינטרסים של מדינות החוץ של המדינה? — לא. לשם מה ההתעקשות להביא לפני מליאת הכנסת הצעות החלטה שממשלות המערך הקודמות נמנעו מהן, ממש ברחו מהן, מתוך ידיעה שאינן משרתות את האינטרסים החיוניים של המדינה אלא להיפך, עלולות להביא עליה אסון?

כל זמן שהמערך, בהיותו בשלטון, וזהו עצמו עם המדינה והיתה לו הרגשת אחריות כלשהי, הוא נהנה מאופוזיציה ששמרה עליו לבל יטעה ולבל יגלוש, וזאת למען טובתה, בטחונה ועתידה של המדינה, המשתפת לקואליציה ולאופוזיציה. אבל עכשיו באה ההתפרקות, קרה אסון גדול והמערך אינו עוד בשלטון. מה היא השיטה החדשה שאנו נתקלים בה? — צריך לטרפד הכול, אין עוד אינטרס משותף, מה אתם רוצים להשיג?

אם בעבר דאגנו ועזרנו לכם שתהיו בעמדות טובות למשאומות, למיקוח, שתוכלו לטעון שהעם בישראל מאוחד ומלוכד בקשר אליהן, הרי כיום אתם מנסים

זו. כך קראה ממשלת ישראל תיגר על המדינות השכנות ופנתה עורף לפניותיהן וקריאותיהן של מדינות מערביות ידידותיות, שתמיכתן בישראל הולכת ונחלשת — המצב האחרון שנרצה בו.

רצוני להתייחס למשנתו של שר החוץ בנושא החלוקה הפונקציונלית של הגדה המערבית. ישראל אינה יכולה עוד לספק שטחים ולגרש אזרחיהם. אם כך, איך יכול שר החוץ להסביר את משנתו כאשר תושבים אלה דוחים לאלתר את המרות הישראלית, כאשר בינם לבין הישראלים הבדלי לאום, שפה, תרבות, שאיפות לאומיות ורמת מחשבה מבחינת ההגדרה העמיתית? מה עוד שכיום חיים בשטחים כמיליון ערבים ש-70% מהם הם תושבי הגדה המערבית ואינם אזרחי ישראל.

אם המצב יישאר כפי שמר דיין וממשלת הליכוד מקווים שיהיה וחותרים אליו, וגם ההבדל הדמוגרפי יעמוד בעינו, כולנו צריכים לחשוב על הסכנה של עימותים פנימיים שממדיהם יגיעו בבוא העת עד כדי כך שניראה כמדינה דו-לאומית, כאשר כל צד תובע את זכויותיו ורוצה לבטא את שאיפותיו הלאומיות. טעויות כאלה נעשו בעבר במקומות אחרים. הבה נתבונן במה שקורה היום בקפריסין, במה שקורה באריתריאה, במה שקורה באוגאדן, בלבנון ובמה שקורה אפילו בצפון-אירלנד בהקשר זה של מדינות דו-לאומיות, כאשר אזרחיהן ומשורתייהן לא התכוונו לעשות מהן כן. אני מקווה שאין לנו שום כוונה להעתיק מאורעות טראגיים אלה לשטחנו. אני מקווה גם שעם ישראל יודע לקראת מה מובילה אותו הממשלה הנוכחית.

השוואת השירותים בשטחים לאלה שבשאר, שהממשלה החליטה עליה באמצע אוגוסט, באה להוסיף ממד חדש לכוונותיה, אם כי ראש הממשלה הודיע שאין לנו שום כוונות סיפוח, ואילו מזכיר ממשלתו אמר את ההיפך. אני שואל את חברי הממשלה לאילו שירותים בישראל אתם מתכוונים להשוות את השירותים בשטחים? אולי הייתם מיטיבים לעשות אילו הייתם משפרים את השירותים לאזרחים ישראלים בטוחים. האם ידוע לכם בכמה כפירים ערביים וישובי בדואים אין חשמל, מים, טלפון, שירותי בריאות וכבישי גישה? הם חיים כמעט בתנאי האדם הקדמון. אם הכוונה להשוות לך — מטב שלא תשוו ותשאירו את המצב על כנו. בוודאי גם ידועים לכם שכונות עוני, נוער במצוקה ומצב של אלפי משפחות במגורר היהודי החיות מתחת לקו העוני.

כבר הפלגתם בהצהרות פרובוקאטיביות הן לתושבי השטחים ולעולם כולו עד שפקידים בממשל האמריקני אמרו "שממשלתם החליטה לבלוע בשקט את הגלולה של השוואת השירותים". ממשלת ארצות-הברית בלעה גם גלולות של התנחלויות ושל סיפוחים. מה עוד שמבחינת העתיד יוכיח שלהצהרות אלה אין כיסוי, כל עוד אתם מקצצים בתקציב הבטחון ומכבידים על כלכלת האזרח הישראלי הממוצע. כמה גלולות תהיה מוכנה לבלוע, בשקט, מדינה ידידותית כמו ארצות-הברית? מי שנוקב אחרי העתונות האמריקנית והאירופית — במיוחד האמריקנית — לא יתעורר בכלל מההטיה השלילית כלפי ישראל בדעת-הקהל.

אתם, רבותי, ראש הממשלה וחבריה, קובעים עובדות בשטח, מכריזים על השוואת שירותים, נותנים התנחלויות חדשות, וראש הממשלה מצהיר: הכל פתוח

איתן לפני (הליכוד):
בשעה טובה.

ראיתי [שני ראיונות טלוויזיוניים עם היושב-ראש של הליגה הזאת שבא לבקר במדינת ישראל. מה הדבר הראשון שרוצים למשוך מפיו בכל מחיר? — שיתחיל בהשמצות. נגד מי? — נגד ממשלת הליכוד שצריכה לארח אותו. הוא ניסה להתחמק בצורה דיפלומטית. לכן אני שואל: מה אתם מנסים להשיג ולמה אתם, אנשי המערך, חותרים, במדיניות החדשה שלכם? אני מציע לממשלה ולמנהלי מדיניות החוץ שלנו לא להתחשב בלחצים מבית, להשתדל ללמוד מהשגיאות של ממשלות המערך הקודמות ולדאוג לכך שאם נגיע להסדר כלשהו לא ניתן כל תמורה בטרם הצדדים — ומדובר לא רק באויבים אלא גם בדידים המבטיחים הבטחות — לא ימצו כל מה שקיבלו על עצמם.

ה"יר"ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לתבר-הכנסת שפייר, ואחריו — לחבר-הכנסת אלוני.

אליוה שפייר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יש כמה פרקים בהיסטוריה של העם הזה שבהם הונן יהודים את עצמם ואת זולתם, טיפחו תקוות-שוא ושיילמו לבסוף מחיר כבד מאוד בדם ובצעמאות מדיניות. יהיה בהחלט במקום להזכיר כאן כי כמה ממנהיגי יהדות גרמניה סברו בשנת 1938 — כמטחויי אבן מן השואה — כי המשטר הנאצי הוא רק "אפיוודה חולפת" וכי ניתן יהיה איך שהוא להידיבר עמו עד שיתחלף מן העולם. ושוב אנו רואים בימים הללו את נכונות האימרה כי הדבר היחיד שניתן ללמוד מן ההיסטוריה הוא עד כמה בני-אדם אינם לומדים דבר מן ההיסטוריה.

לקראת ועידת ז'נבה, שתתכנס או לא תתכנס, עלתה שאלת שיתופו של אירגון המצחים אש"פ. בכל העולם המערבי, ובראשו ארצות-הברית, יוצא מגדרו ומכרכר סביב האירוע הזה כדי שיואל בחסדו וישלם מס'שפת-יים כלשהו אשר יאפשר להם לתבוע מישראל את שיתופו בוועידת ז'נבה. והנה האירגון הזה מסרב, לפחות בינתיים, להתרצות למבקשי חסדיו ומחזיק בגלוי ובהת-רסה בעמדותיו הידועות ובאמונה ובאידיאולוגיה שלו, שאם למצות במשפט אחד, הרי הוא — חורבנה הגמור של המדינה הזאת. ומדוע לשון: "מסרב, לפחות בינתיים"? כי ייתכן מאוד שסירוב זה הוא רק תמרון. שערו בנפשכם איזו חגיגה תפרוץ בעולם המערבי ואיזו צהלה אדירה תקום בווינגטון ובבירות המערב אם יואיל אש"פ לומר כי מלים ספורות ורפות בזכות 242. הרי העולם כולו יכרע לפניו ברך.

עמדתנו בעניין זה — שלא נישא ולא ניתן עם האירגון ההוא — אסור לה, בשום פנים ואופן, שתהיה מושפעת מתרגילים מילוליים של עראאאת ומרעיו, ולא מתמרונים גסים ושקופים למדי של מדינות ערב המבקשות לשכנע את אש"פ לויתורים לשוניים טקטיים, ואף לא להירתע מעמדותיה של ידידתנו ארצות-הברית. כי מעבר למלים, לתמרונים ולתרגילים וזהי שאלה של חיים או מוות למדינת ישראל, ואין ברעתנו לבצע התאבדות לאומית רק כדי לשאת חן וחסד מלפני דעת-הקהל של העולם המערבי או של משהו אחר.

כי זאת יש לדעת: המוכנים לשאת ולתת בתנאים

למנוע כל אפשרות למשא-ומתן. להיפך, אתם מנסים להביא את אויבנו, שהם גם אויביכם, למסקנה שהדבר היחיד שכדאי לעשותו הוא להפיל את הממשלה הנוכחית. אתם מנסים לערוב בעניין כוחות חיצוניים. אתם מנסים להביא את העולם להערכה ולמסקנה שאולי לא כדאי לנהל משא-ומתן עם מדינת ישראל כיום — יש המערך, המוכן לתת הכול ומתעקש שמוכרחים לוותר ולהודיע מראש על מה; אם כך, לשם מה לנהל משא-ומתן? כדאי לחכות. יש מי שמוכן לתת הכול.

אני מניח שהממשלה הנוכחית למדה מהשגיאות של הממשלות הקודמות, מנהלת מדיניות עצמאית ומנסה שלא לחזור על אותן שגיאות. לא עוסקים עוד בס' מאנטיקה אלא קוראים לילד בשמו. רוצים משא-ומתן ישיר לשלום כדי להגיע להסכם שלום. ומה לא נעשה כבר בעבר? כל מלה שאפשר היה למצוא אותה במילון השתמשו בה: אי-לוחמה, הסדרים, חיים משותפים; ניסו לתת את כל מה שאפשר בכתובה, וכאשר עושים זאת — לא מביאים לחיים משותפים; רצו לתת הכול בלי להיות בטוחים שצד כלשהו מתכוון לשמור על חלקו שלו. עכ"ש, כשהליכוד עלה לשלטון, מנפנפים בכך שיש מזכר ההבנה שהוא חלק מהסכם הביניים. נכון, זה הישג, אבל לאותו מזכר היה שני צדדים. אנו שמרנו על חלקנו, ומסרנו כל מה שהיה אפשרי; ומדי, ומסתבר שהאמריקנים לא כל כך נוטים לשמור על חלקם שלהם. או על אותו עניין שהוא קשור בהכרה או באי-הכרה באש"פ.

כבר היו דברים מעולם עם האמריקנים. לאחר מלחמת סיני הובטחו הרבה דברים, ואנו יודעים כמה זמן הם נשמרו. התוצאה היתה מלחמת ששת-הימים. מה הלקח שאפשר להפיק מזה? צד אחד מתכוון לא לשמור על סעיף חשוב מאוד. מה נעשה אנו? האם נדרוש בחזרה את שדות הנפט של אבו-רודיס? את המיתלה? את הגדי? הלוואי ואפשר היה לעשות זאת, אבל הרי לא נשיג זאת. לכן הלקח הוא שאסור לתת לצד כלשהו שום תמורה עד שאין רואים שגם הוא עושה מצידו את הצעד המתאים.

עכשיו יש דבר חדש — מנסים ליצור במדינת ישראל אווירה מסוימת ביחסים הפנימיים וביחסים בין המפלגות: כל מה שעושה הממשלה הזאת אינו טוב. אם הממשלה החליטה על הטבת התנאים של תושבי ארץ-ישראל החיים ביהודה, בשומרון ובעזה, בגולן ובסיני — הגיבוי הראשון בא מפי המערך, ואחריו החרה החזיק כל העולם. אם היהודים בעצמם מגנים — למה אחרים לא יגנו?

הממשלה החליטה על התנחלויות. מי הראשון המגנה? המערך. ויש גם נוהג שהיה שהמערך מגנה, ואנשי מערך מטיילים בכל העולם, הרי כאשר חבר-הכנסת משל נפגש השבוע עם סגן נשיא ארצות-הברית, מונדייל, הודיע זה האחרון שאין שום הרעה ביחסים בין ארצות-הברית לבין ישראל ואין עימותים; אבל ככל מארח האוהב להשמיע באזני האורח דברים שינעמו לאזניו, הוא מוסיף גם גינוי להתנחלויות, כי זה הפך כבר לאופנה.

בארצות-הברית קיימת ליגה של בני-ברית למניעת השמצה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש כבר גם בארץ.

ההצגה האופטימית הזאת מתמשכת יתר על המידה? למי היא נחוצה ולאן היא מובילה?

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת סבידור.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

גבירתי הישבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, היום הלכו ילדים לבתי-הספר ואלה שהלכו לראשונה לכיתה א' יהיו בשנת 2000 רק בני שלוש. זה לא הרבה זמן. האם ממשלת "שרא"ל" על אגפיה, חושבת במובנים של יום המחזר? נדמה לי שזו השאלה הבסיסית העומדת לפנינו.

האנזתי אתמול האונה רבה לשר החינוך והתרבות בטלוויזיה. הוא התרפק על העבר וכאן הוא זכה לקונסנטוס — כולנו ינקנו מן העבר ואוהבים אותו, איש איש לפי פרשנותו; מעט מאוד התייחס להווה; לא התייחס כלל לעתיד ולמה שאנו עומדים בפניו מבחינה מדעית, התפתחותית, חברתית, מקצועית, וכיוצא באלה. הוא איננו צריך להתייחס לעתיד, כי עם העתיד יש להתמודד, על כך יש לחשוב, כאן יש דעות שונות — ואילו אצלנו רוצים את הקונסנטוס. כאדם דתי אין הוא צריך גם לחשוב על המחר, מפני שההשקפה ההור-מאניסטית הראציונאלית רואה את האדם ומעשיו כקובעים את הגורל, שעה שהשר רואה בכוח האלוהי העליון את מי שקובע את העתיד ועל מי מספיק לו ב"ישראל בטח בה" ו"נצח ישראל לא ישקר". על כן אין צורך להתמודד עם המחר.

כמוהו נוהג ראש הממשלה בתחום מדיניות החוץ והבטחון: אין כל צורך להתמודד עם המחר, אין כל צורך להביא לדיון את הדברים המחייבים מחשבה וניכוח וחילוקי-דעות, תוך חיפוש כל האופציות וכל תגובות השרשרת, לרבות כל הרעיונות המשוגעים האפשריים, לצורך בדיקה. כי חברה המתמודדת עם המחר עושה "פול" של רעיונות ושומעת גם את הדברים יוצאי הדור: פן ביותר, ואפילו בודקת את הרעיון של אש"ף ב'זנבה: רבתי, אתם רוצים את אש"ף ב'זנבה? נשמע את כל הדברים המשוגעים שלכם, נראה מה יש לכם להגיד; כי שמיעת דיבורים עדיין אינה מחייבת להזין אפילו חייל אחד מאיזה מקום שהוא. אבל אנחנו לא רוצים להביא שום דבר שיש בו משום נסיון חדש המביא ח"י לוקי-דעות או העשוי לתבוע התמודדות קשה המחייבת בדיקה של אופציות ושל דרכים אחרות. מדוע? — מפני ש"ישראל בטח בה" הוא התשובה על כל הקשיים. וטוב לה למדינה, היא יוצרת קונסנטוס לאומי, זקפות קומה והרגשת גאווה כאשר הכול מאוחדים. ובאמת, רבתי, אנחנו כולנו מאוחדים בהמון דברים: כולנו שונאים את הפשע ואת הרצח ואת הפגיעה באדם ובזכויותיו; כולנו שונאים את המעשים הרעים, הפראיים; כולנו אוהבים את אלוהים, את אמא ואת יעוגת התפוחים. הא לכם קונסנטוס נהדר.

אנחנו מקשיבים לדברים של ראש הממשלה — שאיננו כן, לדברים של שר הבטחון — שאיננו כן, ולמה? כי יש קונסנטוס, כי כולנו אוהבים את הדברים ומקשיבים להם, כי הרי רוצים לאחד אותנו סביב הלאוויים הקבועים — ולא איכפת להם שהדברים מגיעים למעשה עד אבסורד. לא אש"ף — נכון, מפני שיש האמנה הפלשתינאית, מפני שהם לא שינו אותה,

מסויימים עם אש"ף טוענים כי יש צורך להקים מדינה פלשתינאית. חלקם אף רוצה בכך. הם רק עושים זאת, בחשאי, ובעד הדלת האחורית. יש לדעת כי לא קיימת בינינו החלוקה, שמנסים לטעון לה, בין אנשים הומאניים יותר והומאניים פחות. אין כאן לאיש מונופול על הומאניות או על רגישות של עם פליטים לבעיית פליטים, אלא שפתרון לבעיה זו אינו בהקמה של מדינה אש"פית. עדיין טוב ועדיף הטיעון החשוב כי הסדר הפליטי ערב יהיה במרחבים ובאמצעים הכספיים האין-סופיים של מדינות ערב.

הקולות המעטים אך הרעשניים למדי בתוכנו בזכות משאומתן עם אש"ף — ומכאן בזכות הקמת מדינה פלשתינאית — נשמעים היטב גם במדינות המערב וגם בווינגטון. לולא היו קיימים, ייתכן שהאמריקנים היו מרפים קמעה מלחצם בעניין זה. יועצי הנשיא קארטר צוהלים על קולות אלה ושואבים מהם תקווה להצדקת מדיניותם. הנשיא עצמו אמר פעמים אחדות — ובאחרונה בראיון לשבועון "טיים" — כי ינסה להשפיע על מנהיגי ישראל לקבל את השקפותיו, ואם לא יצליח עמם — ינסה להשפיע על העם בישראל ועל היהודים בארצות-הברית.

מה שצריך להבהיר מצידנו הוא כי עניין זה של שיתוף אש"ף בוועידת ז'נבה ושל הקמת מדינה פלשתינאית לא יקום ולא יהיה והיריבות הפוליטית בין מפלגות יריבות תידחה מפני האינטרס של מדינת ישראל.

עם זאת אי-אפשר להימנע מהבעת כמה תמיהות ממהלכי הליכוד ומתמרוני ראש הממשלה. אמת, העם האמריקני הוא פראגמטי ומתחשב בהחלטות דמוקרטיות של עמים אחרים ומעריך אותם. אולם ידידות בידי דו-סיטרית. הפצצת האמריקנים חדשה לבקרים הדיעה על השוואות הנאי-קיימים של תושבי השטחים, ההתנחלויות וכיוצא באלה היא כמעט הרגזה לשמה. מדי שבוע מתוחים וושינגטון ועתוניה לראות איזה נעל-בית חדשה תנחת על ראשיהם.

אמת, לפנייתו של מר בגין לסיעות הכנסת התאחד בהחלטה נגד אש"ף אפשר להתייחס גם כאל תרגיל, ומנסיון העבר אנו יודעים שיש תרגילים מבריקים יותר ומבריקים פחות. אני סבור שבמקרה זה היה העיקר — ההחלטה נגד משאומתן עם אש"ף, והט"פ — השאלה אם ואיזה תרגיל היה פה. ואולם צירוף המהלך הזה אל כל האחרים של ממשלת הליכוד מביא למסקנה כי הפרוצדורה של התרגילים הופכת בעצם למהות. זאת צריכה להיפסק, שכן צריך להיות תיאום ענייני של-ממש עם ארצות-הברית, כי רצונה הטוב של וושינגטון הוא חשבון בנק, ואם יימשכו התרגילים בתכיפות כזאת ימצאו עצמם מר בגין ומדינת ישראל כולל לקים במשיכת-ייתר במהירות רבה.

מאז עלה הליכוד לשלטון השתלטה עליו מעין אופוריה. נוסחת קסמים מודרנית חוגגת: יש חילוקי-דעות, אך אין עימות. אבל מה יהיה עתה? האם כל צד יתבצר בפיתו עם הדעות החלוקות שלו עד אחרית הימים? והאם באמת סבור ראש הממשלה כי הנוסחה הקסומה הזאת תמנע עימות? האם באמת חושב מר בגין כי היא תמנע, בסופו-של-דבר, לחצים וסאנקציות? האם הוא סבור כי ועידת ז'נבה אכן תתקיים ויהיה הסדר שלום? וכיוון שאין להניח שהוא חושב כך, מדוע לא יאמר את האמת ויצג את תכניתו החלופית? מדוע

— הודעת הממשלה על מדיניותה (דיון) (אלוני, גרוס, מילוא, גרוסמן, אלון) —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה עושה דואט עם חברי-הכנסת רוני מילוא?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
על מי את מסתמכת, על עראפאת, על סאדאת, על
אסאד?

היו"ר ח. גרוסמן:
חברי-הכנסת גרוס, אתה נואם נאום.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש בינינו חילוקי-דעות. אתה סבור שיחידת אומרי
תהילים שקולה כנגד יחידה קרבית, ולפי התפיסה הזאת
אתה סבור שאין צורך להתמודד עם המחור ולבדוק את
תגובות-השרשרת השונות והאפשרויות, מפני ש"ישראל
בטח בה".

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
תביאי הצעה מוסמכת, תחומה בידי הערבים. אולי
נצטרף. נראה מה את מציעה.
(חברי-הכנסת זידאן עטשי קורא
קריאת ביניים)
אני-לא מנהל משא-ומתן.

היו"ר ח. גרוסמן:
חברי-הכנסת גרוס, תפסיק לנאום. אתה נואם על
חשבון חברת-הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
חברי-הכנסת גרוס, אתה חייב להבין שלך ולאנשים
כמוני יש תפיסת עולם שונה לחלוטין שהיא פילוסופית
ואתה יש להתמודד: אנחנו אומרים שמעשיו של האדם
הם שיקבעו את מה שיתרחש ועל כן עלינו לבדוק כל
אפשרות, כל אופציה, כל רעיון משוגע עד הסוף.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אבל תביאי משהו קונקרטי חתום בידי הערבים.

היו"ר ח. גרוסמן:
חברי-הכנסת גרוס, זה יותר מדי. אני מצטערת. אתה
חוזר שלוש פעמים על אותה קריאת-ביניים.

יגאל אלון (המערך):
הצדק לומר שבעניינים מדיניים אגודת ישראל היא
סיעה מתונה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה לא רלבנטי לשיחה בינינו. חברת-הכנסת יגאל
אלון, אינני מתייחסת לשאלה מי מתון ומי אינו מתון.
אני בעד בדיקת כל רעיון, גם קיצוני, אבל רעיון המחייב
התמודדות. אמרתי: בעוד שכולנו מסכימים כאן שעם
אש"פ היום אין לדבר, כי היום הוא איננו בעל-ברית, אני
סבורה שמותר לנו גם לנסות לבדוק עד הסוף את כל
תגובות-השרשרת האפשרויות ובפרובוקציה להגיד: כן.
ישמיעו את דבריהם המושגעים בפורום גדול. הרי מלים
אינן מעשים. ואנו מצויים היום באווירה שבה אנו סביר
רים שהמלה היא העשייה.

רוני מילוא (הליכוד):
לא, הזמנתי לז'נבה זו עשייה. המלה איננה עשייה,
אבל הזמנתו של אש"פ לז'נבה והשתתפותו הן עשייה.

ועל כן צדק ראש הממשלה באמרו כי כל עוד זוהי עמדה
תם אנחנו מאוחדים נגדם. אבל גם לא הכרה בפלשתינאי-
אים. מי הם האנשים שחיים פה? האם הם "קוגלאגרז"?
הרי לא החלטנו שהם אזרחי ישראל, מי הם? הם לא
קיימים? או אולי יש לומר "ישראל בטח בה" — ויום
אחד הם יקבלו כנפיים ויעופו?

אנחנו התמצנו הזדמנות — התמיצה אותה גם הממשלה
הקודמת — כאשר לא השכלנו לנצל את ההנהגה
שנבחרה בשותפים. אמנם הבהירות היו לרשויות המקומיות,
אבל אנחנו יודעים שזו היתה הנהגה פוליטית.
אלו השכילו הממשלה הקודמת והממשלה הזאת לבנות
אותה הנהגה, להכיר ישירות בפלשתינאים, לבנות אותם
ולראות בהם נציגים. אתה אומר: "לא אש"פ"? תאמר
מי כן ומה כן. אצלנו — יוק. ושמעתי את חברת-הכנסת
אמנון לין ואת ראש הממשלה פעמים מספר. לפיהם
אלה שבחוקי הם מרצחים, הפלשתינאים אינם קיימים,
אין הנהגה. הם יסכימו שיהיו נציגים כשהם בז'נבה —
מי הם ומה הם? אם כן, כל הבעיות בעינן עומדות.
וצדק חברת-הכנסת מאיר עמית באמרו: זה לא יועיל לנו.
אתם תוותרו על סיני? לדעתי, מצחיקים כל הדיבורים
של ויתור על סיני, והאבסורד הגדול יותר הוא שסיני
הוא המקום היחיד שהיה במפה כתם לבן — אם אתם
זוכרים, את הגבול למצרים עברו לא באל-עריש אלא
בקטרה; שם היתה בדיקת הגבולות. ולא כל כך מחר
צריכים לוותר על הכול, אבל מוכנים לתת הכול מפני
היש הטבחה האלוהית וסביב הטבחה האלוהית והנ-
סים רוצים לייצב אותנו. הדבר יוצר תחושה מדהימה.
אנו סובבים היום במערבולת, כאשר הכוח הצנטריפוגלי
גאלי הולך ומרחיק מאתנו כל אופציה אפשרית על-
ידי כל הלאוים האלה ומכנס אותנו ומכווץ את השורות
סביב דברים שבעל-כרחנו, גם השפויים שבנו, איננו
יכולים לומר כי איננו מתייצבים יחד סביב הלאוים
השונים. —

(קריאה: מי הם הלא-שפויים?)

— והצוק הזה יורד כמו במערבולת לתהיה.

(קריאה: חברת-הכנסת שולמית אלוני, מעני-
יין אותי לדעת מי הם לדעתך הלא-שפויים אצלנו. את
אומרת: "אפילו השפויים אומרים. מי הם הלא-שפויים?
לא אמנה לך שמות.

(קריאה: זאת לא בעיה, יש חסינות.)

לא אתן לך רשימה, אבל אתן לך אינדיקאטור.
כאשר אתה מתוכננת עם אדם או משוחח אתו ואתה
מגיע לשלב של שאלה קשה בנושא של מהות האוכלוס-
סיה הערבית הקוראת לעצמה "פלשתינאים" ואומר: מה
דיננה אותה מקבל את התשובה: "ישראל בטח בה" או
"נצח ישראל לא ישקר". זו אינה יכולה להיות מדיניות,
והעולם לא יבין אותה גם אם אתה כך — — —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
מה את מציעה? אדרבה, נשמע על מי את מסתמכת.

רוני מילוא (הליכוד):
שולמית, מישוהו ממעצבי המדיניות הישראלית בלי-
כוד או במפלגות הדתיות — — —

היו"ר ח. גרוסמן:
חברי הכנסת, רגע אחד.

ריון, אבל אני רוצה לקרוא באזני חברי הכנסת משפט אחד מדוקומנט שכתב הנשיא לשעבר של ארצות-הב-רית פרנקלין דלאנו רוזבלט ב-1939, וכדי-לדייק — ב-17 במאי 1939. את המסמך הזה הוא שיגר למוכיר המדינה קורדל האל ובו הטעים למה צריך להרשות ליהודים לעלות לישראל. הוא ביקש אז שירשו להעלות 75,000 יהודים והוא מסיים את המסמך: "The Arab immigration into Palestine since 1921 has vastly exceeded the total Jewish immigration during this whole period." ההגירה הערבית לפלשתינה — לארץ-ישראל — בימים ההם, לאמור מ-1921 עד 1939, עלתה בהרבה על כלל העלייה היהודית באותה תקופה. כלומר, אלה היו ערבים, שנוספו על 360,000 שהיו כאן בזמן הצהרת-בלפור בשתי גדות הירדן; באו מיליון והציפו את הארץ הזאת ועכשיו אתם קוראים להם "פלשתינאים" ואתם אומרים: יש "עם-פלשתינאי", ומבלי פתרון הבעיה הזאת לא יהיה פתרון לבעיות המזרח התיכון. זאת הבעיה היסודית שכירסמה בעמדתכם והביאה אתכם למצב שלא רשיתם בעיה פלשתינאית, אבל יש גם בעיה של אש"פ. בואו נחליט מהמקור.

מיליון ערבים שנכנסו מארצות שונות — למה לא תנפנפו במסמך של רוזבלט ותראו אותו לקארטר ותער-כו הסברה על סמך המסמך הזה? אילו "פלשתינאים"? — ערבים שבאו מארצות שכנות ויצרו פה רוב מלאכותי של מיליון ערבים.

ידיאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אתה רוצה לחיות אתם.

מנחם סבירור (הליכוד):
אני רוצה לחיות אתם, אבל אני לא מדבר על הקמת מדינה מלאכותית של עם שאיננו קיים כעם מוגדר, כעם נפרד מכל העם הערבי. דרך-אגב, עד 1924 כל התנועה הלאומית הזאת, עד כמה שקראתי בכל המחקרים ובספר של פרופסור בן-פורת, כולם צעקו: אנחנו חלק מ"גרייטר סיריה"; כאשר הייתי בצבא הברי-טי פגשתי אנשים ששירתו ביחידה ערבית של ה"באפס" ומה הם אמרו? — "אנחנו לא פלשתינאים, אנחנו שיי-כים ל"גרייטר סיריה". אנחנו שייכים לסוריה רבתי."

ידיאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
ממשלתך היום אומרת שאתם צריכים לחיות תחת —

מנחם סבירור (הליכוד):
אנחנו אומרים שאנחנו רוצים לנהל משא-ומתן עם המדינות השכנות ללא משוא-פנים וללא דעה קדומה. הכול פתוח. אנחנו מוסיפים שלא נבש עם אש"פ מכמה סיבות: (א) מכיוון שזה אירגון רצחני; (ב) אנחנו לא מכירים בעצם המושג הזה הנקרא מדינה פלשתינאית; (ג) אנחנו שוללים אותו, מכיוון שהוא עילה להקמת בסיס סובייטי-ערבי להריסתה ולהכחדתה של מדינת ישראל. לכן אנחנו שוללים זאת. ממלים פשוטות.

ידיאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אל תגיד זאת. שום איש לא יאחד אותם.

מנחם סבירור (הליכוד):
כל ההסברה שניהלנו לאחר שהמערך "עלה" פת-אום על הגירה השלישית לפני הבחירות היתה מוטעית.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני סבורה שאתה אינך המזמין ואני לא אמרתי "להזמין". אמרתי שיש לעשות תרגיל. במקום לחסן את כולנו ואם מי שהוא אומר "בואו וננסה" להצביע עליו כעל בוגד — נלך בדרך אחרת. אגב, כך הצליחו הקנ-אים בתקופת בית שני להביא לחורבן, היינו, על-ידי שיצרו את הקונסנסוס, כי גם הרומאים עשו את הפרו-בוקאציה ואז הגיעו לקונסנסוס הכללי שהביא לחורבן. ורבי יוחנן בן-זכאי היה צריך לצאת בארון מתים, עם השפיות שלו, כדי להמשיך הלאה. פה יש מיעוט קנאי שמכניס אותנו לקונסנסוס של הלאומים ומונע מאתנו בדיקת מחשבה והתמודדות עם מחשבה. כך בתחום החי-נוך, כך בתחום החברתי, כך בתחום הבטחון וכך בתחום המדיני. איננו חושבים מה יקרה בשנת 2000 ומה אנו מכינים לאנשים אלה, ולכן אנו מתבצרים כל הזמן באת-מול ומשחרים את הנוחות של תמיכה בפופולאריות הממשלה כיום. הבעיה אינה הפופולאריות של הממשלה כיום אלא מה יקרה לילדים האלה בני השש בשנות השלושים לחייהם, כמה מלחמות יצטרכו לעבור, איך יידעו לחשוב. בעניין זה איננו עושים דבר.

הדומיה שלנו או עמידה הדום המשותפת שלנו היום — מיותרת, והיא עוד יותר מתחפרת בתחום הצר, ואני חושבת שהדיון היום לגופו של עניין היה מיותר.

הי"ר. ת. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סבירור, ואחריו — לחבר-הכנסת שריד.

מנחם סבירור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אתחיל אולי באמת מהערה שהשמיעה חברת-הכנסת שולמית אלוני אשר טוענת: "חלילה לנו לעמוד דום בלי ליטול יומה כלשהי. צריך להזמין את אש"פ, צריך לבחון...".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה רואה, זו דאמגוגיה.

מנחם סבירור (הליכוד):

אינני יודע מי נהג פה בשיטות דאמגוגיה, את או אני. את תוסיפי לי אפיתיים. בפירוש אמרת: "אולי נבחן את הזמנת אש"פ".

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

חברי כנסת נכבדים, במשך עשר השנים מאז מלח-מת ששת-הימים היינו עדים לסחף, לכירסום ובזירה הבין-לאומית אומרים: הם הצורקים. אנחנו עוסקים בהת-סדות, אנחנו צריכים להצדיק את עצם קיומנו, יש פ.א.א.ו, הם הנידחים, הם אשר נגזלה מהם המולדת, ואנו הכובשים. זוהי תולדה של מדיניות אשר הסתיימה חודשים מספר לפני הבחירות בהכרזתו של שר-החוץ הקודם, נכבדי וידידי גאל אלון, שאמר: "זהו לב הב-עיה, הפלשתינאים. בלי פתרון בעיית הפלשתינאים לא יהיה שלום במזרח התיכון".

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

אני מבקש לא להפריע. אחר כך אשיב על הכול. ובלבד שחוט המחשבה שלי לא ינתק.

אני מבקש קודם כול להעמיד במבחן את עצם השא-לח מה פירוש "פלשתינאי", אינני חוקר ואינני היסטור-

דבר תמסרו את השטח. שום מלים לעידוד של כוחות הפועלים ביהודה ושומרון, שום עידוד מילולי לא יגרם לכך אלא אם את מצהירה בצורה ברורה שלא תמסרי את השטח הזה לעולם לשלטון זר, שהרי רק הצהרה זאת מעודדת את הכוחות, נותנת להם האומץ להכריז שהם נגד אש"פ.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה אתה חושב — שהם רוצים להיות סבדורים קטנים? אתה רוצה סבדורציק ערבי?

יוני מילוא (הליכוד):

איש גם לא רוצה להיות מאיר פעיל.

יוסי שריד (המערך):

חבר-הכנסת סבדור, מה הנושא שאתה מדבר עליו?

מנחם סבדור (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, אם יש לך מה לומר תאמר זאת בכבוד, ואל תגיד "סבדורציק".

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אומר לך: האם אתה חושב שאיזה שהוא מנהיג ערבי המכבד את עצמו יסכים להיות פעיל פוליטי ביהודה ובשומרון וסוכן של סבדור שם בלא לדבר על עצמאות? אתה לא שומע מה שפך מדבר.

מנחם סבדור (הליכוד):

למה לך לדבר על סוכנים של סבדור? דבר על הסוכנים שלך בתוך אש"פ, באיוז מידה הם הסכימו ללכת לגמישות המינימאלית לגבי 242. אני הרי אינני טוען שהם ירצו להיות נתינים במדינת ישראל. אני מדבר על עצם העובדה שהם יודעים שאנחנו לא נמסור את השטחים לאש"פ ולא נסגירם לכוח זר, וזה מעודד אותה להקמת תנועה פוליטית שתהיה אלטרנטיבה לאש"פ. על זה אני מדבר.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):
פרוירדנית.

מנחם סבדור (הליכוד):

הוא הדין כלפי לבנון. היה לנו שר בטחון שלפני הבחירות היה אומר כל שני וחמישי: "יש קו אדום". הקו האדום היה עד כדי כך גמיש עד שלבנון כולה נפלה קרבן לכיבוש של צבא סוריה, וכל המפרץ עם התעשייה בחפיפה נמצאים למעשה בטווח ארטילריה של הצבא הסורי. ואילו אנו אמרנו בצורה ברורה שלא נפיק קיר עוד את הנוצרים בדרום לבנון. עליידי עצם ההכרזה הזאת קבעו עובדות מדיניות הן כלפי סוריה והן כלפי ארצות-הברית. במקום להתפתל ולהכריז כל שני וחמישי על קו אדום ועל קו אחר ולתת להם לכבוש את לבנון, ייצבנו את הקו האדום עליידי ההכרזה של ראש הממשלה.

פה אני רוצה להסביר את הקשר בין מצע הליכוד למדיניות הליכוד. יש צד אידיאולוגי, יש צד טאקטי ויש צד פוליטי. יש דברים שאתה אומר בתקשורת, ויש דברים שאתה אומר בצורה מעורפלת, לא בצורה ברורה ובהירה ובאופן תכליתי. לכן אנו אמרנו שלא יהיה שלטון זר ביהודה ובשומרון ואמרנו שאת הגבולות בדרום ובצפון נציב במשאומתן עם השכנים בהתאם לאינטרסים ההדדיים של המדינות.

המערך טען: צריך פשרה בכל שלוש הגזרות, ובוזה השמיט מתחת רגליו את הבסיס. אני רוצה להזכיר לכנסת הנכבדה שבמלחמת ששת-הימים נתנו לנו המצרים עילה לתקוף אותם. הסורים נתנו לנו עילה לתקוף אותם, אבל היינו הראשונים שתקפו אותם. מבחינה טכנית, אם לא מבחינה חוקית, אנחנו היינו התוקפים. אנחנו כבשנו אדמות משתי הארצות.

שרי-החץ מ. דיין:

זה לא נכון. לא לגבי סוריה ולא לגבי ירדן.

מנחם סבדור (הליכוד):

אני אומר: לא לגבי ירדן. אמרתי על מצרים וסוריה.

שרי-החץ מ. דיין:

לגבי סוריה זה לא נכון.

מנחם סבדור (הליכוד):

אני אומר שלסוריה אנחנו טיפסנו כפי שטיפסנו, עלינו על מצרים במטוסים כפי שעלינו, לאחר שהם כמובן, סגרו את מצרי-טיראן.

משה נסים (הליכוד):

זאת הכרות מלחמה.

מנחם סבדור (הליכוד):

הכרות מלחמה טכנית היתה מצידם, אבל אנחנו היינו התוקפים.

לעומת זאת המלך חוסיין עצמו מודה שהוא תקף אותנו. אנחנו לא נתנו לו שום עילה. הוא תקף אותנו גם מבחינה טכנית, וגם מבחינה גאולית, שלא לדבר שהוא בעצמו ישב שם 19 שנים ולא היתה לו כל זכות על האדמה הזאת. רק פאקיסטאן ובריטניה הכירו בכך בוש הירדני של הגדה.

מה העניין הזה שפתאום אתם מדברים על פשרה "בכל שלוש הגזרות" ואתם גם רוצים "להגיע לפשרה מורחה מירושלים עם המדינה שתקום"? אתם רוצים בצורה מלאכותית לשדך את אש"פ עם חוסיין? זה לא שידוך שידבק. זה לא יקום. איזו פשרה טריטוריאלית? כאשר האמריקנים חובעים להחזיר את כל השטח — למה הם מתכוונים? הם מתכוונים לשטח שיספיק להקים שם מדינה פלשתינאית. תקרא לזה homeland entity autonomy — איך שתקרא לזה. זו הכוונה. שום איש לא מדבר על פשרה טריטוריאלית שיש לחלק באי-זה שהוא מקום את יהודה ושומרון.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

יפה. אתה מתחיל לתפוס את העסק.

מנחם סבדור (הליכוד):

להצהרה שלנו כלפי יהודה ושומרון — אמרה כאן חברת-הכנסת אלוני וטענו דוברים אחרים: למה אנחנו לא עודדנו כוחות בגדה שיקמו גוף פוליטי שאינו מזוהה עם אש"פ? אין עידוד טוב יותר, חברת-הכנסת אלוני, לכל הכוחות הפועלים והכוחות הפוטנציאליים ביהודה ובשומרון מאשר ההצהרה שאנחנו לעולם לא נמסור את הגדה לשלטון זר. רק הודות להצהרה כזאת הם קיבלו את העידוד להקים תנועה — העורך-דין שאיוחין וכל עורכי-הדין האחרים, ויש פוטנציאל עצום של כוחות כאלה — רק הודות לכך שידעו שלא נעזוב ולא ישחטו אותנו; אבל אל תדברו על כך שבסופו-של-

שונה שראש הממשלה ושר החוץ שלו מבקשים לתעתע בדעת-הקהל בארץ ובעולם בנסותם ליצור ולעצב מה שמכונה "קונסנסוס לאומי". קונסנסוס כזה איננו בנמצא, הוא מדומה בעיקרו. נכון שגם המערך וגם דעת-הקהל שוללים משא-ומתן עם אש"פ והקמת מדינה שלישית. אך מכאן ואילך, מכאן והלאה, נפרדות הדרכים. המערך גורס פשרות טריטוריאליות בכל הגזרות, לרבות פשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון. הליכוד וממשלתו גורס סים "אף שעל" ביהודה ובשומרון. ואני יודע שראש הממשלה לפעמים מתלונן על כך שמייחסים לו את הביטוי, את המושג הזה, "אף שעל"; אבל כאשר הדברים נראים בסמיכות ובהתייחסות ליהודה ושומרון או לגדה המערבית, הרי אני מניח שלא נעשה עוול לדעתו של ראש הממשלה אם נאמר שהוא מדבר על "אף שעל" ביהודה ושומרון. זהו הבדל אחד בינינו לבין הליכוד. המערך גורס שמירת אופיה היהודי של מדינת ישראל — אל — רוצה לומר, ויתורים על ריכוזים צפופים של אוכלוסיה ערבית בשטחים המחזקים תמורת הסדר שלום. הליכוד לעומתו מציע לנו, בזמן האחרון דווקא, להסתגל למחשבה שנחיה תמיד עם מיעוט ערבי גדול, וזה ההבדל השני בינינו לביניהם.

המערך אינו מתעלם במצעו מהנושא הפלשתינאי, מהבעיה הפלשתינאית, ומדבר במפורש על ביטוי לז' הות העצמית של הערבים הפלשתינאים. הליכוד איננו מתייחס, ולוא אף ברמז ולוא רק בעקיפין, לשאלת הז' הות הפלשתינאית, כאילו התעלמות מוחלטת ממנה תמ' ציא לשאלה זו פתרון. וזהו, חברי הכנסת, ההבדל השלישי.

המערך גורס התנחלויות אך ורק על-פי צרכי הבט' חון המובהקים של המדינה ואף שייטט במצעו את האזורים המועדים להתנחלות. הליכוד גורס התנחלות בכל אתר ואחר על-פי זכות היסטורית, ולוא דווקא על סמך שיקולים של בטחון. התנחלויות לדידו של הליכוד עשויות לקום גם בלב אוכלוסיה ערבית צפופה. לא כך לדידנו, וזה ההבדל הרביעי בינינו לביניהם.

המערך אינו מוציא ממלל אפשרות, במקרה הצורך ובנסיבות כדאיות, גם מהלכים מדיניים לקראת הסכמי-ביניים. הליכוד פוסל אפשרות כזו, וזהו ההבדל החמישי.

המערך סבור כי יש להשקיע עם ארצות-הברית ול' ולהגיע לכלל הידברות מוקדמת עם ארצות-הברית ול' תיאום עמדות במידת האפשר. כל זאת כדי שלא להגיע לנובא בבידוד מוחלט, כאשר ארצות-הברית עלולה להתייצב למעשה במסגרת של קואליציה אנטי-ישראלית. ממשלת הליכוד מאמינה כי ניתן, ואולי אפילו עדיף, משום-מה, לבוא לז'נבה בלי הידברות מהותית מוקדמת, בלי הבנה מראש ובלי תיאום עמדות בעוד מועד. והרי לכם, שוב, ההבדל השישי.

(קריאה: יש עוד כמה הבדלים.)

(חברי הכנסת מ. נסים קורא קרי' את-ביניים)

לשאלות האלה אין טעם. אל תפריע לי. אנחנו מתווכחים בעניינים אלה ארוכות. לנוכח טענה כזאת, כאילו יש בכלל קונסנסוס לאומי — טענה שאבי העניין הוא שר החוץ יותר מראש הממשלה — יש בכלל להציג עד כמה הטענה הזאת מופרכת מכל וכל.

ועוד עניין שבסגנון, כביכול, אך גם הוא הופך בהדרגה לעניין שבמהות. המערך העדיף בימי שלטונו

אני חושב שאם הערבים אמנם יטו אוזן לקריאה הכנה של ראש הממשלה ושל שר החוץ — ושר החוץ הוא אופטימי והוא מדבר על שלום יותר מאשר דיברו על כך אי פעם, וזה טוב גם כלפי חוץ וגם כלפי פנים, שאנו היוזמים לכינון השלום — ואם הערבים ייענו לק' ריאה הזאת, נדמה לי שהם לא מצאו פארטנר כה טוב להידברות כפי שהם ימצאו דווקא בממשלת הליכוד, היודעת להכריז ולחרוץ החלטות, ויהיו הכאובות ביותר, כדי להגיע לשלום.

וכאן אני רוצה לומר שלושה דברים: אינני טוען שהשלום מידפק על דלתותינו, ואינני כל כך אופטימי, אף שביבחי את דברי שר החוץ, לגבי נטיות השלום. אבל אני רוצה לומר בצורה ברורה: השלום יש לו סיכוי אם נהווה בתוך המדינה כוח, אם נהיה אומה בעלת עוצמה אדירה — ועוצמה בטחונית בתקופתנו היא לא רק הצבא — היא המוראל, זו היא המנהיגות, היא החיים, היא הכלכלה, היא המשק והיא הרבה ערכים של מדינת ישראל שאין לחברות אחרות בעולם. וכאשר אני מדבר על ערכים אני גם מדבר על ערך ששמו קיבוץ. ברצוני לציין שאני מסתייג מההתקפה על הקיבוץ, מזווית ראייה כלשהי, בעד חור של גרוש או של מסים. כי אני חושב שזה נכס לאומי ואני חושב שזה ערך בטחוני-מדיני שצריך לשמור עליו בין יתר המרכי' בים שאני קורא אותם העוצמה החברתית-בטחונית-לאומית של מדינת ישראל.

אם אנו נתלכד מבפנים, אם נהדוף את כל ההשמ' צות ואת המזימות ליצור מדינה שהיא למעשה מיועדת לבוא במקומנו, כי היא באה להחזיר אותנו; אם נעשה את זה ואם נדע לצאת בתנופת הסברה בהירה, תכלי' תית; ואם לא נחיה באשליות, ואתם הרי יודעים שהנאה רגעית יכולה להישען על אשליות אבל בטחון לאומי, תעידה של אומה יכולים להישען רק על האמת, והאמת תובעת לחזור למקור של האמונה הציגית מצד אחד ולדוקטרינה הבסיסית של בטחון לאומי שהיה במקור הקמת צה"ל, דוקטרינה שאומרת כמה דברים, אבל אינני רוצה להעסיק את הכנסת בכך בשלב זה כי זמני הסתיים — אם נעשה את כל הדברים האלה גם יחד — אם נתלכד מבפנים וניצור את העוצמה, את המוראל, את הכוח, את המשק ואת הכלכלה, ואם נצא בתנופה הסבר' תית כדי להדוף את כל המשטמה הזאת שנקראת אש"פ ופלשתינאים, הרי שנוכל לעמוד ויהיה שלום לישראל בעתיד הלא-רחוק.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שריד, ואחריו — לח' ברי-הכנסת האונור.

יוסי שריד (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רצוני של ראש הממשלה לכנס את הכנסת במגמה לקבל החלטה מאוחדת בדבר שלילת משא-ומתן עם אש"פ, רצון זה היה מבוסס על שניים: 1. על תמימות-דעים השוררת, כביכול, בין רוב חלקי הבית; 2. על מידה של דחיפות שראש הממ' שלה מבקש לשוות לנושא.

חברי הכנסת, אני בא לכפור בשני היסודות האלה שעליהם נשענה יומתו של מר בגין, שסוכלה בינתיים על-ידי שתי מפלגות האופוזיציה הראשיות בבית.

ראשית, באשר לתמימות-הדעים, אין זו הפעם הרא-

— הודעת הממשלה על מדיניותה (דיון) (שריד, אלון, ויצמן, שינמן, האונזר) —

אולי מישוהו כאן יודע מה היא תכנית-דיין — מכל-מקום, אין שחר לאמירה שתכנית-דיין מתקבלת יותר ויותר.

ארצות-הברית לא שינתה כהוא-זה את עמדתה הי-סודית ואינה מוכנה להכיר בריבונות ישראלית על השטח-המוחזקים, להוציא תיקונים קלים. שר החוץ — ואגב, זה אחד החידושים המעניינים; אתם זוכרים את קול התרועה הגדולה שהממשלה הזאת תשנה גם את הגינונים הפארלאמנטאריים שלנו, שהממשלה הזאת תשב ותהיה נוכחת בכנסת? אני לא זוכר דיון מדיני אחד בקאנדנציה הקודמת, שלפחות אחד השרים הנוגעים בדבר —

(ק ר י א ה : שר הבטחון נכנס.)

אינני בטוח אם שר הבטחון נוגע לעניין.

— איני זוכר דיון מדיני אחד שראש הממשלה ושר החוץ לא היו יושבים דרך קבע.

יגאל אלון (המערך):

לשר הבטחון אין מזכיר מדיני.

יוסי שריד (המערך):

אמרתי שאינני בטוח אם הוא נוגע לעניין.

שר-הבטחון ע. ויצמן:

יש עוד דברים שאתה לא יודע.

יוסי שריד (המערך):

זה נכון. דווקא את הדברים האלה אני רוצה להפנות לאזנו של שר החוץ, וחבל שהוא איננו. שר החוץ, שנכ-ווה ברוחניותו בהיותו שר הבטחון, ערב מלחמת יום-הכיפורים ובמהלכה, מוטב שיזהר בצווגנים. מוטב שיחדל להתנבא, יחדל להרגיע ולהרדים את דעת-הקהל, יחדל לזרות חול בעיניים. כבר התנסינו בכל אלה, והת-רגשה עלינו האיומה במלחמות.

הגיע הזמן לתבוע במסגרת ממשלת בגין ודיין לומר לעם את האמת. והאמת היא שוועידת ז'נבה עומדת בסכנה גדולה, שהתנועה המדינית הקלה עומדת להיעצר כליל, שהמבוי הסתום קרוב. לא די להצהיר על משא-ומתן ללא תנאים מוקדמים, ובנשימה אחת להסביר שנסיגה בגדה אינה באה בחשבון, שנסיגה בגולן אינה באה בחשבון, שפשלשתנאים אינם נמצא, הסדר-ביניים מחוץ לתחום.

כל האומים הישראלים האלה, בצד הסרבנות הער-בית, מובילים פחות לז'נבה ויותר למלחמה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונזר, ואחריו — לחבר-הכנסת רום.

גדעון האונזר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זו הפעם הראשונה בתולדות ישראל שאנו, העם היהודי, משמ-שים חיל-חלוצ נגד כוחות הרסניים המאיימים תחילה עלינו ואחר כך גם על רבים אחרים. כך היה הנאציסם שהכריז מלחמת-הורמה על היהודי הבודד, כך הוא האש-פיסם שהכריז מלחמת-הורמה על מדינת היהו-דים. ייתכן שאש-פיסם כהשקפת-עולם מסוכן מאש-פ, כי עם אש-פם הסתדרנו, אבל אש-פיסם כבר הספיק לה-רוס מדינה באזור, את לבנון.

את המעשה, את קביעת העובדה בשטח. ממשלת הלי-כוד מעדיפה את התקיעה בשופר גדול, את תרועות החצוצרה, בעוד המעשה נדחק לקרן-זווית. ממשלה זאת של הליכוד ממריאה בקלות על כנפי המלים הגבוהות, אך זוחלת על גחונה כאשר מדובר בפעולה של-ממש, בהוצאת הדברים מהכוח אל הפועל, במימושן של המ-לים הלכה למעשה. וזהו, רבותי, ההבדל השביעי בין המערך ובין הליכוד בתחום זה של מדיניות חוץ ובטחון.

האם אחרי כל ההבדלים האלה ניתן לדבר ביושר ציבורי וכנות אינטלקטואלית על קונסנסוס לאומי? האם לנוכח כל חילוקי-הדעות האלה ניתן באמת להציג תזית אחת מלוכדת? אין להניח שראש הממשלה ושר החוץ שלו אינם מבחינים בהבדלים המודקרים לעין כול. על כן ניתן, אולי, לשער כי לא היה כאן אלא תכסיס פוליטי ממוחל, תרגיל ביחסי ציבור המיועד להציג את המערך ואת ד"ש במערומיהם, בלי הלבוש הפאטריוטי המהודר שמר בגין מבקש אותו לעצמו בל-בד. לא לאורך ימים תוכל ממשלת הליכוד לתעתע כך בדעת-הקהל, לבנות על בלימה ולכסות על הבקיעים בטיח דק.

חברי הכנסת, היסוד השני בכוננת הליכוד לזמן את הכנסת למושב מיוחד הוא יסוד הדחיפות. ראש הממשלה דחק במערך ובד"ש להשיב לו תוך 48 שעות. גם במקרה זה היה נסיון להוליך את דעת-הקהל שולל ברושם של דחיפות ובהילות. ייתכן מאוד כי הנושאים המדיניים אמנם דחופים ובערים, אך ככל הנראה, ולמרבה הפ-לא, הם אינם דחופים כל כך דווקא עליפי דעת הממשלה עצמה.

אם אתה כורה אוון לדבריו של שר החוץ ומתייחס ברצינות אליהם, הרי מעולם לא היה המצב המדיני טוב יותר ומבטית יותר. מי אמר "תהליך המשא-ומתן לשלום בין ישראל ומדינות ערב נמצא בעיצומו" — אם לא שר החוץ? מי אמר "ארצות-הברית אינה טוענת ואינה ממליצה לפנינו לשנות את עמדתנו לגבי אש-פ או לגבי הנושא הפלשתינאי" — אם לא שר החוץ? לפנו? מי אמר "לא רק שתכנית-דיין תקפה, אלא אני שמח לציין שהיא מתקבלת והולכת יותר ויותר גם על-ידי הצדדים האחרים" — וכל אלה ציטאטות — שוב, לא אחר מאשר שר החוץ. וכל הדברים האלה נאמרים במ-רוצת עשרת הימים האחרונים. אם כך, אם תהליך המ-שא-ומתן בעיצומו, אם ארצות-הברית אינה ממליצה לפנינו לשנות את עמדתנו לגבי אש-פ, ואם תכנית-דיין מתקבלת יותר ויותר — אז מה הדחיפות ומה הב-הילות? אם כל הדברים האלה הנאמרים ברושם גלי על-ידי שר החוץ הם אמת — מה בוער ומה דחוף?

אלא שדברים אלה של שר החוץ אינם אמת, וראש הממשלה יודע היטב כי לדברי ההרגעה שלו ושל שר החוץ אין כל אחיזה במציאות. אין כל שחר לאמירה שתהליך המשא-ומתן לשלום כבר נמצא בעיצומו. זו שטות גמורה. תהליך המשא-ומתן עדיין לא עשה את צעדיו הראשונים, ונשקפת סכנה חמורה שהוא ייקלע למבוי סתום עוד טרם התחיל למעשה. אין כל שחר לאמירה שארצות-הברית אינה ממליצה לפנינו לשנות את עמדתנו לגבי אש-פ.

כל ברי-כירב יודע כי ארצות-הברית מעוניינת מאוד בשינוי עמדתנו. היא רק מכלכלת את צעדיה בינתיים באיפוק ובהבלגה; ואין כל שחר לאמירה שתכנית-דיין, אגב, אני בכלל לא יודע מה היא בעצם תכנית-דיין,

לעומת העדר הכרזה כזו על נכונות לפשרה, שהיא מחוייבת המציאות, ניתנו לרוב הכרזות אחרות, מזיקות ומזיקות. הממשלה מדגישה וחוזרת ומדגישה כי בעניין ההתנהלויות היא עשתה עד כה רק מה שהממשלה הקודמת החליטה. יפה, ובכל זאת מה בין הממשלה הנוכחית לבין הממשלות הקודמות? — הממשלות הקודמות העלו יותר מ-70 התנהלויות ללא כל הכרזה, אף לא אחת, ולכן לא היה פולמוס; הממשלה הנוכחית לא קיבלה אף החלטה אחת חדשה, אבל הכרזה כל כך הרבה הכרזות עד שכבר קוממה נגדה את דעת-הקהל ואת ידידינו בעולם, ואפילו הכניסה מחלוקת בתוך יהדות ארצות-הברית. במקום לעשות מעשים, במקום לסתום כל פירצה בטחונות בשטחים — מכריזים הכרזות. והרי את "גוש אמונים" לא סיפקה הממשלה בהכרזותיה עד כה. לשם מה זה בא? אילו עובדות מדיניות זה בא ליצור, פרט לגרימת נזק לשמה הטוב ולמדיניותה של ישראל, ופרט לכך שאנו חללים להיות מובנים על-ידי ידידינו הטובים ביותר?

ודאי שמדיניות ההתנהלות היא הכרחית מבחינת בטחונה של ישראל — כדרך שעשו הממשלות הקודמות — לצרכי בטחון ומתוך שיקולי בטחון.

חיו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רום, ואחריו — לחברת-הכנסת ארבל-אלמוליני.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון במצב המדיני הוא הזדמנות לסכם צעדים מדיניים החדשה ולוון על העמדות של הממשלה הזאת. רובנו מסכימים שאין לנהל משא-ומתן עם האירגון הנקרא אש"פ או פ.ל.א.; רובנו מסכימים שאין מקום למדינה פלשתיאית בינינו לבין ירדן; רובנו מסכימים שאין לחזור לגבולות החורפים את קווי התיחום של שנת 1949.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הבעיה העומדת בפנינו היא: מה היא המדיניות אשר תבטיח כי עמדות אלה אכן יעמדו במבחן ההתפתחויות הבין-לאומיות? דובר הרבה על תיאום מוקדם עם ארצות-הברית. נושא זה הפך כאילו לאבן-בוחן של המדיניות הישראלית. אני חושב שצריך להבדיל בין תיאום מוקדם לבין בירור רים. יש מקום לבירורים ויש מקום לדון בעניינים מהירים וגם נוהלים עם ארצות-הברית; אבל בשום אופן אין מקום להתנות את המשך המשא-ומתן עם הערבים בהסכמה מוקדמת עם ארצות-הברית. כי הסכמה מוקדמת עם ארצות-הברית פירושה להביא למצב של עימות או למצב של קפאון במשא-ומתן לפני שנגיע לאיזה דיון עם מדינות ערב.

דובר פה על סכנה של עימות. כולנו יודעים שהעימותים עם ארצות-הברית היו בזמן כהונתה של ממשלת המערך. ממשלת המערך הגיעה לעימותים מספר עם ארצות-הברית בעת הנסיגות לתיאום מוקדם. אנו יודעים שבמאוס 1977, בדיונים בין ראש-הממשלה דאן יצחק רבין לבין נשיא ארצות-הברית, התקרבה מדיניות ישראל למה שאנו יכולים לקרוא עימות. אולי זה אחי הדברים הגדולים שקרו עם הישגיו הפוליטי והחלפת הממשלה העובדה שיש לנו ראש ממשלה חדש וממשלה חדשה מנעה את העימות שעמד לקרות בין ממשלת המערך והקו של המערך לבין ממשלת ארצות-הברית.

נגד השמדת-עם כרתה משפחת העמים הנאורה את האמנה נגד "ג'נוסייד". יש מקום ליוזמה לאמנה גם נגד "פוליסיד", נגד הטפה להשמדת מדינה. תורה מסור' כנת ז' מכונת החילג נגד ישראל, עברה לארצות אחרות ויכולה ללבוש צורה מצורות שונות. במשפחת העמים.

לכן צריכים ידידינו האמריקנים לדעת כי לא נושא ההכרזה בהחלטה 242 על-ידי אש"פ הוא הבעיה, כי לא שינוי טקטי זה או זה יכשיר וילבין אותם. עצם אופיו של אירגון זה אינו מותר כל אפשרות מצד ישראל להסב עמו לשולחן הדיונים. אכן אפילו בארצות ערב עצמן ניכרת התפכחות ועמידה על כך, ושהם מתחילים לראות את הסכנה החמורה שבאש"פ. נשמעים קולות גם מצד מנהיגי ערב שאין אש"פ עוד. צד הכרחי לזינבה. וה' יוקרה שנפגעה בעזרתם זכתה עכשיו לתמיכה דווקא מברית-המועצות.

מתחילה התפכחות לגבי אופיו האמיתי והמסוכן של אש"פ גם בקרב ערביי השטחים. אל גלול בקולות, שהם כרגע בודדים, אבל הם יכולים להתגבר אם נסייע להם, מפי חוגים ערביים חדשים בקרב ערביי יהודה ושומרון המתנגדים לאש"פ, אבל תרשה לי לומר, חבר-הכנסת סבדור, שהם מסכימים בירדן. חבל מאוד שדובר ממשלתי רשמי התבטא בפומבי בימים האחרונים בחוסר הקשבה ובזילזול בניצנים החדשים והצעירים האלה של גילוי עמדה חדשה לגבי אש"פ, במקום שהדבר מסוכן ביותר, אצל אישים שלבשו עוז לצאת בגלוי — כמו שאיחיו ואחרים — ולהתנגד למנהיגותו של אש"פ ולמנהיגותו של יאסר עראפאת במיוחד. אנו חייבים לתת עידוד לכוחות אלה, בניגוד למה שנהג בעבר כאשר השלכנו את הערבים לזרועות אש"פ באשר אסרנו התכנסות והתארגנות לגאלית פנימית. ואל נאמר שדברים אלה הם המשך לדברים קודמים. אולי נזכור מה היה אש"פ לפני שבע-שמונה שנים — מי התחשב בו? כל העולם לעג, זילול וצחק לו. יש קונסטלציה חדשה, ואנו חייבים להבהיר את עמדתנו במלוא הבהירות.

אבל, אדוני היושב-ראש, במדיניות לא מספיק להיות צודק, צריך להיות גם מובן. כאשר בעניין הפלשתיאני אנו מתעקשים ויש לנו רק תשובות שליליות ואין לנו אף תשובה חיובית אחת, אנו חללים להיות מובנים גם בדעת-הקהל בעולם, ואפילו — כפי שמתגלה לאחרונה — גם בקרב חוגים יהודיים בארצות-הברית.

ודאי נכון לומר שעם אש"פ לא נדבר, ודאי הכרחי לומר שמדינה שלישית לא תיכון בינינו לבין ירדן. יש לחזור ולומר זאת במלוא ההדגשה. לא די להכרז, כפי שעשה ראש הממשלה ברומניה, שהוא פלשתיאני-יהודי. אגב, כבר קדם לו ראש ממשלה שאמר את זה, והוא לא שיכנע שום איש. הבעיה קיימת מפני שמאות אלפי אנשים נושאים אותה אתם ולא מפני הסמאנטיקה שבדבר. אי-אפשר להתעלם מזה.

לכן אני רוצה לקדם בכרחה את דברי שר החוץ, במידה שהוא מבהיר על נכונות הממשלה, כפי שעשה היום לפחות ברמו, לעיין בהצעת פשרה כי תבוא מצד ערבי. אבל מדוע אנו צריכים להתמין הפעם ליוזמה בנוסח ההתמנה לטלפון? מה רע ביזמה שתבוא מצידינו לגבי פשרה הגיונית, סבירה, המתיישבת עם צרכי בטחונה של ישראל? מדוע להתמין להם? מדוע לתת להם את זר התהילה של דעת-הקהל שהם רוחשי שלום ואילו אנו עקשנים ונוקשים במדיניות?

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי רצוני לשגר מעל במה נכבדה זו ברכה חמה למתי יישובים ברמת-הגולן, החוגגים בימים אלה 10 שנים לראשית ההתיישבות בחבל-ארץ זה. בזכות החזון הציוני, הלהט החלוצי, ההגשמה העצמית והאמונה בצדקת הדרך קמו שם 26 יישובים ובהם מתגוררים כ-3,600 מתיישבים, כאשר רב ביניהם מספר הילדים שנולדו ברמת-הגולן.

היה לי העונג להיות אתמול בעצרת המרכזית שהתקיימה בקיבוץ מרום-הגולן, חברת כנסת יחידה, ולראות את היצירה הנפלאה, להרגיש התרוממות הרוח ולהתבשם מהפרחת השממה, דבר המזכיר לנו את ימי בראשית של כיבוש העבודה והאדמה בארץ-ישראל.

היה זה מרהיב לראות את מפת ההתיישבות ואת המתיישבים. הרכב היישובים ברמת-הגולן במסא את מחנה הבונים והמתיישבים את הארץ בעבר, בהווה, ובטוחה אני שגם בעתיד: שמונה יישובים משתייכים לתנועות הקיבוציות על סוגיהן, שישה לתנועת המושבים, שישה ל"הפועל המזרחי", שניים ל"העובד הציוני", ויש גם יישוב אחד של "גוש אמונים" ואחד של תנועת החירות. ההתנחלות וההתיישבות ברמת-הגולן תירשמה כאחד ההישגים המדיניים, הפוליטיים והבטחוניים של הממשלות שניהנו מאז מלחמת ששת-הימים. היו בכך החלטה נועזת, שיקול מדיני מפוכח וראיית הנולד.

שמחתם של מתיישיב רמת-הגולן מלווה בחרדה וספקות נוכח ההכרזות שניתנו עליידי אישים בממשלה בארץ ובחוץ-לארץ בדבר הסכמה לוותירות וההזות שיישובים. רוצה אני לקוות שהכרזותיו של שר החקלאות, שניתנו אמש בעצרת המרכזית שהתקיימה בקיבוץ מרום גולן, ניתנו בשם ממשלת ישראל, ושהישובים שהוקמו ועוד יוקמו ברמת-הגולן צריכים להיות בטוחים שישוּב שהוקם לא יטשו אותו.

כתבתי מכתב ליושב-ראש הכנסת וביקשתי לקיים ישיבה מיוחדת של הכנסת שתוקדש לציון 10 שנים לראשית ההתיישבות ברמת-הגולן. לצערי, טרם קייבלתי תשובה. אני מקווה שתשובה תהיה חיובית, כי ראויים המתיישבים וראויה ההתיישבות ברמת-הגולן לציון המאורע, כדי לתת עידוד ותמיכה למתיישבים ולהמשיך ההתיישבות בגולן.

כבוד היושב-ראש, היישובים שהוקמו ברמת-הגולן, בבקעת-הירדן, בפינת-הרפיה, בסני, במרחב-שלמה, בגוש-עציון, במעלה-אדומים, ביטאו את מדיניות הממשלה ויישובות והבטחון של המערך. זאת היתה מערכה לעיצוב גבולות בני-הגנה, כאשר הקו המנחה היה שאין מקיימים ישוב על-מנת לנטוש אותו בעתיד. עשרות יישובים הוקמו מאז מלחמת ששת-הימים ונוצרו עובדות על מפת ארץ-ישראל, בלי שהדבר עורר מחאות קולניות ואזהרות מצד מדינות בעולם. יש אימרה שאם עשית ולא דיווחת — כאילו לא עשית; לא עשית ודיווחת — רבים יחשבו שעשית. אימרה זו מאפינת לא במעט את הפעילות הפאראלאמנטרית. רצוני להשתמש בפאראפראזה אקטואלית לאימרה זו: התנחלות ולא פיטפטת — העולם עיקם את האף והשלים; פיטפטת ולא התנחלת — קוממת את העולם נגדך.

כנסת נכבדה, השר ישראל גלילי הוא אבי-אבות

הדרך היחידה למנוע עימות היא לשכנע את ארצות-הברית, תוך הסברה לדעת-הקהל בארצות-הברית, שעל ארצות-הברית לדבוק בעמדה שנוסחה במצע המפלגה המאקראטית שעליו נבחר הנשיא קארטר — לאמור שארצות-הברית תפעל להביא את הצדדים למשא-ומתן על שלום, על חווה שלום ועל קביעת גבולות מוסכמים במזרח התיכון, ואת המשא-ומתן וניהול המשא-ומתן יש לעשות בין הצדדים עצמם.

כיום אנחנו חייבים לרכוש את המאמץ המדיני שלנו במאבק נגד אש"פ, מאבק הסברה, מאבק מדיני. המאבק המדיני יכול להתבסס על מחוייבות ארצות-הברית בעניין משא-ומתן עם אש"פ וקש"ם עם אש"פ. נזכור שארצות-הברית התחייבה במזכר הסכם ההפרדה בסני — אולי זה אחד הדברים היחידים הטובים באותו הסכם הפרדה — שלא לקיים קשרים עם אש"פ אלא אם אש"פ יכיר בקיום מדינת ישראל. עלינו לעמוד על סעיף זה ולא להסתפק רק בהכרה בהחלטה 242.

יש לנו גם מאבק מעשי, והמאבק המעשי נגד אש"פ, הוא בדרך ההתנחלות. עלינו להדגיש שההתנחלות היא חוד החנית במאבק נגד מדינה אש"פית. מגיעים רמזים מארצות-הברית ויש השואלים מדוע אנחנו מתעקשים בעניין ההתנחלות. כאילו זה עניין שולי. עלינו להבהיר שההתנחלות היא נקודה מרכזית, אחד מיסודות הציונות, מיסודות ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל. למען קיום המדינה ולמען מנוע הקמת מדינה פלשתינאית יש לעמוד על כך שנושא ההתנחלות הוא נושא בסיסי ומהותי למדינת ישראל.

למען מניעת מלחמה ולמען שיתוף פעולה עם ארצות-הברית עלינו לדבוק במדיניות המבוססת על הצרכים הבסיסיים ביותר של מדינת ישראל. אם נעשה זאת נוכל גם לעמוד ולהציג את התיוה בהסברה כנגד התיוה "שפני מדינות ערב לשלום", כפי שהן מצהירות, אבל לדעתי בהגדרתי זו זה "שלום" ללא מדינת ישראל. על התוספת הזאת יש לעמוד כאשר מציגים את מדיניות מדינות ערב כמדיניות "מתונה".

נוכח מצב זה יש חשיבות עליונה לדעתי, להיערר כוח הגבולות הגזעניים להגנה גם במסגרת הסכם שלום. עלינו לומר שהסכם שלום שאין בו בטחון — אין בו גם שלום. לפיכך חשוב לשמור — גם אם בסני אפשר לקבוע גבול השונה מהקו הנוכחי — שלא להגים בצימ צום מאחזון בסני. אין בסני מרחבים ללא גבול. הגנת ארץ-ישראל מתחילה בסני. כל התקפה על ארץ-ישראל מהדרום החלה בכיבוש סני. כדאי שנזכור את ההיסטוריה הזאת. כל התקפה על ארץ-ישראל מהצפון החלה בגולן, והגנת ארץ-ישראל בצפון מתחילה בגולן. וכמובן, הגנת לב לבו של העם בישראל היא ביהודה ובשומרון.

אם נישאר נאמנים לבטחון ישראל יהיה מעמדינו האסטרטגי איתן, ואז נהיה נכס גם לידידינו. מעמדה כזו נוכל לרכוש את מאמצי ההסברה של מדיניותנו בעור לם. במדיניות כזו, המשולבת בהערכה מפוכחת של ההתפתחויות באזור, תוך כדי ניהול משא-ומתן, יש סיכוי שנרחיק את המלחמה, שנמנע את המלחמה, ואני מקווה שבכך נקרב את השלום.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמולינו, ואחריה — לחברת-הכנסת דרוקמן.

על דגלו את הרצון להכחיד את מדינת ישראל ואין הוא בוחל בשום אמצעים עלימנת לזרוע רצח והרס, כאשר לא אחת הוא מסתייע בשכירי-חרב מבני עמים אחרים. גם אם אש"פ היה מצהיר שהוא מקבל החלטת מועצת הבטחון 242 זה לא היה הופך אותו לצד שצריך לנהל אתו משא-ומתן.

יש להצטער על הכירסום שחל בגישתה של ארצות-הברית כלפי אש"פ, כאשר בעבר הציגה לעצמה כתנאי בלי-עבור תביעה מאש"פ להסתייג מהאמנה הפלשתית-נאית. כיום נשיא ארצות-הברית מוכן להסתפק בהכרזה מילולית של נציגי אש"פ שהם מקבלים עקרונות את ההחלטה 242. אש"פ לא שינה את פרצופו, וגם לא ישנה. טועים אלה הרואים שינוי ותמיכה בגישתם של מנהיגי אש"פ כלפי ישראל — אני אומרת דברים אלה באוני ידידי חברי-הכנסת אריה אליאב — וגם הפעם הם נחלו אכזבות לאחר ההחלטות בדמשק, אך מסופקני אם זה יפקח את עיניהם.

רצוי שהעולם כולו יידע שבעם שבישראל — וזה מעבר לחילוקי-דעות בתחום המדיני בין האופוזיציה לקואליציה — קיים קונסנזוס לאומי נגד ההכרה באש"פ והתנגדות לכל משא-ומתן אתו.

אדוני היושב-ראש, שללנו וגושלו כל רעיון ומח-שבה להקמת מדינה פלשתינאית מעבר לירדן. הקמת מדינה כזאת היא סכנה לעצם קיומה של מדינת ישראל, כי צעד זה יהיה שלב ראשון בתכנית אש"פ להקמת מדינה "חילונית" בכל ארץ-ישראל וזה, כמובן, על חשבון חורבנה של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, מדיניות הממשלה יוצרת, לצע-רי, אשליות של אופטימיזם על הישגים בזירה הבין-לאומית. כשאנו שומעים הכרזות מפי שר החוץ על הסיכויים לשלום ועל כך שמצרים מעוניינת בהסדר, איננה מוכנה למלחמה ואין לה עניין במלחמה — כל זה מעורר אסוציאציה בתחום הזמן, בתוכן הדברים ובאיש המשמיע את ההכרזות: מבחינת הזמן אנחנו מתקרבם ליום-הכיפורים; התוכן וההכרזות — ספטמבר 1973, על כך שלא נשקפת סכנת מלחמה בשנים הקרובות; והאיש הרי היה שר הבטחון דאז והוא שר החוץ דהיום של ממשלת ישראל.

כבוד היושב-ראש, פחות נבואות, יותר ריאליזם, יותר כוונות, כי שילמנו מחיר יקר על נבואות-שקר. עם כל שאיפתנו לשלום ונכונותנו להתקדם לשלום ולשלם מחיר בעד שלום-אמת אנחנו חייבים להיות ערוכים להדוף כל סכנה של מלחמה. חזקה על צה"ל, כדברי הרמטכ"ל, שהוא ערוך ומוכן להדיפת סכנות אלה ולהגן על בטחונה ושלימה של מדינת ישראל.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת יגורי, ואחריו — לח-ברת-הכנסת כהן.

אסף יגורי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת בכנס המי-חד מקיימת דיון מדיני כולל, וזאת במגמה לענות על בעיה מרכזית: האם הגענו לנקודת קסאון במהלך המדיני, אדוני שר החוץ, האם באמת מבוי סתום, האם מדיניות של בדידות? חברת-הכנסת שולמית אלוני הביעה חרדה, בדבריה בכנסת, לבני ה"כ" כאשר יהיו בני 30. אני שואל: האם הדיון המדיני היום בכנסת נתן תשובה לבני ה-20

העקרון הראשון. לא אחת האשימו אותו גם מעל במת הכנסת שהוא פועל כיושב-ראש ועדת השרים לענייני התיישבות כאילו הוא נמצא במחתרת. כמו התנחלויות, כמו ישובים ללא הכרזות בומבאסטיות, ללא חנינות. היום, נוכח המתרחש, אנחנו למדים לדעת עד כמה היתה חכמה ותבונה במדיניות שנהג בה גלילי בכל הקשור להתיישבות והתנחלות.

לדאבוננו, כיום פועלים לפי העקרון השני. בטרם הוקמה אפילו התנחלות אחת נוספת היה מבול של הצהרות בומבאסטיות, וכל העולם נועק לגנות, למחות ולהזהיר נגד ההתנחלויות שטרם הוקמו. אפילו ההצ-הרות שניתנו על-ידי שרי הממשלה שהממשלה הזאת לא נושאת באחריות על ההתנחלויות החדשות, כי עליהן הוחלט עוד בממשלה הקודמת, לא השקיטו את הרוחות. צדק גובר הסוכנות מר אריה דולצין בשאלו: למה ומדוע ולמי היו דרושות כל ההכרזות שניתנו על החלטת ועדת השרים להקים שלושה ישובים?

כבוד היושב-ראש, לא אחת נמתחה ביקורת על-ידי האופוזיציה לשעבר, היושבת כיום על ספסלי הממ-שלה, על קצב ההתנחלויות, אך הגדילה לעשות חברת-הכנסת גאולה כהן — אני מקווה שאת מקשיבה לי, כי הנושא הזה קרוב לך, ואני בטוחה שעוד תתגעגע לממשלת המערך על המעשים הגדולים שעשתה בתחום ההתיישבות וההתנחלות — שטרם שמענו מפיה מלה מאז הקמתה של הממשלה החדשה. אבל על היש הגדול שנוצר בתחום זה יעידו דבריו של עורך "זאת הארץ", שאי-אפשר להאשים אותו באהדה למערך; וכך הוא כותב בגליון האחרון: "ממשלות המערך, הגם שלא אימצו רשמית את תכנית-אלון, פעלו לפיה בתיכנון ההתיישבות. הן לא חששו מתגובת הערבים ולא נבהלו ביצוגי הטייט-דפארטמנט. את תכנית-אלון ביצעו באומץ הראוי לשבח, במרות שכל נקודה בבקעת-הירדן, ברמת-הגולן, בפתיחת-רפיח ובדרום-סיני זכתה לעקימת אף של וושינגטון." לא שהאמריקנים תמכו במדיניות הזאת, אך היש הגדול הזה בתחום ההתיישבות הושג בזכות מדיניות מפוכחת ואחריתו ושקולה של הממשלות הקודמות, שהביאה לריסון בהתבטאויות ובקביעת עמדה חריפה נגד, ולא כפי שאנו עדים כיום למתרחש מסביב לנושא ההתנחלויות.

יש לראות בחיוב המשך ההתיישבות וההתנחלות, תוך מתן עדיפות לשיקולי בטחון המדינה, ולדחות את הטענה האמריקנית המושמעת, כאילו ההתיישבות בש-טחים איננה חוקית. יש לראות בהתיישבות צו ראשון במעלה מבחינה ציונית, בטחונית וחברתית וחלק במאבק להבטחת גבולות בני-הגנה. אני רוצה לקוות שהממשלה החדשה תדבר פחות ותעשה יותר בתחום ההתיישבות, כי התיישבות לא מקימים על-ידי דיבורים אלא על-ידי מעשים.

כבוד היושב-ראש, היה ויש ויכוח בין המחנה הציוני הסוציאליסטי לבין הליכוד, ובמיוחד עם חלק ממנו, על גבולות הארץ ועל הדרכים להשגת השלום. הוויכוח לא תם והוא בא לביטוי בעמדות המדיניות אשר ננקטות על-ידי המפלגות משני המחנות. דבר זה מוצא ביטוי הן בהכרזות והן בפראקטיקה היומיומית.

אין ויכוח בינינו על כך שאין לנהל משא-ומתן עם אש"פ, לא בזיבה ולא בכל מקום אחר. לא ראינו באש"פ תנועת שיחרור לאומית ולא נכיר בו כמייצג של תושבי יהודה ושומרון. זהו אירגון רצחני שחרט

התארגנות מצרית מאסיבית, קריאת שר המלחמה המצרי לעלות על הדרך הצבאית — כל אלה בפירוש סימנים שצריכים להדאיג אותנו. והעולם כולו נכבש על-ידי הפאתוס והלהט האש"פי. כתב לי ידיד נאמן של ישראל בארצות-הברית שכלי התקשורת בארצות-הברית מקיימים עכשיו התקפה מאסיבית על ישראל. הכוללת מיתקפה אמציונאלית ופוליטית של אש"פ, על כך יש לענות ולכך יש להיערך. אך אצלנו עוסקים ב"טוטו" לאומי עם מי נפגש דיין, ודיין מודיע שיש סיכוי להידברות על שלום ופני סאדאת לשלום. אצלנו עוסקים במצעד צה"ל בעוד שסאדאת מבקר בתעלה. אצלנו יש המוכנים להידבר עם אש"פ בעוד יאסר עראפאת מסייר במדינות ערב ומתאם עמדות עם ברית-המועצות.

מדיניות של בדידות כזאת עשויה להביא לבדידות מזהירה, אבל בבדידות עמוקה ותהומית. יש סחף מדאיג בבדידות של ישראל. אמנם אין לתלות את כולו במעשיה או במחדליה של הממשלה, אבל קצב הפיחות והיקפו בדעת-הקהל העולמית, לרבות מדינות ידידותיות, הוא חמור. מוטל על כולנו, אדוני היושבי-ראש, להתייצב נגד הסחף הזה, להסביר, ולא להתנבא על השלום הממתיך בפתח.

לא עוד מחדלי יום-הכיפורים פעם נוספת. מדרכנו היהודית, הציונית והישראלית נגזרת עמידה איתנה, אבל מעולם לא ויתרנו על בעלי-ביתנו. ומה שלא פחות חשוב — יש להכין את העם לימים של עימות; לומר לו את האמת, לומר לו את כל האמת. כל עוד מתחשבים אויבינו פתרונות צבאיים ומעדיפים אותם על פני דרך המשא-ומתן המדיני, מוטל עלינו להתייצב ולהגן על קיומנו בכל מחיר. את השלום לא יביאו הפשטנים. אבל דרושה דרך לפתרון במסגרת הסכם שלום. רק מי שמוכנים לחתור אליו ללא ליאות וללא חת, הם גם שישגיגו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת כהן, ואחריה — לאחרון המשתתפים בדיון, חברת-הכנסת דרוקמן.

נאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, לצערי הרב, חוסר הבושה שאפיין את המערך בשלטון ממשיך לאפיין אותו באופוזיציה. להמשיך ולטעון היום את הטענות שהביאו להידרדרות שהממשלה רוצה לעצור אותה, זה אכן יותר מחוסר בושה.

אתם, ידידי מהמערך, בישראל — אם מותר לדבר בלשון זו — את כל הדיסה הזאת בדעת-הקהל בעולם. לכם היה חלק רציני במפולת היחסים בינינו ובין העולם. ועכשיו אתם עומדים, כל סומק בפנים, ומבקרים משלה בת חודשיים של שלום, בלי לתקן בחודשיים מה שמשה קלתם בשלושים שנה. כך בכלכלה, כך במוסר העבודה בים, באוויר וביבשה — אם נזכור את כל השביתות — כך בעלייה ובקליטה וכך במיוחד במדיניות החוץ.

ובאשר למדיניות החוץ, אתם הראשונים שהכרזתם על יהודה ושומרון כעל שטחים מוחזקים, כבושים, קדוין, על החזרת שטחים, התל מחניסוח של ראש הממשלה למחרת מלחמת ששת-הימים: "לא יצאנו לכיבושים טריי" טוריאליים" וכלה ביגאל אלון, שר החוץ לשעבר, שאמר שהנושא הפלשתינאי הוא לב הבטיח — חבל שחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו איננה נוכחת באולם. כך גם ביחס להתנהלויות. אתם גרמתם לכך שההתנהלויות הן

וה-30 של היום? האם הם מחזוקים יותר? האם דרכה המדינית של ממשלת הליכוד מחשלת אותם, האם יש חדש יותר, אמיתי יותר, בדרכנו לאחר הדיון מאשר לפניו? זוהי השאלה. רבותי חברי הכנסת, אדוני היושבי-ראש, טיח איננו בטון וערפל סמיך איננו גשם ברכות. גם אם אין פתרונות מהירים ודווקא משום שאין, צריך להביט בעיני העם נכונה ולומר לו את האמת.

נגמר הסיבוב הראשון עם האמריקנים, ושר החוץ מודיע שאחרי הסיבוב הראשון יהיה סיבוב שני, הפעם בניהול, והוא ידווח לכנסת. השאלות הן: במה נוסעים ועל מה נושאים ונותנים. יש שדרים אישיים בינינו ובין וושינגטון. בדרך כלל, כשיש שדרים אישיים כאלה יש להניח שאין אמינות.

יש הכרזות על השוואת השירותים בשטחים בין ישראל לערביי השטחים. מה שאין, זה מדיניות שתיתן אופק וסיכוי. אין שיחות ז'נבה בזמן ובמסגרת שנקבעו.

מדיניות הממשלה לאחר תקופה של חודשיים הביאה לקפאון. גם אם אין עימות גלוי עם ארצות-הברית, אדוני ראש הממשלה — וראש הממשלה גאה על הישגיו בעת פגישותיו עם הנשיא קארטר — הרי נראה לכול שאנו מתקרבים בקצב מואץ למצב שאין בו דורשית אלא הקצנה, התחפרות כל אחד בעמדתו, ודראמה זאת מתחזקת ללח עם בעלת-ביתנו הגדולה והחשובה.

ממצב של נתוני פתיחה של דינאמיות, אשראי מדיני פתוח, לוח זמנים מוסכם, שנתון אולי סיכוי להמשך פעילות פוליטית ולמגעים שוטפים — עברנו היום למצב של גבור הסכנה של עלייה על המישור הצבאי. שר המלחמה המצרי מודיע: "המזרח התיכון ייצא מהמבוי הסתום רק דרך מלחמה". מועצתו האחרונה של אש"פ בדמשק תיוקת את הקו הנוקשה של אי-קבלת החלטה 242 והתייצבה מאחורי האמנה הפלשתינאית.

כנסת נכבדה, כל מי שרואה באש"פ גורם למשא-ומתן כחלק ממערך הכוחות המדיני-פוליטי במזרח התיכון מומין, למעשה, פורענות חמורה מאין כמוה בשני מישורים: האחד — יצירת תשתית לצמיחת מדינה ערבית שלישית בין ישראל וירדן; השני — בלימת הכוחות השקולים והאמינים יותר בערי הגדה. אש"פ איננו בשום פנים הגוף שנבחר לייצג את הערבים הפלשתינאים, אף שהוא מתמרר להיות כזה. אירגון טרוריסטי זה איננו גם תנועת שיחרור לאומית במובנה המוגדר של תופעה זו. אש"פ חוזר ומצהיר שבטרור שהוא מקיים זה שנים נגד גברים, נשים וילדים אין הוא מבחין בין מי שמעורב בקו העימות אותו לבין כל יהודי באשר הוא. זה לגבי-אופיו ושיטות פעולתו של אש"פ, כפי שהוא מבצען. תנועות שיחרור לאומיות מתאפיינות בכך שהן פועלות בשטח, שיש מאחוריהן תמיכה עממית רחבה, שהעקרונות המנחה אותן איננו חיסול והשמדה אלא השגת עצמאות לאומית. אש"פ איננו כזה. אש"פ הוא אירגון טרור ואין הוא בריש עם ישראל.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, האויב המרכזי של מדינת ישראל המאיים על קיומה איננו אש"פ אלא מדינות העימות העיקריות: מצרים, החזית המזרחית — סוריה, ירדן ועיראק. נראה כאילו נכנסנו למערך הטעיה כולל ובו מתמקדת תשומת-הלב בבעיות אש"פ ומוסחת הדעת ממה שנערך ונרקם סביבנו על-ידי מדינות האזור. יותר שריון סורי בלבנון, גיבוש המערך של החזית המזרחית,

עראפאת. האם אנחנו נתערב? ואם נתערב, האם העולם יקבל את ההתערבות שלנו?

את כל הקילקולים האלה, שלכם, עלינו להתחיל לתקן מאלף-בית. ערביי ארץ-ישראל הם חלק מחמשים-שישים מיליון ערבים בשטח. בניגוד למעצמות מסויימות אנחנו נותנים להם ברירה: רוצים להיות אזרחים חפשיים ומלאים במדינת ישראל — כל הכבוד וכל הזכויות; רוצים במדינה ערבית ריבונית — יש להם 21 מדינות לרשותם וברכת הדרך שלנו. זהו הפתרון הפונקציונאלי ביותר. אם מדברים על פתרונות פונקציונאליים, זה הפתרון הפונקציונאלי.

אדוני היושב-ראש, הבחירות שהיו רק זה עתה הוכיחו שהצלחנו לנקות קצת את המחשבה של הציבור בישראל מן הערפל שהכניס המערך לראשו. קשה יותר, אבל חשוב ביותר לעשות את זה בחוץ, להתחיל לפזר את הערפל שבמשך הרבה מאוד שנים הוכנס לראשיהם גם של ידידים בעולם. לשם כך יש צורך להקים כלי הסברה גדולים ויעילים. המדיניות איננה תחליף להסבר רה וההסברה איננה תחליף למדיניות. זו במקומה וזו במקומה. ההסברה היא חזית המלחמה החשובה ביותר שאנחנו עומדים בה. זו חזית שיכולה לחסוך חזיתות אחרות. לפעמים יש מלה אחת נכונה שיכולה לחסוך הרבה דם. ולא שאין אינטרסים בעולם. תמיד היו אמיתיים או מדומים. הגנה הצהרת באלפור — האם לא היו אינטרסים לאנשים שחתמו על ההצהרה? והגנה ההכרזה על קום המדינה והחלטת א"ם — האם לא היו אינטרסים למדינות שחתמו על ההכרזה? היו, וגם היום יש. בכל זאת יש גם היום משקל לכך אם בעל האינטרס גם חושב שה"קייס" שלך צודק או לא. גם היום חשיבות לכך. מה גם שבסופו-של-דבר הצדק שלנו הוא גם אינטרס עולמי. אפילו הביקור האחרון ברומניה מוכיח שגם בארצות קומוניסטיות ישקלו פעמיים אם זה אכן אינטרס שלהן להביא לידי התפוצצות במזרח התיכון.

מתוך הערכה נכונה של הגורם הנקרא "הסברה" רצה ראש הממשלה ליעד מיניסטריון מיוחד להסברת חוץ. חבל שדבר זה לא מומש. מן הראוי לשקול זאת מחדש.

לסיכום, לפני שאתם, חברי המערך, מתייצבים פה, לפעמים, אצל אחד מכם, בהעמדת-פנים של אופוזיציה היודעת מה היא רוצה, תחליטו אם אתם רוצים מה שתבר הוועדה המדינית של מפ"ם אתמול — ומפ"ם היא חלק מהמערך — אמר: "גם עם פלשתינאי, גם אש"פ"; או מה שרוצה פרס — בעיני אין שום הבדל בינו לבין דיון — האומר: אופוזיציה רצינית תהיה רק כאשר היא תדע מה היא רוצה. חלק גדול מכם, בעומק לב, רוצה שבגין ודיין יצליחו. בהזדמנות זו — ואיני אומרת זאת בלשון בדיחות-הדעת — היום יום ראשון ללימודים בארץ: אולי כדאי שחלק גדול מחברי המערך יישבו קצת ללמוד, ולדעתי גם מאלף-בית.

הי"ר י. שמיר:

חברי-הכנסת דרוקמן איננו באולם. רשות הדיבור לכבוד ראש הממשלה.

מעצור לשלום. התנחלויות תהיינה. יהודה ושומרון יהיו. (קריאה: התיי?)

אתם במשך שבע-שמונה שנים לא הקמתם התנחלות אחת ביהודה ובשומרון. אנחנו רק חודשיים בממשלה. תהיינה התנחלויות. ואם אינן עד היום, הרי זה בגלל כך שאתם יצרתם את המפולת, הורדתם מתנחלים מהשטח. אתם באים לבקר אותנו על התנחלויות? איפה הבושה? (חברי-הכנסת י. שריד קורא קריאה-ביניים)

אני מתפלאת עליך, כיצד בעברית יפה ונכונה אתה מדבר שטויות כאלה.

(חברי-הכנסת י. שריד קורא קריאה-ביניים)

המערך נתן לגיטימציה יהודית למה שבפיכם נקרא היום הידרדרות בדעת-הקהל בעולם ותמיכה בעם הפלשתינאי. עבדתם קשה לשכנע את העולם שיקבל את התזה של הערבים שהפלשתינאים הם משוללי מולדת, ואם הם משוללי מולדת מובן שמישהו שלל אותה מהם, כי אנחנו גירשנו אותם. עלי-ידי כך עזרנו לתת יתר חוקף לטעון הערבי שארץ-ישראל היא פלשתינא ופלשתינא היא ארץ ערבית. עכשיו עלינו לעמול קשות כדי להסביר לעולם שארץ-ישראל היא ארץ היהודים. מי שנפגש עם עתונאים בעולם יודע כמה קשה הדבר. קשה לשכנע שהבעיה הקרויה פלשתינאית לא רק שאינה לב הבעיה אלא היא הסוואה למגמה הערבית להשמיד אותנו.

אנחנו כבר עוסקים בהסברה כמה חודשים, ואכן נוכחנו שבכך צריך לשכנע לא רק יריבים אלא גם גורמים ידידותיים. הם לא חייבים להיות יותר פאטריוטיים מאשר ממשלת המערך לשעבר. יתר על כן, צריך לשכנע בכך גם גורמים יהודיים בעולם שאנחנו, במו ידינו, עזרנו להם להאמין שבכל זאת צריך לעשות צדק עם הפלשתינאים. זה ראשית כול.

שנית, הקונצפציה ההיסטורית של המערך לוותר לחוסיין, רק לא לאש"פ — חוסיין כן, אש"פ לא — קונצפציה זו מוכירה לי את המעשה בקריית קודש חלם, מעשה באותו שמש של בית-הכנסת שבדרכו בבוקר להעיר יהודים ללכת לתפילה בבית-הכנסת ראה שהרחוב מלא שלג ולא רצה לקלקל את מרבד השלג הלבן. כדי לא לקלקל החליט שארבעה חלמאים ישאו אותו על כפיים והוא לא יצטרך לקלקל את השלג. כך אתם אינכם רוצים שהערבי עראפאת ישלוט פה. כך אתם לוקחים ארבעה שמשים כדי שהם ישאו את עראפאת לשלוט ביהודה ושומרון, כי ברגע שאדם מדיים שאיזה ערבי רשאי לשלוט ביהודה ובשומרון מגוחך לבוא ולהכתיב מי ישלוט שם. העולם מקבל את הנחת-היסוד שלכם שיהודה ושומרון הם לא שלנו, ושום גוי בעולם, אף הידיד הגדול, לא יקבל את הרעיון שישראל תקבע מי ישלוט שם. זה אבסורד וזה בלתי-דמוקראטי. ברגע שאנחנו אומרים שזה של ערבים, לאורח הערבי הזכות להחליט מי ישלוט שם. ועוד, למחרת מסירת יהודה ושומרון לשלטון חוסיין הם יורידו אותו וישליטו את

2. תשובת ראש הממשלה

ראש-הממשלה מ. בגין:

פולין והן את ברית-המועצות. הן השיבו מלחמה שערה מתוך הגנה לאומית עצמית חוקית, ניצחו במלחמה, ומשום כך, על-פי המשפט הבין-לאומי, חלו כל אותם השינויים באירופה המזרחית והמרכזית הידועים לכל בני דורנו.

אבל אם הן בצדק כך שינו את התנאים הטריטוריאליים באירופה, אף אנו בצדק — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
העם הערבי הפלשתינאי אינו גרמניה הנאצית, וישראל היא לא ברית-המועצות שנלחמה בנאצים.

ראש-הממשלה מ. בגין:

ובכן, מלחמת ששת-הימים היתה מלחמת-מגן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מלחמת תוקפנות.

ראש הממשלה מ. בגין:

התקפנו על-ידי 4,000 טאנקים במשך שבועיים ימים. איימו עלינו מכל בירות ערב בהשמדה טוטאלית. נתינו פקודות שאם הצבאות הערביים ינצחו, עליהם להשמיד את האוכלוסיה האזרחית. הפקודות האלה נמצאו בידנו. אנו יצאנו למלחמת-מגן במובן העליון ביותר של המושג הזה. ואם כך היה — על-פי המשפט ועל-פי הנהול, השינויים הטריטוריאליים כלולים במציאות החדשה, והם מן הדין יהיו כלולים בחוזה השלום כתוצאה ממשי-ומתן בין המדינות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בכל-זאת, משפחת העמים דורשת מישראל לסגת מהשטחים שנכבשו ביוני 1967. זו העובדה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ:
על איזו משפחה אתה מדבר?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
משפחת העמים כולה, שגם אתה מוסיף אליה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

באשר ל-P.L.O., הסברתי לראש ממשלת רומניה ולדעת-הקהל — שבהודמנות היא יכולת לדבר אליה — כי שום מדינה בעולם לא היתה מסכימה לנהל משימתן עם אירגון אשר מיעוט לאומי בתוכה היה מקים אותו, והוא, אותו אירגון, היה רוצה אנשים, נשים וילדים במדינה ההיא והיה מכריז שהיא בעצם ומלכת-חילה בטלה ומבוטלת.

אמנם כן, אפשר להחיל דוגמה זו על רומניה עצמה. ברומניה מתגוררים קרוב לשני מיליון הונגרים. אילו הם, ההונגרים, היו מקימים אירגון שהיה מודיע כי מדינת רומניה בטלה ומבוטלת והיה מסתער בבוקא-רשט על נשים וילדים — אין לי שום ספק שממשלת רומניה לא היתה מנהלת אתו שום משימתו והיתה עושה הכול כדי להדבירו. והוא הדין בכל מדינה בעולם. יש העושים השוואות שטחיות בתכלית, לאמור: היו דברים מעולם, ניהלו משימתן עם אירגונים כאלה. אומרים לנו: F.L.N. באלג'יריה. נכון, הצרפתים ניהלו משימתן עם אירגון זה, אבל הוא רצה רק שהצרפתים יעזבו את אלג'יריה ולא דרש את פאריס. האירים בצפון-אירלנד — הם רוצים שהצבא הבריטי

אדוני היושב-ראש, עם ראש ממשלת רומניה קיימנו שיחות מעיקרן על הבעיות הכלכליות ואילו עם נשיאה של רומניה קיימנו בעיקר דרשה על הבעיות המדיניות. הסכמנו והתלטנו ששתי הארצות יגבירו את היצוא, האחת לרעותה. בנובמבר יבקר ברומניה חברי וידידי שר התעשייה, המסחר והתיירות. לקראת הביקור הזה נכין תכניות להגברת היצוא לרומניה ובוודאי נקבל תכניות רומניות להגברת היצוא של רומניה לישראל, וכך נגביר את שיתוף הפעולה באורח החיובי ביותר, כי יצוא הוא גותן עבודה לעובדים בשתי הארצות והוא המקדם אותן בשטח המשקי. חילוקי-דעות בין מדינות רומניה לבין מדינות ישראל, שידענו מראש על קיומם, באו לידי ביטוי בסעודת הערב הממלכתית אשר מר מאנסקו ערך לכבודי. יש אשר קראו לחילופי הדברים בינו לבניי בשם עימות, אבל אם היה עימות הוא לא הביא אי-כבוד לעם ישראל. זה נכון שאת דבריו של ראש ממשלת רומניה מצאתי ברגעים האחרונים לפני שקם לשאת את דבריו; מצאתי בתרגום האנגלי של דבריו פיסקאות על הצורך בנסיגת ישראל לקווי ה-4 ביוני 1967; על הצורך לשותף את P.L.O. בוועידת ז'נבה, לרבות יחד עם מדינות ריבוניות; על הצורך בהקמת מדינה פלשתינאית, ועוד — הכל על-פי המדיניות הרומנית הידועה, שניתן לה ביטוי פעמים רבות גם בקשר עם ביקוריהם של אורחים ישראלים אחרים בבוקארשט.

אילמלא הייתי משיב או מגיב, אילו החרשתי — היה נוצר מצב לא נעים. אבל הגיבתי. עשיתי את החובה המוטלת עלי. הודעתי מראש למר מאנסקו כי על הדברים, שעל-פי בקשתם אני מסרתי להם בכתב, אוסיף הערות בתשובה על דבריו — — —

סלח לי, אדוני היושב-ראש — חברי-הכנסת דרוקמן, אם אתה רוצה להשמיע דברייך אני מוכן להפסיק, משום שרק אתה איחור מצידך, ואני אעלה בעקבותיך. אני מוכן לעשות זאת.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
אני מוותר.

ראש הממשלה מ. בגין:
תודה.

— — — באשר לנסיגה הטוטאלית לקווי ה-4 ביוני 1967 הסברתי שיש הבדל בין מלחמת מגן לבין מלחמת תוקפנות. התוקפן לעולם אינו לחוק בידו את פרי תוקפו. נותן. אבל אם המלחמה היא מלחמה להגנה לאומית עצמית חוקית, שינויים טריטוריאליים הם הכלל הגדול במשפט הבין-לאומי וגם בפראקטיקה הבין-לאומית.

ואמנם כן, באחת הבירות של אירופה המזרחית שאלתי: אילמלא כך היה — מה עושה ברית-המועצות בקניגסברג, שהיא קוראת לה היום קאלינינגראד? אני רוצה היום להבהיר שאנו חושבים כי רוסיה, בצדק, נמצאת בפרוסיה המזרחית, ופולין, בצדק, עומדת על נהרות אודר-נייסה. אמנם ברית-המועצות לא היתה מעולם בפרוסיה המזרחית, ופולין היתה בשטח המזרחי בין הוויסטולה לבין האודר והנייסה לפני 800 שנה. אבל השינויים הטריטוריאליים מרחיקי-הלכת הללו חלו בצדק ובדין, משום שגרמניה הנאצית תקפה הן את

מפגש, וכן לא תקום בשומרון וביהודה שום מדינה פלשתינאית. זו הדרך החיובית שתוליך לשלום. שני הכללים שדובר עליהם לפני כן היו מוליכים לשפיכות דמים, למלחמה מתמדת, להריסת כל סיכוי לשלום.

בכון, עם נשיא רומניה היו לנו חילופי דברים על הבעיות המדיניות היסודיות. שאלו אותי עתונאים אם הנשיא שיכנע אותי ביחס לעמדה לגבי P.L.O.; שאלו את הנשיא אם אני שיכנעתי אותו בעניין זה. שנינו לא השארנו שום ספק: אי-אפשר היה לשכנע בעניין זה איש את רעהו. למר צ'אושקו יש עמדה משלו, לנו יש עמדה משלנו, ונתתי לו ביטוי בפומבי בצורה שאיננה משתמעת לדו-פנים, אבל החלטנו אחרי דיון ובניגוד לציפיות מסוימות שאנחנו נקים יחסי ידידות בין רומניה וישראל על-אף חילוקי הדעות הקיימים בינינו. זאת תוצאה חיובית של השיחות: אנחנו נסיף לקיים מגעים גם בעתיד, כי אמנם כן, ארץ זו אף היא מעוניינת בשלום, והשלוש בורות התיכון הוא משאת נפשנו והוא מעניינה של האנושות כולה, ולקראת הש-כנתו נעשה את כל המאמצים האפשריים. גם נטלנו יזמות במשך חודשים בלבד, לרבות השיחות שתת-קיימנה בחודש הזה בין מזכיר המדינה מצד אחד לבין שרי החוץ של האזור מצד שני.

אדוני היושב-ראש, אינני יכול שלא לסיים את סקירתו על ביקורי ברומניה מבלי לומר לבית שהיתה זאת פגישה מרגשת ביותר עד עמקי הלב, עד עמקי הלב, עם שארית-הפליטה של יהדות רומניה המפוארת, אשר החלה את שירותיה לצינות ולעם היהודי עוד מימי כורון-יעקב, עבור לנלי" ועד עצם הימים האלה; שנת-רית-הפליטה של יהדות אירופה המזרחית אשר מאה מיליונים אנשים ואיננה עוד. אילו מעשי אכזריות חיי-תיים, אנטי-אנושיים, נעשו ביהדות רומניה, שמוע שמע-תי מפני הרב הראשי רבי-הפעלים ורבי-הזכויות הרב רוזן על מה שקרר היתדות בקארשט כאשר אויבי האנושות פרצו לבית-הכנסת, שחטנו את כל המתפללים ואת החזן ואחר כך תלו את הגופות על ווים וכתבו עלי-הן "בשר כשר". כאלה וכאלה נעשה בעמנו בימים השתוריים ההם ובלילות האפלים ההם. מתוך מיליון יהודים ברומניה לא נותרו אלא 450,000. יותר ממחציתם גוועו בטרנסניסטריה או הושמדו באושוויץ. היתה לי הזדמנות להזכיר כי עוד ב-1944, כאשר טראנסיל-באניה היתה חלק מהונגריה, הוביל האשמואי אייכמן ברכבות כל יום, ויום אחר יום, מאות אלפי יהודים לאושוויץ. אנחנו ביקשנו את הבריטים להפציץ, לפחות ברגע האחרון, את פסי הרכבת המוליכים לאושוויץ — וסירבו לנו. איש לא עזר לעמנו הנלכד, לא ממזרח ולא ממערב, וכך ירדו, כאילו האדמה בלעתם, מיליונים יהודים ובתוכם יותר מחצי מיליון יהודי רומניה. היה זה מפגש קשה, מרגש עד עמקי הלב גם להם וגם לי, כפי שהיה גם כשביקר ברומניה שרי החוץ, כפי שהיה כאשר ביקר ברומניה ראש הממשלה הגברת מאיר. קשה אפילו לבטא את הדברים בשפת אנוש. אחרי 39 שנים, אחרי המלחמה ואחרי השואה נפגשתי בפעם הראשונה עם הזקנים שנותרו לפליטה, עם הילדים הקט-נים שגולדו בינתיים, וכאשר שרו לנו משירי ציון, כאשר ראיתי את כוח ההתחדשות של עמנו — אמנם כן, עבר הלב על גדותי.

אדוני היושב-ראש, עלי להשיב על הדיון שהתנהל

יעזוב את אירלאנד הצפונית, אבל אינם תובעים את לונדון. והדוגמה האחרונה — יש המצביעים גם על המשא-ומתן בין ארצות-הברית לבין הווייטקונג, לאחר מלחמה אכזרית של שנים; הווייטקונג, לא דרש את וושינגטון ולא טען שארצות-הברית של אמריקה בטלה ומבוטלת, "null and void".

במקרה שלנו, האירגון הזה אומר שמדינת ישראל בטלה ומבוטלת, והשיטה שלו היא "גיבסוידית" — רצח אנשים, נשים וילדים. אני לפעמים עומד ותמה איך אנשים חפשיים, אינטלקטואלים, אנשים חשובים, מעלים כולל על הדעת אפשרות כזאת ומדי פעם פונים אלינו בשאלה: מדוע אינכם מנהלים משא-ומתן עם P.L.O.?

משל למה הדבר דומה? מישוהו יבוא אלי, יתן בידי סכין חד ויבקש בנימוס שאתקעהו בלבי. ואני אשאל אותו: מדוע אני צריך לעשות זאת? והוא יאמר לי: למען הידידות בינינו. אז אני אומר לו: זה בלתי-אפשרי. אנו באמת ידידים, אבל האם משום כך אני צריך לתקוע את הסכין בלבי? תעשה את זאת למען השלום. למען השלום? שלום בלעדי?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ואם אני אסרב בגלל נימוקים — יהיו אשר יהיו — לתקוע את הסכין בלבי, יקום האיש ויאמר: אתה קשוח, אתה נוקשה. עלי לומר שאם זו הנוקשות — אנו מוכנים לקבל אותה. בכון, איננו מוכנים לתקוע סכין בלבר של עמנו. אנו יודעים בדיוק מה רוצה אותו אירגון, ולכן לא ננהל אתו שום משא-ומתן, לא ב'נבה ולא בשום מקום אחר. ועל-פי הנסיון שלנו — הן במעשה והן בשיון — אני רוצה לומר שעדיין לא קם בתולדות האנושות אירגון מוויין כל כך בווי ושל, מלבד האירגונים הנאציים. כל אירגון משהכריז אי פעם מלחמה למען רעיון כל-שהו, מעולם לא רצה ביודעין לפגוע באזרחים, באנשים, בנשים ובילדים. לפעמים קרה דבר כזה, אבל אז מבין עים צער עמוק. לעתים זה קורה. אבל כשאירגון מוויין הופך במפגיע את האוכלוסיה האזרחית למטרה היחידה של התקפות הדמים שלו, ולאחר שהוא מבצע אותן ישותבה בהן, יתפאר ויאמר שזו הדרך ובה יוסיף ללכת — עדיין לא קרה דבר כזה בתולדות אנוש, מלבד אצל האירגונים הנאציים.

לכן אנו עוד פעם אומרים שיניחו לנו עם השאלות ההיפותטיות. עוד פעם שואלים: ומה יהיה אם האירגון הזה יחליט כך וכך? כבר שמענו את השאלות הללו לפני חודש מארס. באותה עת התכנסה המועצה של אותו אירגון בקהיר. לא זו בלבד שלא ביטלו את הסעיפים המפורסמים ב"צ'ארטר" שלהם אלא עוד שבו והדגישו אותם. על סף המועצה בדמשק שוב הציגו לנו את השאלות ההיפותטיות. שוב באו ואישרו וציינו והדגישו את 15 הנקודות המציינות את הסעיפים היד-עים או הנודעים ב"צ'ארטר" הפלשתינאי. אפשר גם להשיב לשאלות היפותטיות, אבל אם מישוהו יאמר לי לי היום: נניח שהיום יום שישי או יום ראשון, אגיד לו: הרי ההיפותזה שלך שותרת את המציאות. על איזה יסוד אתה בונה את כל הנחותיך? אלה הם דברים שאין בהם ממש, ואני מקווה שהיום הכנסת וכל מפ-לגותיה — תהיה ההצבעה אשר תהיה — לא תשאיר שום ספק שהעם הזה, מלבד מספר קטן של חברי כנסת, מאוחד ומוכרח בהחלטה: לא יהיה שום משא-ומתן עם אותו אירגון מרצחים, הוא לא יהיה בן-שיח בשום

ראשי-הממשלה מ. בגין :

שמעון, הבאתי ציטטין מדברך, בישיבה הבלתי-רגילה הבאה תביא אתה ציטטין מדברך, ונראה אם אמרתי פעם שאנחנו עומדים על סף השלום. סוף-כל-סוף יושבים פה אזרחים משכילים, קוראים. איפה אנחנו? זה בדיוק מה שקרה. מאז נדבקת פתאום לפשרה טריטוריאלית. אתה היית נגד פשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון. אני במי-אזני שמעתי את דברך. עכשיו אתה מציג לנו את השאלה הזאת ועל-פי הנוהג היהודי אני רוצה להציג שאלה נגדית: ונגיח שאתה הסכמת לקבל את תכנית-אלון. אתה קיבלת אותה? לא. תן לי לומר. חכה, אני רק פתחתי את פי בהנחה, ואתה כבר מפסיק אותי. הרי להנחה יש אחר כך תשובה.

שמעון פרס (המערך):

היות ששאלת — — —

ראשי-הממשלה מ. בגין :

לא סימתי את השאלה. סבלנות. שמעון, צריך להיות הרבה זמן באופוזיציה כדי ללמוד סבלנות.

שמעון פרס (המערך):

אני לא מתכוון לחכות עוד. אתה טועה.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

נראה, סבלנות.

ובכן נגיח שאתה כבר קיבלת את תכנית-אלון, שמפ"ם חושבת שהיא תוליך למלחמה ולא לשלום. עשר שנים קיימת תכנית-אלון. היא הוצעה לערבים, היא הוצעה לאמריקנים. מדוע עד 17 במאי לא השגתם שלום על יסוד אותה פשרה טריטוריאלית מהוללת? מה, לא ניסיתם? הסכמתם מאמצים, וניסיתם? לא הובאה שלוש פעמים? היא לא הובאה בווינגטון? עשר שנים חלפו מאז, אנחנו בתפקיד רק חודשיים ימים.

יגאל אלון (המערך):

אבל התכנית מתה. מדוע אתם כל כך — — —

ראשי-הממשלה מ. בגין :

יגאל, אם אתה מסכים שהתכנית הנושאת את השם "אלון" מתה, נדבר אחרת. אבל תן הסכמתך. לא, אתה לא מסכים, אז תן לי לדבר עליה. אתם חושבים שחברי הכנסת הם באמת תינקות מדיניים כאלה שאתם "תמכ" ר" להם את הפשרה הטריטוריאלית ותטענו בקול רם בשבתכם על ספסלי האופוזיציה שאילו אנחנו היינו מקבלים את התכנית המדינית שלכם היה כבר שלום? לא היה ולא נברא אלא משל היה. אתם הכשלתם את עם ישראל על-ידי ההצעות האלה. התוצאה היחידה היתה שלחצו עליכם להגיע עד לקווי 4 ביוני 1967. אמרו לכם: totally unacceptable, עד הרגע האחרון, עד היום האחרון, ואתה, חברי-הכנסת פרס, יודע את זאת מפי הסוס עצמו. ואחר כך אתה בא, מעמיד פה פנים ואומר: איפה הפשרה הטריטוריאלית שלכם? כאילו כלולו יחד נולדנו אך אתמול, כאילו מלחמת ששת הימים היתה שלשום. היא היתה לפני עשר שנים ויותר.

ביוני 1967 שמעתי את הפשרה הטריטוריאלית הקרויה "תכנית-אלון". מאז חלפו יותר מעשר שנים. ואתם הייתם בשלטון כל עשר השנים האלה, ואתם הרי מנהלים מדיניות נבונה, נכונה, מחושבת, שקולה, והי-רה, גו, איפה השלום שלכם?

היום בכנסת. ראשון הנאמים מטעם האופוזיציה היה ראש האופוזיציה חברי-הכנסת שמעון פרס, והוא שאל שאלה רטורית: "האם אתם מאמינים שבלי ויתורים ביהודה ובשומרון אפשר להשיג חווה שלום?"

"אשליה היא להאמין כי הסיכסוך הערבי-ישראלי מתחיל בצד שלנו ותלוי בפשרה טריטוריאלית." מי כתב את הדברים האלה? — חברי-הכנסת שמעון פרס. "אני יודע שכל פשרה המוצעת על-ידינו אין לה היענות ער-בית, עם שומרון ובלי שומרון, עם הבקעה ובלי הבקעה. זה הכל השערות לוויכוחים בין יהודים." מי כתב. את המלים האלה? — חברי-הכנסת שמעון פרס. "מדוע מישורו סבור שאם נתיישב מורחה לשומרון הערבים יעשו אתנו פשרה מהר יותר מאשר אם נתיישב מערבה לשומרון?" ומי את המלים האלה כתב? — הווי אומר חברי-הכנסת שמעון פרס. "הכול אומרים שצריך להגן על רמת-הגולן, משום ששם יש הרים גבוהים. גם בשומרון יש פסגות גבוהות. אומרים שלמרגלות הגולן שוכנים ישובים חקלאיים. נכון, אבל למרגלות השומרון שוכנת רוב האוכלוסיה של ישראל." מי אמר את הדברים האלה? — חברי-הכנסת שמעון פרס.

שמעון פרס (המערך):

אני מודה לך על הציטוטים. אני לא לוקח אותם בחזרה.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

אני מבטיחך שהדברים שלך שיצאו מפי היה להם צליל יפה מאוד.

ועכשיו אני רוצה לומר לך, שמעון פרס — תקשיב היטב: מה קרה בין הדברים האלה לבין הנאום היוזם? מה נדבקת לפשרה טריטוריאלית, כביכול, שהיא תנאי בל יעבור להסכם שלום? אומר לך מה קרה: זו היתה אמורתך. שמעתי אותך הרבה פעמים, זו היתה אמורתך. אלא מה? — באחד הימים החלטת להיות מנהיגו של המערך כדי להיות ראש הממשלה — זו זכות — והיית צריך להסיר מכשול מן הדרך ששמו יצחק רבין. כדי להסיר אותו היית צריך לזכות בתמיכתו של יוסי שריד — — —

(חברי הכנסת ש. פרס, קורא קריאת-ביניים)

בדיוק כך היה, ובתמיכתה של מפ"ם.

שמעון פרס (המערך):

אני רוצה שבאמת תשמע: אני מעולם לא הבטחתי לעם שלום מיידי, מלא, המגולם בחווה שלום. אתה אומר את זה ואתה אומר שני יהיה בלי ויתורים. זו לא שאלה רטורית. גם היום סבור שיש קשיים.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

חברי-הכנסת שמעון פרס, אדרבה, תביא לי מאמר אחד שלי. נאום אחד שלי, שבו הבטחתי מיד שלום מלא. אדרבה, מניין לך דברים כאלה? מן האוויר קלטת אותם, לא מן הבמה הזאת. אני תיארתי את ההתפתחות על-פי המציאות.

שמעון פרס (המערך):

אתה תיארתי שאנחנו עומדים על סף שלום מגולם בחווה שלום. אמרת זאת בשוכך מארצות-הברית ואתה חוזר ואומר את זה.

בלתי-עצור. אני תמה. הרי אני ידידים, אנו מכירים איש את רעהו. אתה בדרך כלל אדם שקט. מאז קמה הממשלה הזאת כל נאום חדור בועם, כאילו דיברת על יצחק רבין.

(צחוק באולם)

מה הועם הזה? שמעון, תהיה "good looser". הפסדתם פעם בבחירות. מה קרה? יש ממשלה אחרת, חדשה. אני לא דורש שום שאנס שתיתן לנו. תבקר, תחקוק, אבל מה הועם הזה? לא מובן. אתה עוד תלמד להיות גם מפסיד טוב.

אדוני היושב-ראש, אנחנו זימננו את כנס הכנסת הזה כדי לקיים דיון מדיני, אבל כלל לא אכחד מפני חברי הכנסת שכונתנו היתה להביא לידי החלטה אחת ויחידה: מה עמדת העם והכנסת לגבי אותו אירגון מרצחים שמסמך P.L.O. בא ראש האופוזיציה ומאשים אותי בכך שפניתי אל מפלגות האופוזיציה בפומבי. מה ההאשמה הזאת? אתה לא היית או בוועדת החוק והבטחון? חבריך היו. היתה ישיבה לפי דרישתכם, ובה מסרתי דין-וחשבון מלא, לרבות המסמכים, ותוך כדי הישיבה פניתי גם למערך וגם לד"ש בשאלה פשוטה אם אנחנו יכולים להתאחד בדיון שהתקיים לפני שבוע על התקציב סביב החלטה משותפת לגבי ה-P.L.O., ואז אבקש שהכנסת תדון גם בסעיף הזה ונקבל החלטה. אמרו לי: קונסנסוס חלקי לא ייתכן. אני חושב שחבר-הכנסת אלון אמר זאת, קונסנסוס חלקי — רק כזה יכול להיות קיים. אין הרי קונסנסוס מלא. אילו היה קונסנסוס מלא לא היתה ממשלה ולא היתה אופוזיציה. אין קונסנסוס מלא. מה עושים בעם חפשי, בפארלאמנט דמוקרטי? — ממקדים בעיה מסוימת, מוציאים אותה מן העניינים שאין הסכמה עליהם ומעלים אותה כהצעה משותפת.

איך אנחנו נהגנו? אני קורא, אדוני היושב-ראש. ב-28 באוקטובר 1974 עמד חבר-הכנסת מנחם דידי על במה זאת והציע "דעת המערך, הליכוד, המפד"ל, החזית הדתית התחרתית, המפלגה הליברלית העצמאית להחליט (לאמור: א) הכנסת דוחה ומוקיעה את החלטת עצרת האו"ם להכיר באירגון המרצחים הערביים ולאפשר להם להשתתף בדיוניה; (ב) הכנסת קובעת כי שאר פתח המוצהרת של אירגונים אלה היא להתחייב מדינה התקפות-הדמים שהם מבצעים מכוונות נגד אוכלוסיה אזרחית, אנשים, נשים וילדים, והן פושע נגד אוכלוסיה (ג) ישראל תוסיף ללחום באירגון המרצחים עד אשר יושם קץ לפעילותם הנפשעת." לא הוסיפו פה: פתרון הבעיה הפלשתינאית או מדינה ירדנית-פלשתינאית. שום דבר. כביכול — שלילה. אני טוען שהיא חיוב. עשרת הדיברות בתלכם כתובים עליי הדיקדוק בשלילה. הם החיוב התרבותי הגדול מאז בראו אלוהים את האדם עלי אדמות, אך השלילה הזאת היא החיוב שלנו. שום דבר לא הושג. מה קרה אז? המערך הציע הליכוד לקבל החלטה משותפת ואנחנו לא דרשנו או להכניס סעיף עליי השקפתנו. קיבלנו זאת, ולכן ההצעה נתקבלה על דעת כל הסיעות האלואמיות.

ב-11 בנובמבר 1975 עמד על במה זו חבר-הכנסת ורטמן, ועל דעת המערך, הליכוד, החזית הדתית הלאומית, המפלגה הליברלית העצמאית, יעד, התנועה לזכויות האזרח. וחבר-הכנסת בנימין הלוי הגיש את ההצעה הבאה: "הכנסת קובעת כי האירגון הקרוי אש"פ

שמעון פרס (המערך):

אתה קיבלת עכשיו את 242, מה שקודם לא קיבלת. אתה בעד פשרה טריטוריאלית עכשיו, או לא? אתה בעד פשרה פונקציונאלית או לא? אתה צריך להסביר את מדיניותך, כי מה שזומד על הפרק אינו המדיניות של האופוזיציה אלא המדיניות שלך.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת פרס, פעם אחת קריאת-ביניים...

שמעון פרס (המערך):

סליחה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

סליחה?

שמעון פרס (המערך):

אתה מסכים ל-242, אתה חצי מסכים לפשרה טריטוריאלית, אתה מסכים לפשרה פונקציונאלית — תסביר את מדיניותך.

(קריאה: אתה הסברת אותה.)

קריאה: בגלל זה אתה חושש שלא יהיה שלום.)

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת פרס, קריאת-ביניים אחת — זה פאר-לאמנט, אבל הפרעה מתמדת — זה עצבנות. תן לי לדבר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני ראש הממשלה, שמעון פרס מחליף אותי היום.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת פרס טוען שבממשלה דהיום יש סתירה. סתירות? ואת זה אומר מי? שר הבטחון לשעבר שישב בממשלה אחת עם מר יצחק רבין. או לא היו שום סתירות, גכוון הרי הממשלה שלכם היתה בנויה על הסתירה. כל יום בבוקר, בכל כותרת עתון קראנו את הסתירה הזאת. מה אמר דיין? מה נטפלת אליו? הוא אמר כי, הרי שמעתי אותו במו-אוזניי. אילו הערבים היו מציעים לנו חלוקת יהודה ויזמורון, היינו דנים "אילו" — הוא הוסיף עליי שורת ההגיון, אבל הם לא מציעים. לכן אמר "אילו". זאת באמת המציאות. אתם אינכם יודעים זאת? לא שמעתם את כל ההודעות הערביות החוזרות ונשנות — רק ה-4 ביוני 1967, רק נסיגה טוטאלית, עד עצם היום הזה?

אתם יצרתם את הרושם המוטעה בעם. הטעיתם את העם ואמרתם שאם נודיע על ויתורים ביהודה ובשומרון או-אז נגיע לשלום. שוב אני אומר: המציאות טפחה על פניכם. אתם סיפרתם סיפורים שאין להם כל קשר עם המציאות. ניסיתם להטעות את הציבור, אבל ביי-נתיים קרה לכם מכשול. מה אני יכול לעשות? העזרה של יוסי שריד לא עזרה לך ואתה נכשלת בבחירות.

שמעון פרס (המערך):

תסביר את המדיניות שלך.

ראש-הממשלה מ. בגין:

שמעון, אתה לא יכול לדבר כל הזמן. אני רוצה לומר לך: אתה מדבר מאז קמה הממשלה הזאת בועם

— הודעת הממשלה על מדיניותה (תשובת ראש הממשלה) (בגין, זיארד); (סיכום הדיון) (י. שמיר, בין-אהרון, חריש) —

שאל חבר-הכנסת פרס: איפה אתם? מדוע נדם קול-כם? — נדם קולנו? מאז בא מזכיר המדינה ואנחנו ישבנו בחדר הישיבות בממשלה, משלחת מול משלחת, העלינו את כל הבעיה הזאת ואמרנו: היה זה יום עצוב ביותר לא רק לישראל אלא לכל בני-החורין בעולם אילו היתה אמריקה מחליטה לשוחח עם אירגון המרצ-היום הזה. גם מרומניה הושמעו הדברים בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים. כל יום אנחנו משמיעים אותה. שואל ראש האופוזיציה, שבינתיים כנראה פשוט אינו מטה אוון קשבת: איפה אתם? מדוע נדם קולכם? לא נדם קולנו. אנחנו עומדים במערכה. בינתיים בעיקר הצלחנו בה, משום שהדפנו את ההתקפה שהחלה בחודש מארס — תסכימו לשתף את P.L.O. בזינבה. היום אין דרישה כזאת. בנו תלוי הדבר ואנחנו אומרים לאו.

תופיק זיארד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אשליה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אדוני היושב-ראש, שלא תהיה שום טעות. גם אם תהיינה שלוש הצבעות, יש קונסנזוס מלא בבית הזה, מלבד שבעת חברי הכנסת מתוך 120 חברי הכנסת. כל הכבוד. כל אחד דוגל בדעתו, אבל 113 חברי הכנסת, המייצגים את הרוב המכריע בתוך האומה, אומרים גם היום: לא מנהלים משא-ומתן עם אירגון המרצחים. העולם ישמע זאת כסעיף בהצעה של ד"ש, כסעיף בהצעה של המערך, ובהצעת ההחלטה שאנחנו נגיש ובוודאי תתקבל. מובן מאליו, אדוני היושב-ראש, שהיינו מעדיפים לקיים הצבעה אחידה, כפי שהיתה באוקטובר 1974 ובנובמבר 1975, כאשר אתם הייתם בממשלה ואנחנו היינו באופוזיציה, אבל אם יש היום אופוזיציה אחרת — תלך לדרכה, תפעל לפי השקפתה. אבל להווי ידוע — ואני יכול לומר זאת בזמן כל העמים — עם ישראל מאוחד. אני ולא איהיה שום משא-ומתן עם אירגון המרצחים. אנו רוצים בשלום ורוצים לנהל משא-ומתן על חוזה שלום עם המדינות השכנות.

הוא מסגרת לאירגוני מרצחים אשר מטרתם המוצהרת היא הריסת מדינת ישראל. ישראל לא תנהל שום משא-ומתן עם אירגוני המרצחים בשום פורום, ולא תשתתף בוועידת דת זינבה אם תומן לוועידה נציגות של אירגונים אלה.

אנחנו הצבענו בעד ההצעה הזאת כאופוזיציה גא-מנה לעם ישראל, ולא דרשנו להוסיף שום סעיף לפי השקפתנו. אתם לא יזמתם סעיף על מדינה-ירדנית-פלשתינאית ופשרות טריטוריאליה בכל שלוש הגזרות. כך התלכדה הכנסת. זו דרכו של פארלאמנט חפשי. במה טחאתי לכם כאשר הצעתי בוועדת החוץ והבי-טחון שנתלכד כולנו סביב אותה הצעה שאחרי יומתם אותה ב-1975, אתם הצבעתם בעדה? חבר שלכם הציג לקבלה.

היום אני לא מציע לקבל את ההחלטה בשלמותה. אני מציע לקבלה בלי הסיפה. בסיפה נאמר: "ולא תשתתף בוועידת זינבה אם תומן לוועידה נציגות של אירגונים אלה." אין לנו צורך לקבל החלטה כזאת. מדוע? — זה נכון שממשלת המערך נתבעה בחדוש מארס להסכים ש-P.L.O. ישתתף בוועידת זינבה, אבל הממשלה — חבר-הכנסת פרס, אומרים ממשלת ישראל ולא ממשלת הליכוד — ממשלת ישראל דהיום לא נדרשה לעשות זאת.

אני רוצה שהבית יידע שארצות-הברית הודיעה לנו במפורש שהשתתפות של P.L.O. בוועידת זינבה היא עניין לצדדים עצמם. ממשלת ארצות-הברית לא באה ואינה באה אלינו בשום דרישה שנסכים לשתף את P.L.O. בוועידת זינבה. הדבר תלוי בצדדים. אחד הצד-דים הוא אנחנו. אמרנו לאו מוחלט — שקט, מנומס, בריא, חד-משמעי, וכך אנחנו אומרים היום. אין צורך בפסיקה שאולי אז — בנובמבר 1975 — היתה אקטוא-לית, לאמור כי ישראל לא תשתתף בוועידת זינבה אם תומן לוועידה נציגות של P.L.O. איש לא עומד להזמין אותה, משום ששני יושבי-הראש הם של ברית-המועצות וארצות-הברית. ארצות-הברית לא מזמינה את P.L.O. לוועידת זינבה.

3. סיכום הדיון

והמפלגה הליברלית העצמאית מתכבד אני להביא את הצעת הסיכום הבאה:

1. הכנסת מחייבת את כינוסה של ועידת זינבה על הבסיס ובהרכב שהוסכם עליהם בדצמבר 1973. ישראל שוללת את זימונם של נציגים מטעם אש"פ ואירגוני החבלה, אשר מטרתם המוצהרת היא הריסת מדינת ישראל.

2. בוועידת-השלום ובכל מערכות היחסים הבין-לאומיים תתחורר ישראל להסכמי שלום שיושגו במשא-ומתן, ללא תנאים. מוקדמים, ללא לחצים וללא נסיגות כפייה מכל צד שהוא.

3. יימשכו המאמצים המדיניים להשגת שלום בר-קיימא עם מצרים, ירדן וסוריה בגבולות בגי-הנגנה, תוך נכונות לפשרה טריטוריאלית עם כל אחת מהן, ועם לבנון בגבול הקיים.

4. הסכם השלום עם ירדן יושחת על קיום שתי מדינות עצמאיות: ישראל ובירתה ירושלים המאוחדת,

היו"ר י. שמיר:

אנחנו ניגשים להצעות סיכום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש. כנסת נכבדה, אני מתכבד לה-ציע הודעת סיכום בשם סיעת הליכוד, חזית דתית לאו-מית, אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל:

הכנסת קובעת כי האירגון הקרוי אש"פ הוא מקגרת לאירגוני מרצחים אשר מטרתם המוצהרת היא הריסת מדינת ישראל. ישראל לא תנהל משא-ומתן עם אירגוני המחבלים בשום פורום.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חריש.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם סיעת המערך, הרשימה הערבית, התנועה לזכויות האזרח

— הודעת הממשלה על מדיניותה (סיכום הדיון) (חריש, י. שמיר, גולומב, ביטון, פעיל) —

הקמת התנחלויות בשטחים הכבושים — היא מדיניות החוסמת את הדרך לשלום ועלולה לגרום להתלקחות מלחמתית מחודשת באזור שיש לעשות את הכול כדי למנוע אותה.

2. הכנסת קובעת שהתכנית הנקראת "השוואת השירותים" בשטחים הכבושים, והמלווה בהקמת התנחלויות חדשות, היא תכנית לא להבטחת שוויון אלא לשלילת זכויות לאומיות אזרחיות ולהכשרת השטחים הכבושים להחלת החוק הישראלי עליהם ולסיפוחם. הכנסת קוראת לבטול תכנית אלה.

3. הכנסת קובעת שהדרך היחידה למניעת סכנת מלחמה חדשה היא בכינון שלום צודק ובר-קיימא, שיתבסס על היסודות האלה:

א. כיבוד הזכויות של כל העמים והמדינות באזור, רנו, לרבות ישראל והעם הערבי הפלשתינאי, בהתאם להחלטות מועצת הבטחון והעצרת הכללית של האו"ם שנתקבלו לאחר מלחמת יוני 1967.

ב. נסיגת ישראל מכל השטחים שכבשה במלחמת יוני 1967. קווי ה-4 ביוני יהיו גבולות השלום המופרים והבטוחים בין מדינת ישראל והמדינות הערביות.

ג. הכרה בזכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל.

ד. כיבוד זכותן של מדינת ישראל ושל המדינות הערביות לקיום ריבונות ולהתפתחות בתנאי שלום ובטחון. ה. הסכמי השלום יעוגנו במסמכים בעלי אופי של חוזים, בתנאים השוררים במזרח התיכון. נוכח המשקע רב-השנים של מלחמות ואי-אמון עשויות ערביות בין לאומיות לסייע רבות להבטחת קיומו של הסדר השלום. ו. לשם קידום עניין השלום יבטלו ההתנחלויות בשטחים הכבושים.

ז. הכנסת קוראת לכינוסה של ועידת השלום בנוכח בהשתתפות כל הצדדים, לרבות נציגותו המוסמכת של העם הערבי הפלשתינאי, אש"פ, כדי להגיע להסכם שלום כגל.

היו"ר י. שמיר:

רשות היבור לחבר-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מביא את הצעת הסיכום לדיון המדיני מטעם מחנה שלי:

הכנסת קובעת כי המשימה החיונית ביותר של מדיניות החוץ הישראלית היא קירוב השלום המדיני בין מדינת ישראל ומדינות ערב והשתתות יחסיהן ההדדיים על הסכמי שלום חוזיים ומלאים. תהא אשר תהא העמדה הפוליטית של אויבינו הערבים, שומה על ממשלת ישראל לנקוט ביזמה מדינית כדי לגרום לשנייה העמדות המדיניות של מנהיגי ערב במגמה ליצור אצלם מוטיב באציות להגיע להסדר מדיני עם ישראל.

הגרעין של כל יומה ישראלית למען שלום צריך לכלול הבעת נכונות ישראלית עקרונית להחזיר את השטחים המוחזקים תמורת הסכמי שלום חוזיים עם מדינות העימות הערביות, בתוספת הסדרי בטחון שיקבעו פירור השטחים שימונו עלידי ישראל מכוחות צבאיים חקפיים.

ומדינה ערבית ממזרח לישראל. ישראל שוללת הקמת מדינה ערבית פלשתינאית נפרדת נוספת ממערב לירדן. במדינה הירדנית פלשתינאית השכנה תוכל לבוא לכלל ביטוי הזהות העצמית של הערבים הפלשתינאים והירדנים תוך שלום ושכנות טובה עם ישראל.

5. ישראל תנהל את המשאומתן על גבולות השלום אך ורק עם הממשלות הריבוניות של כל אחת מהמדינות השכנות — מצרים, ירדן, וסוריה. במשלחת הירדנית למשאומתן על השלום יוכלו להיכלל גם אישים ונציגים פלשתינאים מיהודה ומשומרון.

6. נוכח הכירסום שחל בעמדת ארצות-הברית כלפי אש"פ רואה הכנסת חובה להביע את דאגתה העמוקה על כך; הכנסת רואה בכירסום זה משום פגיעה במזכר ההסכם שנחתם בין שתי הממשלות בספטמבר 1975.

7. הכנסת מביעה דאגה מהתבטאויותיהם והצהרותיהם של ראש הממשלה ושל שר החוץ בזמן האחרון, המביעות אופטימיות נטולת יסוד שאינה משקפת את המצב המדיני שנוצר. הכנסת קוראת לממשלה להימנע מהצהרות שיש בהן כדי להשלות את דעת-הקהל.

היו"ר י. שמיר:

רשות היבור לחבר-הכנסת גולומב.

דוד גולומב (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום מטעם התנועה הדמוקרטית לשינוי:

1. האירגון הקרוי אש"פ שואף במוצהר, על-פי אמנתו, להריסתה והכחדתה של מדינת ישראל. רצח נשים וילדים וטרור נגד אזרחים הם חלק מן האידאולוגיה של אירגון זה, המוגשמת על-ידי הלכה למעשה. אירגון זה אינו בן-ישיה למדינת ישראל בשום משאומתן לשלום במזרח התיכון.

2. הפתרון לבעיית הזהות והייצוג הפלשתינאיים יימצא במסגרת של שלום-אמת, על בסיס של נכונות לפשרה טריטוריאלית בין ישראל לבין המדינה הערבית שתשכון ממזרח לה, שבירתה תהיה בעבר-הירדן המזרחי ושבה תעמוד זכות ההגדרה העצמית לכלל האזרחים.

3. הכנסת מפנה את תשומת-לבה של דעת-הקהל בעולם החפשי לאיומי המלחמה המושמעים בימים אלה על-ידי שליטי מצרים וסוריה ומביעה את דאגתה נוכח הפער התמוה בין מצב דברים מסוכן זה לבין הצהרותיהם האופטימיות והמשלות של שרים בממשלה.

היו"ר י. שמיר:

רשות היבור לחבר-הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום של החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על בעיות מדיניות החוץ של ישראל:

1. הכנסת קובעת שמדיניות ממשלת הליכוד בראשות מנחם בגין, המבוססת על סיפוח הגדה המערבית ורצועת-עזה וחלקים אחרים מהשטחים הכבושים, על התנגדות לזכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי ועל

— הודעת הממשלה על מדיניותה (סיכום הדיון) (פעיל, י. שמיר, גוף, לורך, נסים, שובל) —

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
בהתאם לסעיף 57(ג) של חקנון הכנסת אנו מבקשים
שהסעיף הראשון בהצעתנו, על ישיבה עם אירגון אש"פ,
יוצבע בנפרד מסעיפים אחרים.

היו"ר י. שמיר:

רציתי לומר שהצעה דומה הגיש חבר הכנסת
ורהפטיג. משהצעת את הצעתך, אנו יכולים להסתפק
בה. האם יש התנגדות להצבעה על הצעת התנועה הד-
מוקרטית לשינוי סעיף סעיף?

(קריאה: יש התנגדות.)

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להצביע בנפרד
על כל סעיף וסעיף בהצעת התנועה הדמוקרטית
על כל סעיף וסעיף בהצעת התנועה הדמוקרטית לשינוי.

הצבעה

ההצעה להצביע בנפרד על כל אחד מסעיפי
ההצעה של התנועה הדמוקרטית לשינוי
נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אבקש מאת מזכיר הכנסת לקרוא את הסעיף
הראשון בהצעה.

מזכיר הכנסת נ. לורך:

סעיף 1: "האירגון הקרוי אש"פ שואף במוצהר,
על-פי אמונתו, להריסתה והכחדתה של מדינת ישראל.
רצח נשים וילדים וטרור נגד אזרחים הם חלק מן
האידיאולוגיה של אירגון זה, המוגשמת על-ידו הלכה
למעשה.

אירגון זה אינו בן-שיח למדינת ישראל בשום
משא-ומתן לשלום במזרח התיכון."

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד את הסעיף להצבעה.

משה נסים (הליכוד):

אבקש למנות את הקולות.

זלמן שובל (הליכוד):

האם חברי מפ"ם אינם מצביעים בעד הסעיף?

הצבעה

בעד סעיף 1 בהצעת התנועה

הדמוקרטית לשינוי

— 92

— 4

— 6

נמנעים

סעיף 1 בהצעת התנועה הדמוקרטית לשינוי

נתקבל.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את שני הסעיפים האחרים
בהצעה.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אבקש למנות את הקולות.

להלן פירוט עיקרי יומת השלום המדינית הרצויה,
לפי הגזרות המדיניות והאסטרטגיות:

א. כלפי מצרים — ישראל מוכנה עקרונית לפנות
את חצי-האי סיני תמורת הסכם שלום חוזי עם מצרים
ופירוז סיני מכוחות צבאיים.

ב. כלפי סוריה — ישראל מוכנה עקרונית לפנות
את רמת-הגולן תמורת הסכם שלום חוזי עם סוריה
ופירוז רמת-הגולן מכוחות צבאיים.

ג. כלפי הבעיה המזרחית שלנו, הנוגעת גם לאי-
טרס הירדני וגם לאינטרס הפלשתינאי —

1) ישראל מוכנה להכיר עקרונית בזכות ההגדרה
העצמית של העם הערבי הפלשתינאי לצידה של מדינת
ישראל.

2) ישראל מוכנה עקרונית לפנות את שטחי יהודה
ושומרון ורצועת-עזה כדי שתקום בהן יחידה מדינית
פלשתינאית שצביונה המדיני ומהות קשריה עם ירדן
ייקבעו על-ידי תושביה.

3) לשם ביצוע הרעיון מוכנה ישראל לנהל משא-
ומתן עם ממשלת ירדן ועם כל נציגות מוסמכת של
העם הערבי הפלשתינאי על בסיס של הכרה הדדית.
המשא-ומתן יסתיים בהסכם שלום חוזי שייחתם בין
ממשלת ישראל, ממשלת ירדן והנציגות הפלשתינאית
המוסמכת.

הכנסת מייפה את כוחה של ממשלת ישראל להפעיל
יוזמה מדינית זו בעת דיוני עצרת האו"ם הקרובה בספ-
טמבר—אוקטובר 1977, בוועידת ז'נבה, ובכל שעה שתת-
כנס, ובכל מעמד מדיני אפשרי אחר.

היו"ר י. שמיר:

אנחנו ניגשים להצבעה.

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום של מחנה
שלי שהובאה על-ידי חבר הכנסת פעיל.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

חבר הכנסת מ. פעיל

— מייעוט

— רוב

נגד

נמנעים

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ. פעיל

לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אנחנו עוברים להצעת הסיכום של החזית הדמוק-
רטית לשלום ולשוויון, שהובאה על-ידי חבר הכנסת
ביטון.

הצבעה

בעד ההצעה שהביא חבר הכנסת

צ'. ביטון

— מייעוט

— רוב

נגד

נמנעים

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ'. ביטון

לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

יש הצעה בעניין ההודעה של התנועה הדמוקרטית
לשינוי.

חוברת י"א, ישיבה כ"ד, י"ח אלול תשל"ז (1 ספטמבר 1977)
— הודעת הממשלה על מדיניותה (סיכום הדיון) (י. שמיר, פעיל, שריד) —

הצבעה

37 —	בעד הצעת הסיכום שהביא חברי-הכנסת מ. חריש
60 —	נגד
3 —	נמנעים
	הצעת הסיכום שהביא חברי-הכנסת מ. חריש לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר :

אנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת בן-מאיר.

הצבעה

57 —	בעד הצעת הסיכום שהביא חברי-הכנסת י. בן-מאיר
6 —	נגד
40 —	נמנעים
	הצעת הסיכום שהביא חברי-הכנסת י. בן-מאיר נתקבלה.

היו"ר י. שמיר :

ישיבה זו נעולה.

הצבעה

38 —	בעד סעיפים 2 ו-3 בהצעת התנועה הדמוקרטית לשינוי
61 —	נגד
3 —	נמנעים
	סעיפים 2 ו-3 בהצעת התנועה הדמוקרטית לשינוי לא נתקבלו.

(קריאה : אדוני ראש הממשלה, הגה הקונסנ-סוס הלאומי, כאשר רק"ח מצביעה יחד עם הליכוד.)

היו"ר י. שמיר :

חברי-הכנסת ורהפטיג הציע להצביע בנפרד על כל אחד מהסעיפים בהצעת הסיכום שהגיש חברי-הכנסת חריש. האם סיעת המערך מסכימה להצעה?

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אני מציע להצביע מלה מלה.

יוסי שריד (המערך) :

איננו מסכימים להצעה.

היו"ר י. שמיר :

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהגיש חברי-הכנסת חריש.

(קריאה : אבקש למנות את הקולות.)

הישיבה ננעלה בשעה 17:20.

נספחות

סדר-היום לישיבה כ"ד

הודעת הממשלה על מדיניותה.

סיכום הישיבה

הצעות לסיכום הדיון הוגשו על-ידי: י. בן-מאיר בשם סיעות הליכוד, חזית דתית לאומית, אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל; מ. חריש בשם סיעות המערך, הרשימה הערבית המאוחדת, תנועה לזכויות האזרח, המפלגה הליברלית העצמאית; ד. גולומב בשם סיעת התנועה הדמוקרטית לשינוי; צ'. ביטון בשם סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון; מ. פעיל בשם סיעת מחנה שלי.

הוחלט: (1) לקבל סעיף 1 בהצעת התנועה הדמוקרטית לשינוי; (2) לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי י. בן-מאיר.

ישיבה כ"ד (י"ח באלול תשל"ז — 1 בספטמבר 1977)
היו"ר — י. שמיר; ב. הלוי; ש. ארבל-אלמוזלינו;
ח. גרוסמן; פ. שינמן.

שר-החוז' מ. דיין מסר הודעה בשם הממשלה על מדיניותה. בדיון השתתפו: ש. פרס, מ. נסים, מ. עמית, ז. ורהפטיג, ד. שילנסקי, מ. תלמי, ת. טובי, ש. י. גרוס, א. אליאב, א. ליון, מ. חריש, ק. כהנא, ז. עטשי, א. לבני, א. שפיזור, ש. אלוני, מ. סבידור, י. שריד, ג. האוזנר, י. רום, ש. ארבל-אלמוזלינו, א. יגורי, ג. כהן. ראש-הממשלה מ. בגין השיב למתווכחים.

